Slovenski dom

PREIS - CENA L 1.50

Leto VIII. — Štev. 255 | TEDNIK ZA POLITIČNA IN KULTURNA VPRAŠANJA | Petek, 31. decembra 1943

Slovenski narod hoče živeti!

SLOVENSKEMU NARODU !

Lepa slovenska zemlja, na kateri živimo že 1.400 let in ji s svojim znojem in delom vtiskamo svoj slovenski obraz, je danes vsa odetá v žalost, ki jo je v svojih hudih posledicah prinesla vojska.

Kdo tira danes našo zemljo, naš narod v nesrečo, kdo pobija tisoče dragih rojakov, kdo požiga slovenske domove, kdo tepta vse naše narodne in verske vrednote, kdo uničuje našo čast, kdo nas tira na rob propada, da nam grozi dokončen pogin?

To dela največji in najnevarnejši sovražnik krščanskih in kulturnih narodov : k o m u n i z e m, ki je pri nas z narodnimi gesli mnoge prevaral in si pod krinko osvobodilne fronte skuša uzurpirati oblast, da vzpostavi svojo nasilno diktaturo in da do konca dovrši svojo krvavo revolucijo, v kateri naj pošteni slovenski narod izgine, zgolj zaradi tega, ker hoče živeti v skladu s svojo tradicijo, v skladu z narodnimi vrednotami in ker si hoče ohraniti življenje.

Komunizem je dokazal z dejanji, da ni nikaka politika in ne ideologija, ampak najbolj surov barbarizem, ustroj nereda, zgrajen zločinski sestav, uničevalec verskih, etičnih in moralnih vrednot, uničevalec osebne in narodne svobode, uničevalec življenj poštenih delavnih ljudi,kakor celih narodov.

Zato boj proti komunizmu danes ni politika, ampak osnovna človeška in narodna dolžnost, saj se tiče tako življenja vsakega posameznika, kakor življenja vseh narodov- še posebno malega slovenskega naroda, nad katerim zločinski breznarodni komunizem najbolj besni.

Vsi pošteni ljudje in vsi narodi se bore proti zločinskemu komunizmu. Tudi ogromna večina slovenskega naroda je to zlo in nesrečo sama spoznala in odklonila.

Pogorišča 200 slovenskih vasi kličejo vse še zaslepljene Slovence, da spregledajo ! Nad desettisoč požganih in porušenih slovenskih domov vpije po osnovi iz ruševin.Preko sto razdejanih šol, prav toliko prosvetnih in narodnih domov, so strašna obsodba "kulturnega "prizadevanja komunizma. Nad 70 onečaščenih cerkva, od teh 16 požganih, so kričeči dokazi komunističnega brezboštva.Preko 15.000 grobov najboljših mož in žena, fantov in deklet in nedolžnih otročičev iz vseh stanov in skupin, kliče po pravični kazni.Poleg stotin pomorjenih izobražencev je tudi 29 narodno zavednih duhovnikov.

Tudi nesrečni talci so nemi, toda temstrašnejši tožniki proti nečloveškemu komunizmu. Blizu 10.000 slovenskih družin je raztepenih, izgnanih.Na tisoče ubogih sirot brez matere, brez očeta, so sad komunističnega nauka o družini! Koliko pa je še obupanih očetov, ki ne vedo ne za svoje žene, ne za otroke, koliko objokanih mater,ki ne vedo za otroke in ki niti njihovih grobov ne bodo mogle najti. Na milijarde slovenskega premoženja je uničenega. Tisočem in tisočem delavcem je odvzet vsakdanji kruh. Žrtev za žrtvijo terja komunizem dan za dnem.In vse to v poldrugem letu komunističnega divjanja v majhni ljubljanski pokrajini med 320.000 Slovenci, ne vštevši žrtev v drugih krajih slovenske zemlje.

Čemu vse to ?

Zadnji čas je , da se združimo vsi Slovenci brez izjeme v trdno celoto in iztrebimo komunizem iz svoje srede.Po božjih in človeških postavah smo dolžni na kakršenkoli način sebe obraniti! To nam narekuje ljubezen do naših družin se v večji meri ljubezen do lastnega naroda !

Nihče ne more zahtevati , da naj se pošteni slovenski narod, ki hoče živeti v skladu s svojo tradicijo in braniti krščansko kulturo da pobiti za to, da zavlada zločinski red in ustroj komunizma pri nas in v svetu. Nihče na svetu, ne posameznik, ne kak narod nima iz kakršnihkoli razlogov pravice žrtvovati slovenskega naroda na žrtvenik komunizma.

Kdor komunistične zločince podpira, pa naj si bo posameznik ali narod in komunizmu omogoča razmah, kliče največje zlo nad ubogi slovenski narod, pa končno tudi nase in na ves svet!

Danes odloča slovenski narod sam o svojem obstoju.Ali bo ohranil svoje življenje v veliki družini evropskih narodov,ali pa bo izginil v morju krvave komunistične revolucije.Čut samoohranitve in koristi naroda, so v tej usodni uri naš zakon!Zato dvigamo spričo tolikšne tvarne in moralne škode na slovenski zemlji,spričo neizmerne žalosti toliko tisočev Slovencev

p r o t e s t

proti vsakemu, doma in kjerkoli v svetu, proti posameznikom in narodom, ki podpirajo zločinski komunizem.Slovenski narod hoče namreč svoboden živeti v družbi evropskih narodov. Zato je bil po tolikih strašnih dejanjih protinarodnega komunizma prisiljen seči po samoobrambi, v kateri bo še bolj povezal vse svoje sile, da zlomi komunistično zlo.

Slovenci ! Slovenke !Zavedajmo se svojega stvarnega položaja, zavedajmo se, da le z iztrebljenjem komunizma moremo rešiti sebe in zadobiti tisto mesto v svetu, ki si ga želimo in zaslužimo. Zavedajmo pa se tudi, da bomo le z lojalnim izpričevanjem našega slovenstva, brez primesi vplivov nesrečne tuje propagande, mogli uspešno voditi boj zoper komunizem.In slovenski narod s hvaležnostjo sprejema vsako pomoč v tem boju, v katerem naj nihče ne stoji ob strani. Danes je taka ura, da je molk že sodelovanje s sovražnikom in greh nad narodom !

Slovenci ! Slovenke ! Podpirajmo slovensko oblast,ki se v tem usodnem času odločno bori proti komunizmu in združimo se v tem pravičnem boju v enotno slovensko fronto. S tem bomo rešili narod in ga povedli v novo srečno bodočnost !

Ljubljana, 23. decembra 1943.

V gornjem prinašamo fotografske posnetke zgodovinske protikomunistične izjave slovenskega naroda, ki je bila predsedniku generalu Leonu Rupniku izročena dne 23. decembra 1943, in dve strani podpisov za primer.

Izjava pomeni mejnik v političnem in narodnem razvoju slovenskega naroda med sedanjo vojno. Podpisali so jo vsi vodilni zastopniki našega javnega, kulturnega in gospodarskega življenja, župani kot zastopniki domače oblasti, bivši poslanci, razen njih pa še ogromno zastopnikov vseh stanov in slojev prebivalstva.

S to izjavo smo Slovenci pred vsem svetom obsodili uničevalno delo komunizma nad našim narodom ter vse njegove domače in tuje zagovornike ter pomočnike.

Z njo smo po zavestni odločitvi stopili v skupni boj vse Evrope proti boljševizmu, edinemu in našemu sovražniku.

S to izjavo smo izpovedali svojo brezpogojno voljo do življenja in do tega, da smo s pomočjo tistih, ki imajo istega sovražnika in isti skupni cilj, pripravljeni sami oblikovati svojo usodo ter po vsem gorju, s katerim naše domovino duši boljševizem, kovati boljšo in srečnejšo usodo svojim bodočim rodovom.

Izjava je bila sprejeta in podpisana po spoznanjih, ki so se rodila v letih, kar je tudi naš narod zajela vojna, za njo pa komunistična revolucija kot oblika spopada med Evropo in boljševizmom. Jedro nauka, ki so nam ga dala ta leta, je spoznanje, da je Nemčija edina sila, ki more Evropo, njeno duhovno izročilo in njeno omiko braniti pred uničevalnim navalom boljševizma.

Slovenci smo bili vso svojo zgodovino tesno povezani z duhovno in zunanjo usodo Evrope. Nikoli nismo spadali in ne bomo marali spadati drugam, ker iz zgodovinskih skušenj vemo, da nam je samo v evropski skupnosti možno življenje kulturnega in svobodnega naroda.

Zaradi vsega tega, zlasti pa zaradi krvavega dela boljševizma, katerega smo kot edini izmed srednjeevropskih narodov v vsej grozoti čutili na lastnem telesu, vemo, da nemška vojska, ki že tri leta brani Evropo pred vdorom boljševizma, brani tudi nas in našo usodo.

Nihče drugi bi tega danes ne zmogel. Anglija in Amerika, ki jima je kot bogatima državama boljševizem v bistvu še bolj sovražen kakor komu drugemu, nista sposobni tega storiti, tudi če bi hoteli.

Poleg naše volje, da si hočemo sami s poštenim in odkritim bojem proti boljševizmu krojiti svojo usodo v sedanji Evropi, je izjava izraz in odraz tudi teh naših spoznanj.

Stanko Kocipar:

Domobranstvo - izraz naše narodne volje

Domobranci!

Letošnji božič je domobrančev božič! Ves je v znamenju zmagujoče domobranske ideje in z a h t e v a, da tudi za ta dan govorimo svojo krepko besedo.

Ne govorimo je sebi! Ne! Zaradi domobrancev, ki pomenijo danes hotenje slovenskega naroda, ki so izraz njegove volje do življenja in rasti, naj jo sliši **svet** in si naredi iz nje zaključke!

Slovensko domobranstvo je danes d e j s t v o, s katerim je in bo prisiljen računati vsakdo. Pognalo je iz najosnovnejše nujnosti po samoohranitvi, na tem zgradilo svoj najtrdnejši temelj in kaže danes razvoj k pokretu, s katerim bo moral imeti opravka vsakdo, ki se bo boril z vprašanjem Slovencev, pa naj bo to naš prijatelj ali sovražnik!

Spričo življenja in dogodkov v naši sredi ni treba posebnih dokazov za to, da je slovensko domobranstvo po vsem svojem bistvu nekaj čisto drugega, kot so si o njem zamišljali strahopetci, pokvarjenci in računarji.

Kdor ni uvidel grozeče propasti, naj si sam pripiše posledice, zakaj bila je preveč očitna! Danes smo se ji umaknili po zaslugi slovenske mladine, ki ne išče zgledov v učbenikih svetovne revolucije, vlačugarske svobodne ljubezni, roparske kolektivizacije in zločinske moralne pokvarjenosti, ampak v slovenski — od Boga samega z lepoto blagoslovljeni zemlji, v kmečki hiši z njeno družinsko toplino, v marljivosti, vztrajnosti, ljubezni in zvestobi, v veri v Boga, ki poplemenituje. Slovenski domobranec je svojemu narodu pokazal pot. Tako se je v hotenju mladosti, ki si želi življenja, zganilo pravo slovenstvo, temelječe na stoletnih vrednotah, in tik ob prepadu spiezalo po poti, ki je bila edina pri roki.

Od takrat je šele dobra dva meseca, ko sem v imenu vas, bratje domobranci, prvič govoril dobro mislečim Slovencem o našem usodnem vprašanju: biti ali ne biti. Po tistem dnevu ste s svojo herojsko hrabrostjo in odločnostjo na vsakem mestu, kamor vas je poslala skrb za narod, že tako temeljito prekvasili slovensko javno mnenje, da imam na podlagi izjave, ki jo danes čitamo v časopisih, v imenu vsega slovenskega naroda pravico vprašati ves svet in vsakogar, ki mu je upravičeno ali neupravičeno po skrbi slovensko vprašanje: **Kdo je osvoboditelj slovenskega naroda?**

Ali oni, ki je — sam razkropljen po mednarodni brezizraznosti in izšolan v tujini, ne na domači zemlji — v družbi poklicnih razbojnikov in teroristov iz dna moralnega prepada z lažjo in zločinsko preračunanostjo izrabljal narodova čustva in ga mamil v propast, ali je osvoboditeljica vzajemnost vseh, desetletja tvorno učinkujočih političnih, kulturnih, gospodarskih in nacionalnih sil, ki so v skrajnem trenutku obrnile zmedeni narod od ozkega roba prepada na edino še preostalo pot, ki je vodila vsaj k ohranitvi življenja?

Ali je osvoboditelj oni, ki je od naroda zahteval neizmerne žrtve in mu obljubljal neizpolnjive sanje, ali oni, ki so žrtvovali vse, celo svojo osebno čast in ugled, da bi malemu narodu ohranili vsaj to, kar je ostalo? Ali so izdajalci oni, ki so nas priganjali in nas še skušajo priganjati v blazno smrt, ali oni, ki nas svarijo pred takim početjem? Ali je izdajalska komunistična partija Slovenije in njena lažI-osvobodilna fronta, ki je — sama od vsega začetka tajno zvezana z machiavelističnim zaveznikom vse te grozote s talci in internacijo vred po norem načelu: žrtve morajo biti, zahtevala, ali oni, ki so povzdignili glas in zagrabili za orožje, da bi preprečili pogin?

Kdor h o č e pametno misliti, naj odgovori! Vse, ki so si uzurpirali slovanstvo, vprašujemo, ali doprinašajo slovanstvu večji delež oni, ki uničujejo mali slovenski narod, ali oni, ki ga ohranjajo? — Namesto znanih in neznanih politično velelzobraženih komunističnih pametnjakovičev, ki so si hoteli lastiti monopol nad našim mišljenjem, pa onega dela Ljubljane, ki danes ne upa več na ulico, rajši se spomnimo na usodo Novega mesta in zahtevajmo, naj nam odgovori še na eno vprašanje.

V Ljubljani so komunistični vestniki že dolgo pred kapitulacijo Italije govorili, da je pripravljen plakat, ki bo prepovedoval gibanje po ulicah med umikom italijanske vojske. Zares smo potem zjutraj 9. septembra na ljubljanskih zidovih videli plakat generala legendarnih zajcev, ki o umiku sicer ni govoril, gibanje pa je res prepovedoval.

Ali ste se že kdaj vprašali zakaj?

Da bi lahko nemoteno izročil oblast Kardelju, ki je to noč presedel v Kazini, kakor je to storil njegov vredni tovariš Cerutti v Novem mestu, da bi boljševiki lahko pridrli v Ljubljano in bi bilo tako 20.000 proskribiranih Ljubljančanov komunistom izročenih na milost in nemilost. Za nas sicer dobro vem, da bi nas komunisti kljub vsemu našli na barikadah. Toda — naj se sedaj ti veleumni ljubljanski politikanti spomnijo Novega mesta, kjer se je ta zavezniški načrt posrečil, in naj bivši moji Ljubljani odgovorijo, kakšna bi bila danes ta zlata Ljubljana, če udarna nemška vojska tega satanskega naklepa že predčasno ne bi bila preprečila?

Zares, veleum moraš biti, da razumeš to genialno politiko velikih dolenjskih revolucionarjev, ki so tako dolgo, predolgo varali to lahkoverno Ljubljano! Da, gospodje Jože Vidmar, Edi Kocbek, Baebler, Kidrič, Kardelj in tovariši, posebne vrste genialnost vas je obsijala in prav posebna skrb za narod vas je morala voditi, da ste začeli revolucijo proti svojemu narodu za časa o k u p a c i j e!

Toda danes so po zaslugi zdrave slovenske mladine, ki je tudi v najtežjih časih upala na plan, vsi pametni Slovenci že dorastli vaši modrosti. Ti se vam zahvaljujejo, da ste jim dali povod, da so se lahko zbrali. Neozdravljivo zastrupljene z neumnostjo in trmaste pa smo in bomo še brezobzirno in neusmiljeno drugega za drugim izločili iz poštenega slovenskega občestva. Kdor samo iz nore trme noče odnehati, kadar gre za vprašanje obstoja skupnosti, ga je pač treba prisiliti. Tem bolj, kor to zahteva protikomunistična miselnost **naroda.** Narod sam sebi namreč ne more biti izdajalec, pa čeprav vprašanje njegove blaginje zahteva najbolj nezaslišane korake.

Tem bolj velja ta logična trditev, kadar je vprašanje **o življenju naroda.** In v našem — menda v svetovni zgodovini edinstvenem primeru je še celo tako. Ni Ljubljana, ni prestolnica najbolj živo občutila blagoslova komunističnega moriliskega početja. Ne. Na svojih delavnih, večno izigravanih, izmozganih, pa večno zadovoljnih plečih je OFarsko blagovest občutil naš **kmečki narod.** In če smo **poljedelski narod,** kakor trdimo, **je odločitev našega kmeta odločitev naroda.**

Našemu marljivemu in skrbnemu kmetu se je namreč zdelo zadosti tolovajskega početja in se je zahvalil za orožje prvemu, ki mu ga je ponudil, da si ohrani red. Naj komunistična trobila — ki pa so zadnje čase postala že zelo hripava — še tako glasno trobijo svetu o izdajalstvu, **narod** je tako zahteval, pa naj je to komu še tako nezaslišano!

Če pa je danes v Ljubljani še kaj plev, ki tega ne morejo verjeti, bi bilo zelo poučno, če bi jih zbrali in jih zaprli v sobo skupaj z našimi begunci. Mi bi jim povedali, da so prišli učeni gospodje izdajalcem levite brat. Prepričan sem, da bi tedaj doživeli res ljudsko sodišče, toda takšno, da bi tudi najobsežnejše hlače same prišle nazaj skozi vrata.

Slišal **sem** že nekoč v detinstvu slovenski pregovor, ki pravi: Ko ti bajta gori, jo tudi z gnojnico gasi! — Sedaj mi je slovenski narod dokazal, da ga ceni.

Ni gledal na bele svisli, da jih ne bi omadeževal, ko jih je lizal ogenj, ni poslušal šovinističnih estetov vseh vrst, ki so jim umetno napravljene dišave pokvarile čut za vonj, ni se zatekel po navodilo k pozvanim učenikom, ki so se v času največje preizkušnje strahopetno ali računarsko umaknili.

Ne. Narod je krvavel iz smrtnonevarne rane in si jo **sam** obvezal, ko zdravniki z vsemogočimi diplomami niso vedeli recepta.

In če sem še pred kratkim tarnal, da je danes laže biti vse drugo, samo Slovenec ne, sem danes neizmerno ponosen, da smem biti član naroda s tako zdravim instinktom, da smem govoriti v jeziku naroda, ki so ga preroki zapustili, pa je sam našel odgovor na vprašanje časa. Kdor je mislil, da se je komunizem zaklel le proti eni **stranki** in ne proti narodu, so mu ti izpljunki zdravega naroda v Grčaricah in v Kočevju sami zabili žebelj v glavo.

Narod je odločil, ne stranka!

Kdor **še** ni spoznal, naj pazi, da ne bo zaigral za vse večne čase; zakaj vse je mogoče, ni pa mogoče popuščanje proti komunizmu, ki je narod sam prignal do odločitve današnjih dni. In ni ga sovražnika, razen onega, ki tira narod v samomor, ki lahko koristi samo drugemu, nam pa nikdar!

Kaj mi je do še tako lepega nagrobnega govora, če me je govornik sam pognal v smrt. Porušite najlepši spomenik mojemu spominu, ko pa bi lahko še živel! — Če hoče umreti norec, zakaj bi še pametni poskakali za njim v brezno?

Borci proti komunizmu smo si že od prvega trenutka o tem na jasnem. Niso nas dojile tujke, da bi si načičkana mamica ohranila lepe grudi. Kmečke matere so nam ponudile sočnih prsi in napili smo se zdravja in ljubezni do svojega rodu.

Zato pa naši ideali niso ideali puhloglavih protekcionašev, ki so bili že po neki naprej začrtani nujnosti določeni za vodilna mesta, da so od tam s svojo prirojeno pokvarjenostjo kvarili naš narod. Naši vzori niso bili nikdar — Dakiji in kar je še teh pasjih nazivov, ki človeku še z jezikom ne gredo radi. Ne. Te mirno prepuščamo frkolinom, ki poplemenitujejo svoje visokospoštovane družine po zakotnih beznicah. Ob njihovih junaštvih naj se navdušujejo zlate deklice iz visokih krogov. Pa listke naj še pišejo in prenašajo po torbicah, da bodo ljubljanski pometači vsaj kaj dela imeli, ko ni več po ulicah razmetanih raznih znamenj 3000-letne kulture njihovih nadišavljenih ljubčkov. Dokazali smo jim že — tem junačkom —, da jih bomo prej ali slej že znali privleči na dan. Zakaj za današnji dan je slovenski narod tudi na zunaj dokazal, da stoji za **tebo!,** domobranec! Brat, s to izjavo ti je dal narod najlepše darilo.

Zdaj je zares tvoj božič. Ti pa tudi te praznike stojiš na narodni straži. Ti si že prej poznal svojo nalogo. Tvoji vzori so junaki s Turjaka, z Grčaric in iz Kočevja. Sedaj ti je narod dal dokaz, da si želi življenja.

Ti, ki si okusil toploto slovenske družine v božični noči, stražiš zato te dni očrnelo pogorišče, da se nekoč zopet povrne vanje slovenska družina praznovat rojstvo Ljubezni. M o g o č e s t o j i š t i k o b g r o b u s v o j e m a t e r e. In si močan zaradi nje, ki je bila Slovenka! Na njenem grobu si živa bakla, ki razsvetljuje vsemu slovenskemu narodu pot. Nič ni v primeri s to nalogo takšnega, da bi nam bilo težko umreti, kakor so nam pokazali naši heroji. Zaradi teh se bodo nekoč zopet za temi očrnelimi zidovi svetile božične jaslice. In ta božič bo lepši kakor je bil pretekli.

Zaradi komunistov, ki so v imenu izmišljene svobode začeli klati slovenski narod, smo tudi te svete dni odločeni, ne popustiti, dokler se v nove domove ne povrne pogažena sreča in mir. Nismo prijeli za orožje, da bi pričeli pokolje. Prijeli smo ga v silobranu, da bi ohranili slovenski narod takšen, kakor mu je po naravi določeno. Da, današnji dan smo morali pozabiti čustva in se predati samo razumu, da zavoljo naše nedelavnosti ne bi kdaj jokal ves narod, ki je za nami!

Komunisti so hoteli revolucijo. Imeli jo bodo. Zakaj odločili smo se, nikdar več popustiti. **Domobranstvo se namreč ni pričelo v imenu stranke, marveč v imenu naroda.** Pri stanju, kakor je bilo pri nas, je bilo res treba precejšnje mere drznosti, da smo poleg komunističnega terorja premagali tudi predsodke dolgih let napačne vzgoje. Toda vojna, ta velika učiteljica narodov, nas je mnogih stvari naučila. Vse, kar je bilo med nami gnilega, se je zbralo med komunisti, vse, kar je bilo nezmožnega in nevrednega, je odpovedalo in se samo izločilo. Kakor so komunisti zbrali okrog sebe izrodke iz vseh strank, tako se je za domobranstvo postavil sedaj ves narod. Čustva smo času primerno zatajili, zmagal je razum in začel se je pokret, ki kaže biti zares revolucionaren v slovenskem življenju. Naš zdrav instinkt sam nam je pokazal, da je na svetu samo ena prava vera in samo ena prava resnica: **vera in resnica tistih, ki bi radi zidali boljšo bodočnost brez solza, brez trpljenja in brez prelivanja bratske krvi.** Ta miselnost se je v kratkem času do danes razrastla v zgodovinsko izjavo, ki je nihče več ne bo mogel izbrisati. Rodila jo je potreba, in v tem je domobranstvo danes program. V tem smo pionirji miselnosti, ki je za Slovence revolucionarna

Pa ne v tem pomenu, da bi zločincem za umore obljubljali palače. Bedakom, ki so zidove mazali z neokusnimi znamenji in gesli ter vohunili, res ne obljubljamo ministrskih stolčkov. Našemu kmetu ne jemljemo zemlje. Delavcu ne lažemo, da bo dobil tovarno, ker bi potem bila naša ljuba Slovenija p r e m a j h n a, da bi lahko na njej stale vse to-

Dalje na 2. strani.

Srečno novo leto

želi

„Slovenski dom"

Primorska v novem letu

Prijatelj našega lista in teženj nam je za novo leto poslal pismo, ki je po tehtni vsebini vredno, da ga priobčimo do kraja in posvetimo njej, ki je bila naša skupna bolečina in radost — Primorski.

V zvezdnati noči je kakor po skrivnosti priskakljalo v našo deželo mlado leto. Z lahnimi koraki je pristopicalo v sleherno primorsko domačijo in rahlo, prav rahlo potrkalo na dremajoča srca in vsakemu zašepetalo: »Zdrami se, otrpla stvarca, ki si dvajset let koprnela in plahnela ter venomer utripala v istem krču: up — obupl Noč se je zjasnila in žarno jutro bdi nad tebojl Vstani in pogiej mi v očil«

In vstali so zmučeni primorski slnovi in dekleta, sklonjeni starci in izčrpane matere ter nejeverni strmeli v novo svetlo letnico, da jim je skoraj vid jemalo. Vsa Primorska od skopih kraških tal do temnega trnovskega gozda in še v drugo smer do istrskih obal je zadrhtela in se vprašala: »Pa jo to res novo leto? Mar smo po hudem dvajsetletju res učakali novo, pravo novo leto?«

Kakor nejeverni Tomaži so ljudje polagali prste na rane prejšnjih let in prepoznali veliko resnico, da je Primorska res iz duhovne smrti vstala.

Novo leto 1944 je za to trdo preskušeno deželo dvajsetkratno novo leto.

Primorska — dežela naših skupnih bolečini

Pimorska — dežela bornih domačij in bogatih srci

Primorska — dežela znanih in neznanih junakovl

Vse, kar je lepega in velikega v življenju slovenskega naroda, je tako ali tako povezano z njo. Vso našo rast v omiki in ljubezni do slovenstva je grelo primorsko sonce.

Zdaj se je torej predramila iz hudega mrtvila, potem ko je kljubovala vsem vnanjim in notranjim sovražnikom. Prihrumeli so nadnjo v košatih krojih laških cesarskih, do zadnjega vlakna sprijenih bahačev in uživalcev, potem pa v cunjah breznarodnih in brezbožnih izrodkov, ki so hoteli poštene Primorce prisiliti, da bi pljunili v svojo zibel, kleli svoj jezik in zasramovali svoj rod.

Strupena burja se je polegla in Primorsko le še bolj okrepila. Povsod so danes znamenja, ki jasno kažejo, kako je ohranila vso svojo voljo do vnetega kulturnega življenja, v katerem se je v vseh zadnjih desetletjih vidnejših napredkov v splošni slovenski omiki tako imenitno odlikovala.

Če bi me kdo vprašal, kje je primorsko ljudstvo črpalo tolikšno moč, da je najhujše navale vsega sovražnega besnenja spet in spet preživelo, bi kratko dejal, da je zmagalo zaradi neverjetne vztrajnosti in neomajne ljubezni do slovenske domačije z vsemi njenimi narodnimi in verskimi svetinjami ter izročili. Velik narod kljubuje v težkih urah usode, če so njegove odporne sile žive in strnjene; kako žive in strnjene pa morajo šele biti pri ljudstvu, ki živi komaj na bornem kvadratiču evropskega zemljevida!

Resnični primorski značaj ima v naravi le eno podobo: to je podobo skrivenčenega kraškega bora, polnega grč in silovito razkrečenih korenin. Pod viharji se zvija in hrešči, a zlomiti ga ne morejo; da bi ga pa izruval s koreninami vred, bi obupal celo velikan.

Primorska je vztrajala. V njej se je uresničila spet čudna resnica, za katero nam je porok že vekovna zgodovina, da se narodi ohranjajo le, če se morajo trdo boriti za življenje, dočim mirno udobje ljudstva razkraja in ugonobi.

In Bog je priča, da siromašni Primorski niso bile prihranjene nezaslišane preskušnje in borbe. Če samo pomislimo, da je zdaj spet lahko zadihala in smela izgovoriti svojo misel v svojem jeziku, potem ko so jo cesarski italijanski valpti toliko časa načrno raznarodovali, preganjali z vsemi nakanami človeške zlobe, sodili in mučili, potem ko so jo po novejših političnih dogodkih komunistične zveri hotele križati — tedaj pač vemo, da si je svojo svobodo priborila ravno po veliki vztrajnosti in neusahljivi veri ter jo zaradi tega tudi zaslužila.

Primorska je svojo novejšo zgodovino pisala po zaporih in taboriščih ter v ruševinah goriške okolice, kjer po jamah in gozdovih trohnijo žrtve komunističnega nasilja.

Zdaj se je še bolj zavedela, da je bila najvišja zapoved, ki jo je Stvarnik dal sleherni narodni skupnosti, ko jo je zlil na določenem koščku zemeljske oble, naj si ohranja življenje in skrbno bdi nad silami svoje krvi in uma. Življenje je največji dar in nihče na svetu ne more zahtevati naših trupel, da bi on lahko živel. Vsi narodi imajo sicer junake, ki so žrtvovali tudi ta dar v blagor skupnosti, a popolnoma nenaravno in nenravno bi bilo, da bi skupnost morala poginiti za posameznika ali celo za tolpo morilcev.

To je dokaz, da je slovenska domovina tik ob robu propada našla sama sebe in s tem stopila na prvo stopnjo osnovne politične zrelosti: moramo in hočemo z vsemi silami najprej ohraniti življenje, da bomo potem lahko izpolnili poslanstvo, ki je nam kot majhnemu narodu določeno v evropski skupnosti. Če bi ne hoteli upoštevati te osnovne resnice in bi dirjali za blaznimi prividi nekega mednarodnega »junaštva« ter si rezali žile samo zato, da bi nas tujec na narodnem grobu z dvema ali tremi besedami pohvalil, potem nas čaka že po naravnih zakonih najbolj nesmiselna smrt. Narod, ki je potrosil svoje moči do določene najnižje stopnje, da je padla njegova življenjska sila pod normalo, mora nujno poginiti, kakor nam izpričuje že naravna veda. Samohoten pogin pa bi bila naša največja krivda, ki bi je noben razlog na svetu ne mogel opravičiti.

Mi hočemo torej živeti! To je naša volja in najsvetejša izpoved. Zato ne maramo poslušati mamljivega šepetanja, pa naj pride od koder koli, ki bi nas nagibalo k samomoru.

Druga stopnja politične zrelosti, do katere se bomo morali dokopati, pa je ta, da moramo ljubiti sami sebe, svojo zemljo, svoj jezik in svoje izročilo. V tem je tista sveta sebičnost, ki daje narodu vso potrebno trdnost in povezanost. Brez nje bi se narod sprevrgel v brezoblično gmoto, ki bi ji bilo vseeno, kje živi, kako govori, ki bi ji ne bilo ne do matere ne do sina, torej tudi do življenja samega ne. S to sveto sebičnostjo se bo v nas vnela tudi jasna zavest, da vse, kar delamo, zase delamo, vse, kar uničujemo, sebi uničujemo. Kakor ne more nihče zahtevati, da se žrtvujmo njemu v prid, tako tudi ne smemo pričakovati, da bi kdo trošil svojo kri in imetje v naš blagor. To je zakon svete sebičnosti, ki se mu morajo pokoravati vsi narodi, majhni ali veliki.

Živeti hočemo in si kovati svoj narodni obraz, kakor je volja božje Previdnosti in kakor bodo upravičeno zahtevali naši potomci. Prerojena in čista slovenska narodna zavest nas je prebudila v težkem vojnem času, a prav v tem vidimo poroštvo, da bo poslej naša trajna posest.

Danes ni čas, da tarnamo nad nesrečno preteklostjo: čakajo nas poteptane njive, požgani domovi in zdvojene duše. Zdaj moramo na delo. Vse bo treba preorati v vztrajnosti in ljubezni za resnični blagor slovenske domovine.

Kaj vse nam bo prineslo novo leto, ne vemo. Dobro pa vemo, da so naša polja prepojena s krvjo in solzami nedolžnih žrtev; vanje smo položili seme junakov, ki bo ob prvem pomladnem soncu vzklilo, da bo čuda.

V novem letu Gospodovem bo Primorska šla na delo za obnovo vseh tvarnih in duhovnih moči, ker hoče spet zavzeti tisto zavidljivo mesto v gibanju in ustvarjanju slovenstva, po katerem je že prej slovela. Rodila bo nove Gregorčiče in Pregije in dala nove organizatorje ter javne delavce.

Zdaj je silno važen čas, da zasedemo mesta po svojih javnih ustanovah, da se ne obotavljamo niti za hip in vsi primemo za lopato in pero. Pripravljati se moramo na svoje šole, sodišča, zadruge in knjižnice Hkrati pa moramo okrepiti vrste naših narodnih straž, ki bodo branile, kar je nam Slovencem sveto in drago.

Primorska je pripravljena! Novo leto bo leto obnove in prenove naših duš in polja. Zmagali bomo nad vsemi komunističnimi zablodami in bogataškimi pohlepi. V Evropi bomo imeli svobodno mesto, ki bo majhno po razsežnosti, a veliko po duhu.

Z vsem pogumom in strnjeni stopamo v novo leto in Bog blagoslovi našo skupno hišo v letu 1944.!

K.

Srečno in veselo novo leto
vsem zvestim odjemalcem
in čitateljem
„Slovenca", „Slovenskega doma" in „Domoljuba"
želi
Ivan Habič, trgovina, Vrhnika

Nadaljevanje s 1. strani.

varne, četudi bi jih dali samo najbolj pridnim. Hudodelcev, ki priganjajo narod v blazni upor in smrt, res ne proglašamo za vodje. Nelega res ne delamo. Neumnosti res ne oznanjamo za svoj program.

Rešili pa bomo narod in na stoletnih vrednotah: **zemlja, družina, Bog,** v složnem sodelovanju vseh stanov, v spoštovanju **dela** in upoštevanju po sposobnosti pri udeležbi vseh stanov na delu in dobrinah bomo zagotovili med sosedi slovenskemu narodu primerno mesto.

Nekaj bolnih mest bo kajpada treba še izrezati. In to boli. To vemo. Toda pomislimo, koliko bolj bi nas bolelo, če bi nekoč morali spoznati, da se zaradi njih, ki so neozdravljivi, in naše popustljivosti, ves narod zvija v smrtnih krčih.

Res je, da smo nosili glave naprodaj tudi za nekatere računarje. Toda poznamo besede pesnika, ki jih bomo znali o pravem času povedati. In te se glase:

»V dobrem je lahko dober biti;
v stiski se poznajo junaki!«

Danes tudi mnogi slabiči in nezaupneži drugače gledajo na domobranstvo, kakor so gledali pred dvema mesecema. Mi pa vemo, da bodo še gledali in se čudili. Zakaj, kar je zrastlo iz potreb naroda samega, **mora zmagati!**

Slovenski domobranec pa se danes ne čuti več samega. Ve, da narod z zaupanjem misli nanj in da je na te svete dni tudi s svojimi najbolj oddaljenimi povezan v ljubezni in topli želji. Zato si ti, brat, ki si na najbolj izpostavljenem mestu, te dni in za vedno neločljivo združen z nami v občestvu toplih misli in voščil. Ti pa si zato stisnil zobe in tudi te dni — **na čisto tvoj božič** — šel na stražo, ker tvoja borba še ni končana. Zaradi veličastnega cilja poti je dolžnost lepa in naloga lahka. In v tem si nam vzor pravega Slovenca! Tvoja trda odločitev pa je tudi najlepše voščilo slovenskemu narodu za božič; zakaj zaradi tebe bo naš praznik ljubezni nekoč zopet lep.

Greh se za grehom odkriva

Domobranska posadka iz Št. Jošta nad Vrhniko je presenetila pred božičem skupino 9 komunistov, ki so se skrivali v podzemski jami, izkopani pod kozolcem neke hiše. Ko so hoteli odpreti strop, so komunisti začeli streljati nanje s strojnicami in s puškami. Šele ko so videli, da ni možna rešitev, so se vdali.

Med ujetimi so: **Strlič Ciril,** rojen 4. 7. 1925 v Dobravčevem 7, po poklicu delavec, poveljnik »karavle«; **Ivaneč Ivan** — »Alfonz«, **Pelič Alfonz** — »Janez«, rojen 9. 7. 1917 v Gabrju, krojaški pomočnik, pri komunistih zvezni politkomisar; **Košir** Anton, rojen 1. 1. 1896 na Žirovskem vrhu 30; **Justin** Vincenc, pok. Franca in Neže Bogataj, roj. 17. 1. 1911 v Žirovskem vrhu 45; **Mlinar** Leander — »Bogdan«, rojen 28. 4. 1925 v Žireh 82, čevljarski pomočnik; **Cigale** Ludvik — »Ciro«, rojen 18. 7. 1922 v Novi vasi 20, delavec pri Oblaku Maksu, Dobravčevo 40.

Ujetniki so v svojem pripovedovanju pojasnili tudi umore v tej okolici. Ivaneč Ivan je povedal med drugim naslednje:

»Ob imenu **Barbarčev Pavle** se strese vsak Notranjec in Gorenjec. To je zloglasni morilec, ki je kriv vseh žrtev v Poljanski dolini. Komunisti so ga nastavili za krvnika prav zaradi njegove krvoločnosti. On je dal pobiti vse protikomunistično usmerjene poštene ljudi. Na vesti ima umor nekega Benetka iz Lunč in nekega bivšega jugoslovanskega orožnika, ki ga je dal ubiti v Gorenji vasi.«

Nato je pripovedoval še o drugih morilcih. Sam pozna brata Kočarja. Eden izmed njiju je ustrelil Boštjančevega s Črnega vrha. Pojasnjen je tudi umor pri Zajčevih Ujetniki so pripovedovali potem tole:

»Dne 30. novembra letos so naredili komunisti preiskavo pri trgovcu Zajcu Ivanu v Dobravčevem. Razumljivo je, da so ga morali nečesa obdolžiti. In obdolžili so ga, da organizira belogardistične sestanke.

Naredili so pri njem preiskavo. Gospodarja ni bilo doma. Domači komunistični vohuni so kmalu poskrbeli, da so odkrili njegovo skrivališče.

Čez nekaj dni so vdrli v zavetišče, kjer so se skrivali gospodar, njegov brat Maks in mlajši brat Mirko. Ivana Zajca so ustrelili takoj, Maksa odpeljali s seboj, Mirko pa jim je pobegnil.«

Zdaj so znani tudi storilci teh zločinov. Po izjavah ujetnikov so sodelovali pri teh umorih: **Pečelin Maks, Oblak Maks, Fortuna** Mirko, **Reven** Jože, poveljnica **Marija,** politkomisar **Poljak,** ki je Zajca Ivana tudi ustrelil. Napad v zavetišče je vodil **Poljanšek** Stojko.

Z Zajcem Maksom so odpeljali tudi Antona **Žaklja** in Ivana **Seljaka.** Najprej so jih vodili v Zabreznik ter tam zasliševali. **Žaklja** Antona so že po nekaj urah mučenja ustrelili, usoda ostalih dveh pa je neznana. Malo pa je upanja, da sta ostala pri življenju.

—

Še eden...

Patrola domobrancev iz Logatca je dne 29. decembra ob treh zjutraj v Selščeku pri Begunjah presenetila skupino komunističnih razbojnikov. Po kratkem streljanju je bil ubit Tekavec Alojz, po domače Martinkov iz Otonice, s tolovajskim imenom »Tomaž«, sloviti politkomisar in rabelj v raznih rdečih brigadah. On je s politkomisarjem Lovkom-Koprivcem iz Cerknice odgovoren za vse umore na področju Krima in Menišije, kjer je dve leti razbojnikoval. Krimska jama je neločljivo zvezana z imenom te zverine v človeški podobi. Nazadnje je bil politkomisar »1. diviziona artilerije v XIV. diviziji«.

Izpustitev zaprtih Slovencev v Trstu

Hauptstrumführer SS-oddelkov v Trstu dr. Radetzky je za božič dal iz tržaških zaporov izpustiti 70 jetnikov iz okolice Gorice. Zapreti so jih dale tamošnje italijanske oblasti. Ker so nemške oblasti ugotovile, da gre za nedolžne ljudi, je dr. Radetzky zapovedal izpustitev.

Vsak izmed jetnikov je dobil od dr. Radetzkega še božično darilo zase in za družino, vredno vsaj 700 lir. Ob odhodu iz jetnišnice je dr. Radetzky razdelil oproščencem zavitke z darili in imel kratek nagovor, v katerem jim je naročal, naj se vrnejo domov ter se posvete mirnemu delu za svoje družine in svoje ljudstvo. V svojem kraju naj povedo, kakšni so nameni, ki jih ima Nemčija glede slovenskega prebivalstva v teh krajih. Nemčija hoče samo eno: mirno in zadovoljno Primorsko, ki mora biti prosta boljševizma in sleherne tuje politične nadvlade in pritiska.

Slovenski možje in fantje **so se za** izpustitev, za darilo, zlasti pa za bodrilen nagovor ganjeno ter navdušeno zahvaljevali.

Slovenske oddaje v tržaškem radiu

Tržaška radijska postaja, ki spada zdaj v sklop nemških vojaških oddajnikov, bo s 1. januarjem uvedla pomembno in daljnosežno novost, namreč redne oddaje v slovenščini in hrvaščini. Prvič v zgodovini bo postaja mesta, ki je po številu slovenskega življa prvo za Ljubljano, oddajala del sporeda v slovenščini. Pa ne samo to: te oddaje bodo sestavljene nalašč za slovensko prebivalstvo v Primorju, prilagojene njegovim političnim, narodnim in kulturnim potrebam. Organizacija in izvedba oddaj je zaupana poveljstvu slovenskih narodnih straž v Trstu.

Slovenske oddaje v tržaškem radiu bodo za zdaj vsak drugi dan, in sicer na lihe dni v mesecu, t. j. 1., 3., 5., itd. Na sode dni, to je 2., 4., 6. itd. bodo enake oddaje pod istim vodstvom v hrvaščini.

Slovenci v Primorju in drugod pozdravljajo ta pomemben sklep novega vodstva tržaške postaje in ga bodo znali pravilno ceniti.

Orlov vrh bo sprejel še pet kočevskih junakov

Ob zaključku lista smo zvedeli, da so nocoj pripeljali v Ljubljano 5 trupel slovenskih domobrancev — kočevskih junakov, ki so bili omenjeni v zadnjem našem poročilu kot pogrešani. Našli so jih med grajskimi razvalinami.

Po izpovedi vojakov so bili padli borci zvezani na rokah in nogah ter otgani. Trupla so položili v tri krste in jih pripeljali na Žale, kjer bodo v kapelici sv. Nikolaja do ponedeljka.

V ponedeljek bodo krste pripeljali v uršulinsko cerkev na Kongresnem trgu. Tu jih bodo lahko Ljubljančani počastili z obiskom. Točen spored slovesnega pogreba na Ljubljanski grad, kjer bodo pokojne junake položili poleg njihovih zvestih tovarišev, bo objavljen v dnevnikih.

Ljubljančani, počastite tudi te borce in jih spremite v polnem številu na njihovi zadnji poti! Njihovo največjo žrtev, žrtev za boljšo bodočnost našega naroda nagradite z molitvijo za pokoj njihovih duš in za zmago ideje, za katero so pošteni slovenski fantje dali življenje!

Usoda zaveznikov in pomočnikov OF

Centralni Komitet
Komunistične partije
Jugoslavije.

10. oktobra 1943.

Poziv vodstvu partije!

Mogočni podvigi in dejstva rdeče armade s tovarišem maršalom Stalinom na čelu so vzbudili po vsem svetu nezaslišano navdušenje in ustvarili pravo revolucionarno atmosfero največjega obsega.

Z pospešenimi koraki kapitalizem drvi v svojo pogubo. Po vseh deželah pripravljajo proletarske delovne in kmečke množice uničenje dobička kapitalizma.

Jeklene pesti mednarodnega proletarijata so zgrabile življenjsko moč svojega tlačitelja; sabotira se vojna produkcija in uničuje se vse kar je kapitalizmu potrebno za nadaljevanje te vojne, naperjene proti ljudstvu iz golega koristoljublja.

Z ogromno močjo zadaja potlačeno ljudstvo smrtni udar gnilemu kapitalističnemu svetu.

Naša sovražnika nista samo fašizem in hitlerizem, temveč vsi posedujoči razredi. Izven tega pa tudi vsi tisti elementi, ki se ne prištevajo brezpogojno doktrinam naših največjih učiteljev Lenina in Stalina, temveč mislijo da smejo slediti oportunističnim ciljem.

Delavci in mali kmetje bodo budno pazili da nobeden ne vzdigne roke proti ujedinjenju vseh delovnih slojev.

Proletarska delovna pest bo zdrobila vse protirevolucionarje in vse tiste ki simpatizirajo z protirevolucionarnimi težnjami.

Naša pot ne vodi črez demokratično ljudsko revolucijo k oboroženi vstaji, temveč gre črez oboroženo vstajo k socialistični revoluciji.

Revolucije zmagajo ali pa propadejo vedno v prvih dneh. Prav zato je važno, da se že sedaj pripravi teren in izvede vse ukrepe za pravilno izvršenje končnega udarca, to je da se izloči one ljudske voditelje kateri se ali igrajo z protirevolucionarnimi mislimi ali pa sanjajo o demokratični državni zasnovi.

Vsako popuščanje ali mehkužnost in obzir pomenijo izdajatvo proletarijata.

CK - KPJ

R.

Strogo zaupno!
Samo za organizacije partije!

Deklaracija CK - KPS

K pozivu KPJ je CK zavzel sledeče stališče:

CK se zaveda in povdarja da je pri sedanjem političnem položaju napočil čas za izvršenje socialistične revolucije.

CK se zaveda da je globok prepad med KPS in med liberalci, krščanskimi socialisti in ostalimi politično usmerjenimi elementi v OF.

CK se dalje zaveda da se mora na predvečer revolucije prenehati z vsako skupnostjo z meščanskimi elementi v OF, ker so to izključeno samo protirevolucionarci in taki elementi ki so iz koristoljublja prodali svoje prepričanje, in streme za gospodstvom v novi kapitalistični državi in ki nimajo nobenega razumevanja za delovni svet.

V pravem spoznanju sedanje revolucionarne situacije CK sklene da se izvede sledeče nepreklicne ukrepe, ki so potrebni da se zmagovito izvede revolucija:

1.) Vsi voditelji v OF, ki pripadajo kakšni meščanski smeri se morajo likvidirati.
2.) Vsi veleposestniki, kapitalisti, industrijci in kulaki se morajo likvidirati.
3.) Vsi voditelji in funkcionarji meščanskih strank, ki niso na delu v OF ali pa pri NOV in kateri ne bodo likvidirani tam, se morajo likvidirati.
4.) Vse voditelje bele garde se mora likvidirati.
5.) Vse voditelje plave garde se mora likvidirati.
6.) Vse SS-ovce in gestapovce se mora likvidirati.
7.) Vse intelektualce, študente in kavarniške političarje se mora likvidirati.
8.) Vse duhovnike, ki so se izjavili proti delovstvu, se mora likvidirati.
9.) Vse bivše jugoslovenske oficirje, tudi one ki so pri NOV, se mora zapreti.
10.) Vse duhovnike se mora zapreti. Cerkve ostanejo zaprte, iste se ne sme rušiti. Represalije se sme izvajati samo na drugih cerkvenih posestvih.
11.) Vsa vojaška odposlanstva kapitalističnih držav, ki se nahajajo pri NOV, se mora prisiliti da odpotujejo. Vsak dalnji razgovor je prepovedan.
12.) Vse osebe, ki se protivijo našemu osvobodilnemu boju se mora še sedaj tajno odpeljati in predati NOV. Iste se mora likvidirati samo v slučaju ako to situacija ali pa zunanji položaj zahtevata.
13.) Vsi meščanski časopisi ne smejo izhajati. Radioaparate se mora takoj odvzeti.
14.) Vsi javni uradi in vse življensko važne ustanove kakor tudi prometna središča se morajo takoj zasesti z oddelki NOV.
15.) Vsi ti ukrepi se morajo izvesti na dan, ki bo zato določen.
16.) Vse likvidacije morajo izvršiti posebni oddelki partije.

Partijske organizacije na teremu in v oddelkih NOV morajo skrbeti za najstrožjo tajnost teh navodil. Samo najvažnejši stari člani, funkcionarji partije, smejo vedeti za ta navodila; samo ti so določeni za določitev krivcev.

Živela socialistična revolucija!
Živio Stalin, vodja vsega delovnega ljudstva!

Za CK - KPS:

Boris Kidrič

Danes objavljamo fotografski posnetek dveh zaupnih okrožnic Komunistične partije Jugoslavije in Komunistične partije Slovenije. Listini sta bili najdeni pri komunističnem kuriirju, ki je nesel pošto Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije in bil na potu ubit.

Ta dokumenta sta najzgovornejši in najprepričljivejši dokaz o tem, kdo vodi Osvobodilno fronto in kakšna usoda je namenjena vsemu, kar v OF ni izrazito komunističnega.

Dokumenta sta iz začetka oktobra 1943. Takrat je komunistična stranka v Sloveniji in v Jugoslaviji mislila, da je tako močna, da se lahko otrese vseh zaveznikov, ki so se pod firmo OF zbrali okoli nje.

V Ljubljanski pokrajini to ni bilo več potrebno, saj so v tukajšnji OF ostali samo komunisti. Tisti, ki niso bili v začetku, so to postali pozneje, kdor pa ni hotel, je bil likvidiran že prej.

V naši pokrajini so po 8. septembru, ko je komunizem začasno dobil v roke oblast, skušali likvidirati zlasti vse nasprotnike, kar so jih dobili v roke: duhovnike, razumnike, častnike, kmete itd. Likvidacijo tistega, kar se je »nepravega« nateplo k njim po 8. septembru, so odložili. Vemo pa, da so stotine tako imenovanih nezanesljivih v lastnih vrstah pobili med nemško ofenzivo.

Bistveno drugačen pa je bil položaj na Primorskem in na Gorenjskem, kjer je OF na zunaj še vedno kazala videz nekega nacionalnega gibanja. Za ti pokrajini lahko trdimo, da je tisto, kar se je zbiralo v OF in jo podpiralo, bilo do dveh tretjin nekomunistično ali pa celo protikomunistično.

Ti elementi bi spričo krvavega divjanja in uničevanja, s katerim je OF bičala Ljubljansko pokrajino v septembru in v oktobru, utegnili spregledati. To bi pomenilo konec OF in s tem konec komunističnega tolovajstva na Gorenjskem in na Primorskem. Zato je bilo treba zlasti na Gorenjskem nenusmiljeno odstraniti vse, posebno pa vidnejše nekomunistične ljudi, ki so OF podpirali in delali zanjo.

Začeli so se atentati, umori, odpeljevanje v gozd: V Domžalah, v Kranju, v Pustalu, v Žireh, v okolici Škofje Loke, v Radovljici, na Jesenicah in drugod. Padali so ljudje, o katerih je bilo splošno znano, da so za OF in da so jim delali dragocene usluge. Niso pa bili komunisti. Ker bi ti ljudje utegnili na Gorenjskem komunistični partiji vzeti vodstvo tako imenovanega osvobodilnega gibanja, odnosno bi potem ko bi spregledali, začeli proti OF boj, je Kidrič zapovedal brezobzirno »čiščenje« najprej v vrstah OF.

Kdor je dogodke na Gorenjskem in na Primorskem mogel kolikor toliko zasledovati, je lahko ugotovil, da poteka čiščenje tam natanko po navodilih zaupne okrožnice, ki jo priobčujemo tu, in da se je začelo takoj potem, ko je bila izdana. To je pač dovolj dokaza o tem, da je — resnična.

Junakom v spomin

V soboto, 18. t. m., so pripeljali logaški domobranci krsto s truplom Jožeta Kralja, svojega prvega borca. Jože Kralj je bil vzoren slovenski katoliški mož. Zgledno je skrbel za ženo in dva otročička. Kot dimnikarski mojster v Dravgoradu, je bil neutruden kulturni delavec. Radi svojega slovenskega in katoliškega prepričanja je bil preganjan in naposled od cesarskih oblasti tudi interniran.

† Jože Kralj

Bil je vojaško izobražen in pogumnega ter odkritega značaja. Bil je eden med prvimi, ki je spoznal zločinsko komunistično nrav OF in njenih voditeljev in sodelavcev v Logatcu. Vedel je, da našega naroda ne bodo rešila nasilja in zločini in da je edina rešitev poštena in moška obramba lastnih domov.

To je bilo dovolj, da so ga logaški terenci obsodili na smrt. Ko je šel meseca septembra po poslu, ga je na samoti zadela krogla podlega zahrbtnega napadalca. Štiri mesece je bil njegov grob plitva jama sredi gozda, pokrita z dračjem.

Kako bridko ste se zmotili, njegovi morilci! Mislili ste, da boste z umorom Jožeta zavreli gibanje, ki se je pričelo v naših vrstah.

Namesto Jožeta je sedaj pripravljenih sto src in sto pesti, da se bore, za kar se je boril in za kar je moral umreti on!

Počivaj v miru, dragi Jože in prosi pri Bogu za nas, da bomo junaški in odločni, kakor si bil Ti.

*

Méd tisoče junakov, ki so vseskozi neuklonljivo stali na straži v viharju naše narodne nesreče, med junake, ki so v bedi in stiski poslednjih dni stali ob strani obupanemu, ogoljufanemu in razočaranemu ljudstvu in ki so v boju proti komunističnemu satanizmu zoreli v najvišjo žrtev za svoj narod, med te narodne junake se je uvrstil mlad izobraženec Segula Jože, ki se je v svojem mladostnem zanosu šele komaj razmahnil.

† Jože Segula

Daleč na severu, med Dravo in Muro, v sredi vinskih Slovenskih goric sniva vas Slavšina. Tam je njegov rodni krov. Toploto bornega ognjišča in tihe družinske sreče je 26. januarja 1921 Jože s svojim prihodom na svet še povečal. Porumenelo listje, skrivno, pa bogato zorenje vinske trte in tožno nabijanje klopotca v jesenskih sapah mu je leglo v dušo. Skozi vsa mlada leta je nosil s seboj neizbrisen obraz svoje domače grude. V težkih borbah svojih študijskih let na I. državni realni gimnaziji v Ljubljani se je izobličil v krasen značaj. Kot predsednik SDZ na tej gimnaziji je več kot dovolj jasno pokazal, za kakšne ideale se je odločil v svoji bodoči življenjski dejavnosti. Že takrat se je postavil na stražo pred nevarnostjo vedno bolj prodirajočega komunizma na naših srednjih šolah. Ko se je 2. oktobera 1941 vpisal na pravno fakulteto ljubljanske univerze, je v stražni službi pred komunizmom postal še odločnejši in požrtvovalnejši. Ob profesorju dr. Ehrlichu se je navzel jasnovidnosti v zmešnjavi našega narodnega življenja v povojnih dneh, ob njegovi smrti pa je prisegel najostrejšo in neusmiljeno borbo proti komunističnemu zločinstvu nad našim narodom. Poleti 1943 je pustil študije in se podal med narod, da mu v stiskah pomaga. In ko je izdajalska badoglievska banda vrgla naše ljudstvo komunističnim morilcem v naročje, je pokojni Jože napel vse napore, da skupno s svojimi tovariši in borci reši, kar se je rešiti še dalo. Dne 16. septembra 1943 se je s poslednjimi napori pomikal s patrolo proti Ljubljani. Pri Pijavi gorici je padel v komunistično zasedo. Svojo ljubezen do naroda, ki mu je v najhujši stiski stal ob strani, je zapečatil z vročo mlado krvjo nekje v gozdovih pri Pijavi gorici...

Dragi Jože!

Iz mirnega, pa veliko prezgodnjega počitka Te dramijo moje bolestne misli. Žalostne in strte blodijo po neznanih gozdovih in iščejo Tvoj grob. Poslavljam se od Tebe, Jože...

Najin dom še borno životari. Sloki jagnjedi bodo še trepetali v poletnih viharjih in tudi gluhi klopotec bo še nabijal med razkošno zorečimi trtami... Vse bo še, le Tebe ne... Marsikaj bi Ti rad povedal. Da oče in mama, in sestre doma jokajo, da jokam jaz in se ne bom nikoli utolažil, da krvavi še to in ono ljubeče srce po Tebi.

Kajne, dragi Jože, Tebi je zdaj dobro? Jaz pa bom šel skozi življenje večno nemiren in vendar srečen, da imam pri Bogu Tebe, ki me v stiskah življenja ne boš pozabil, kakor Te ne bom mogel jaz nikoli pozabiti. Žalosten sem ob Tvoji smrti, pa vendar srečen in ponosen, da si umrl kot junak in mučenec za Boga in naš ubogi narod. Priporočam Ti jokajočo mamo in vse nas, ki nam Tvoja smrt trga srce. Ne pozabi nas in počivaj v miru...

*

O postojanki pri Sv. Urhu se je že mnogo slišalo. Ti borci so zagrizeni in dosledni v boju proti našemu komunističnemu sovražniku.

Ta postojanka je bila že znana pod poveljstvom Habiča Ivana, ki je bil vaški straži oče, voditelj in opora. Padel je na Vel. Osolniku v boju s komunisti. Po njegovi zaslugi so bili in so fantje pravi vzor idealnih, do krajà vztrajnih borcev.

Drugi udarec, ki je zadel fante, je bila smrt drugega njihovega poveljnika Dežmana, ki je padel po nesrečnem naključju. Z njim so fantje izgubili velikega, tihega, poštenega in nad vse pogumnega voditelja. Ni ga dneva, da bi se fantje ne spomnili svojega prijatelja — soborca.

Danes vodi domobrance pri Sv. Urhu tretji poveljnik, ki je prevzel vodstvo na željo vseh fantov. Ta je vztrajen in previden poveljnik. Fantje ga ljubijo in mu zaupajo, kakor so ljubili in zaupali prejšnjima dvema. Vsak od domobrancev se zaveda, da je velik del uspeha v tem, da je vsak disciplíniran in zaupa svojemu voditelju.

Ta posadka je imela že mnogo spopadov s komunisti bodisi zunaj na terenu ali v postojanki. Fantje so se vedno borili zagrizeno in odločno.

Njihovo domovanje je vojaško preprosto: močne stene, okna, v njih strelske line, skromna postelja. To je stanovanje in položaj za borbo. Kljub skromnosti pa so fantje zadovoljni in veseli, saj se dobro zavedajo, za kaj gre. Zvesto opravljajo svojo službo in izvršujejo povelja svojih predpostavljenih. Ponosni so, da so domobranci in tako služijo narodu in Bogu. Zavedajo se, da je treba vztrajati do konca, do popolne zmage in miru. Vsak teh fantov je izkristaliziran protikomunistični borec, ki ne pozna strahu ne kompromisa. Vsak se zaveda, da je to boj med lučjo in temo. Zaupa v svojo puško, bodočnost svojega naroda in Boga. Ti fantje niso pozabili svojih padlih tovarišev. Ti jih krepijo, da bodo vztrajali, in so jim v duhovno podporo.

Tako je objela te fante, stare borce domobranska misel in takih potrebuje naš narod. Njih geslo bodi: biti zvest narodu in Bogu do konca!

Begunje — zgled slovenske vasi in njene vere

Namesto vabila k praznovanju pobožnosti prvih sobot

Ime notranjskih Begunj pojde v zgodovino slovenskega naroda kot ime tistega kraja, ki se je najbolj junaško, neupogljivo in neizprosno upiral komunistični revoluciji in vsemu, kar je hotela med Slovence zanesti. Zlepa katera fara ni tako enodušno planila na noge in prijela za orožje, ko so komunisti pred poldrugim letom začeli pobijati na slovenskem podeželju vse tiste, ki se jim niso marali pridružiti, to je najboljše.

Ta strnjenost, ta sloga, to požrtvovalno junaštvo Begunjcev — junaštvo, ki je dalo množico bleščečih primerov v boju in v mučeništvu — ni bilo posledica kakršne koli politike ali računov, temveč je izviralo iz najglobljih duhovnih osnov, iz neomajne zakoreninjenosti v veri očetov, v veri lastnega naroda. Begunje so komunistično zlo sovražile in se z duhom in pestjo borile proti njemu zaradi svoje vere, ki vsakemu, prav vsakemu kristjanu narekuje sovražiti zlo, naj nastopa v kakršni koli obliki in pod katero koli krinko.

O veri, v kateri je junaški boj Begunjcev imel korenine ter iz nje dobival neutrudljivega zagona, nič ne priča lepše in prepričljiveje kakor slika, ki jo je o verskem življenju te junaške in zavedne slovenske fare podal njen duhovni oče, vodnik, pastir in skrbnik, pokojni župnik Viktor Turk, ki so ga komunisti dolgo vlačili iz zapora v zapor ter ga nazadnje 24. oktobra v Grčaricah zaklali.

Po njegovem delu in njegovi zaslugi so Begunje bile v vsakem oziru »en hlev in en pastir«. Tisti, ki jim je to bilo trn v peti, so lani 19. septembra hoteli najprej razdejati hlev, misleč, da bodo s tem udarili pastirja in se bodo ovce razbežale. Toda dosegli so ravno nasprotno: ovce so se še tesneje strnile okoli njega.

Letos so po 8. septembru odvlekli pastirja, ga mučili in ubili, toda Begunj s tem niso ubili. Živijo in bodo živele iz tiste vere, katere jim je ne le pridigal, temveč jim po njej velel živeti.

Kako živa in močna je ta vera bila, naj pove naslednje poročilo, ki ga je župnik Turk poslal 1. junija letos škofijskemu ordinariatu v Ljubljani. V njem piše takole:

»Naša župnija se je z enako vnemo oklenila pobožnost prvih sobot kakor prvih petkov. Ker nadaljujemo pobožnosti prvih petkov in imamo vsako prvo nedeljo v mesecu skupno sv. obhajilo apostolstva mož in fantov, ni bilo težko ljudi pripraviti za prve sobote. Čeprav je bila prva sobota v maju pred prvim petkom in je bilo pričakovati, da bi bila udeležba manjša, je bilo to prvo soboto več sv. obhajil kot prešnje mesece. Pripravljalnih odborov nimamo nič.

Naša župnija šteje danes okrog 1450 duš s priseljenci iz vidovske župnije. Domačih faranov je zdaj 1408; od teh je v internaciji 40 samih komunistov (s par otroci). So to partizani, ki so se prijavili iz gozda, in terenski funkcionarji. Nekaj faranov se je izselilo v Cerknico, kakih 100 se je priselilo iz sosedne župnije Sv. Vida.

Sv. obhajil je bilo na prve sobote od 960 do 1000, točnega števila ne moremo napisati, ker parkrat nismo šteli. Povprečno pride na dneve: prvi petek, sobota in nedelja po 1000 obhajil dnevno. Številka se menja zaradi tega, ker morajo včasih člani straže na pohod, in tako odpade včasih 50 do 80 običajnih sv. obhajil. Do danes imamo letos v župniji nad 33.000 sv. obhajil. Vsa šolska mladina opravlja to pobožnost.

Sv. rožni venec se moli, razen v treh družinah, povsod dnevno. Podpisani sem prodal med ljudi 40 ducatov molkov, poleg teh so jih kupovali tudi v dveh trgovinah.

Mesec majnik je bil letos v cerkvi najlepši, kar ljudje pomnijo. Udeležba pri šmarnicah obilna, ljudje so še doma pri domačem oltarčku ponovili šmarnično pobožnost, saj je med ljudmi nad 150 izvodov letošnjih »Šmarnic«. Cerkev je bila v maju razkošno ozaljšana s cvetjem.

Posvetitev se je izvedla v sledečem redu:

V nedeljo, 9. maja, se je posvetila skupščina III. reda sv. Frančiška.

V nedeljo, 16. maja, je bil popoldne slovesen sprejem v Marijin vrtec, združen s posvetitvijo. Sprejetih je bilo na novo 18 deklic in 15 dečkov, po večini priseljencev iz vidovske fare.

23. maja popoldne je bil sprejem v Marijino družbo. Sprejetih je bilo 19 fantov in 18 deklet. Sledila je posvetitev dekliške in fantovske Marijine družbe.

Spravni dan, 29. maja, je bil praznik, post in dan celodnevnega češčenja Sv. R. T. za vso župnijo. Ljudje so držali post tudi v tobaku in pijači. Ure češčenja so bile razdeljene po vaseh in stanovih. Udeležba pri češčenju je bila cel dan tako obilna, da še nikdar tako. Videli smo prihajati može in fante, ki prej sploh niso hodili v cerkev in ne prejemali sv. zakramentov.

Zjutraj ob pol 7 smo imeli spravno — spokorno procesijo. Zbrali smo se pred cerkvijo in šli v procesiji v sledečem redu: Spredaj je nosil domači župnik križ; poleg njega g. župan Jakob Kranjc (ki je molil ves čas rožni venec) in cerkovnik Luka Mive (ki se še nikdar ni udeležil nobene procesije). Za nami v vrsti: cerkveni ključarji, možje in fantje (mešano), 150 članov straže (ostali so šli v zasede za vsak primer), šolska mladina pod vodstvom učiteljstva (dan je bil pouka prost), žene in dekleta (mešano). Peli nismo nič, ves čas smo molili sveti rožni venec; zvonilo ni nič. Udeležba okrog 1100 ljudi.

Procesija je šla von iz vasi in se vrnila po polju skozi vas v župno cerkev, kjer je bilo najprej čitanje Šmarnic, nato blagoslov z Najsvetejšim in sv. maša, pri kateri je pela šolska mladina. Med sv. mašo je bilo skupno sv. obhajilo. Po sv. maši je napravila šolska mladina v šolski sobi malo prisrčno akademijo v proslavo brezm. Srca Marijinega. Med akademijo se je mladina skupno z učiteljstvom posvetila brezmadežnemu Srcu Marijinemu. Akademijo nameravamo ponoviti v dvorani, kadar bo prazna (zdaj je spremenjena v skladišče). Upamo, da bo za binkoštni praznik, ko bomo imeli slavnost prvega sv. obhajila.

Pri procesiji ni bilo prav nobenega gledalca, vedenje skrajno resno. Za reveže smo nabrali ta dan 520 lir. Če upoštevamo, da je prebivalstvo naše župnije v skrajni bedi (saj je ena vas — Kožljek — popolnoma porušena, vas Topol izpraznjena, v vseh drugih vaseh pa ruševine in pogorišča in še priseljenci iz vidovske župnije), je prispevek velik, ko smo po večini navezani na podpore od drugod. Toda naši ljudje mirno prenašajo vse gorje, zaupajoč v Božjo in Marijino pomoč.

Spravni dan je zelo blažilno vplival na vso župnijo. Poravnala so se marsikje (kolikor je bilo mogoče izvedeti) stara nasprotstva, v nekaj slučajih je pomagal podpisani, ljudje so vzeli za res. Ob strani je stala pri vsej pobožnosti samo ena družina v župniji (bivšega župana Medena), ki kar ne more preboleti strašne sramote, ki da jo je napravila Begunjam »bela garda«, ker je prijela za orožje proti lastnim bratom — komunistom — roparjem.

Za dan posvetitve, 30. maja, je bila cerkev vsa v vencih, cvetju in luči. Posvečenje smo opravili pri obeh sv. mašah in popoldne pri šmarnični pobožnosti. Ta dan je pela vsa cerkev in molila glasno vsa cerkev posvetitveno molitev. Peli smo pesmi, ki so bile za ta dan svetovane od odbora prvih sobot.

V spomin na prve sobote in na posvetitev župnije smo si nabavili nov bel plašč z Marijino sliko. Družine so si tudi nabavile slike brezm. Srca Marijinega, pred katero so se doma posvetile.

Naša župnija bo v zaupanju na Marijino pomoč še nadalje vztrajala v pobožnosti prvih petkov in prvih sobot z vedno večjo vnemo. Bogokletstva ne slišimo zlepa v naši župniji, če se kdo spozabi, mora bežati. K službi božji prihajajo po večini vsi. Zato pa tudi vemo, da naša župnija ne bo uničena!

Župni urad Begunje pri Cerknici.

Turk Viktor, župnik.

Kraja, ki ima tako vero, ne bo uničila nobena sila. Živel bo v spomin tistih, ki so ga vodili v najhujših dneh, kakor prav pokojni župnik Viktor Turk, ter v spomin bodočemu rodu, da bo hodil po istih stopinjah. Če bo ta — in pa drugi kraji — praznoval pobožnost prvih sobot tako, kakor so jih praznovale Begunje — z dejansko, živo vero, vedno pripravljene na boj in na poslednjo žrtev — potem bodo vse te pobožnosti rodile tisti uspeh, ki ga je slovenski narod tako potreben.

O potujočih paglavcih, srni begunki in pridnih »čebelicah«

Nekaj postaj od Ljubljane. Nedelja zvečer. Mrzel jesenski dež prši v obraz in neprijetna megla čedalje tesneje ogrinja v svoj hladni plašč poslopje železniške postaje ter na široko raztreseno in nemo vas pod njim.

Slonim ob zidu kolodvorskega poslopja, četrt, pol, celo uro v nestrpnem pričakovanju, kdaj bo prisopihal »notranjec« ter povozil tiste dozdevne luči, ki odsevajo na mokrih tračnicah, potem pa po kratkem postanku odpeljal spet dalje v noč, proti Ljubljani, od katere sem se bil tisti dan zjutraj navsezgodaj za hip poslovil, da, za hip, saj vendar en sam dan ni dosti več.

V daljavi odjekne pisk lokomotive, in že zasopiha za bližnjim ovinkom mogočni železni stroj, ko da bi s silo hotel razgnati zoprno meglo in vsaj za tistih nekaj trenutkov, ko bo šel mimo, odgrniti kolodvor.

Na postaji se zgane, in gruča temnih senc, majhnih in velikih, se zapodi proti vlaku, ki bo zdaj zdaj obstal, ko da bi že omagoval pod težkim bremenom.

Ne samo tistim, ki so dolgo uro in še več čakali na oni železniški postaji, tudi v vlaku se nekomu neznansko mudi, vsaj zdi se tako. Kolesa težkega železnega stroja se namreč še niso povsem ustavila, ko se pri tem in onem železniškem vozu že odpro vrata. Človek bi mislil, da se je temu ali onemu potniku nazadnje le izpolnila želja, da je dočakal svojo zadnjo postajo, kjer bo izstopil. Pa ne. Nihče ne izstopi, le troje golih otroških glav se prikaže izza odprtih vrat. Eden izmed teh fantalinov zakriči iz voza na ljudi, ki so se bili z menoj vred zapodili proti vlaku: »Vse nabasano! Ko sardine v škatli. Zadaj je pa še dovolj prostora. Še sedeli boste lahko.«

E, pa kdo bi kaj dal na takšna opozorila in nasvete, ko pa se nam tako mudi na vlak in bi bil vsak izmed nas prav tako rad zvečer doma, kakor tisti, ki so v vlaku že prej našli prostora, vsaj na hodniku, če že ne v prijetnem kupeju! Fantiček, tisti prebrisani fantalin ni imel sreče. Ni mu uspela njegova zvijača, s katero bi nas bil rad poslal kam v zadnji del vlaka zato, da bi se sam s svojimi gologlavimi paglavci lahko sprehajal od enega konca vagona do drugega.

Vstopili smo drug za drugim in brž ugotovili, čeprav nismo posebej ugotavljali, da imajo tisti trije fantiči, ki si svoj nos brišejo še kar v rokav, le nekoliko več prostora, kakor pa »sardine v škatli«... Res da so vrata železniškega voza precej močno zabarikadirali z vrečami in nahrbtniki, a ves ostali hodnik je bil skoraj povsem prazen in se nas je vanj lahko zgnetla skoraj polovica vseh, kar nas je na tisti postaji vstopilo.

Vsak pa se je seveda prej, preden je našel svoj miren kotiček na hodniku, spodtaknil ob nastavljene vreče in nahrbtnike pri vratih, menda tistim smrkavcem v zabavo. Ti presneti pobalini ti, kako si znajo pomagati, da bi čim udobneje potovali in potem na ljubljanski postaji lahko čimprej poskakali z vlaka in se prerinili mimo carinikov. Še glede udobnega potovanja bi radi uživali prednost pred drugimi, kakor imajo prednost že v tem, da jim za potovanje ni treba nobenih osebnih izkaznic in potniških dovoljenj, če niso stari še petnajst let.

Že se zgane vlak in dolgega čakanja na postaji je nazadnje le konec. Naslanjam se na vrata zatemnjenega kupeja, na vrata brez kljuke. Tujec sem med tujci, in moram, rad ali nerad, poslušati vse mogoče razgovore na levi, na desni in brenčanje zadaj za hrbtom, v kupeju.

Na levi modrujeta, oziroma se gresta visoke politike odrasla moška. Enemu izmed njiju — govorica ga je izdajala, da je doma nekje s Primorskega — ne gre v glavo, kaj vendar počenjamo, oziroma smo počenjali mi Kranjci, da se zdaj tako pobijamo med seboj. Moram reči, d aje mož govoril zelo pametno, in če bi vsak tako mislil ko on, bi na Kranjskem gotovo ne bilo takšnega prelivanja krvi, kakor je tako. Rad bi se bil vtaknil še jaz v njun pogovor in skušal po svojih močeh dopovedati, zakaj »Kranjci zdaj takšne stvari počenjamo«. A brž sem videl, da mož sam predobro ve, kako je prišlo do tako strahotnih reči pri nas na Slovenskem, torej ne samo na Kranjskem, temveč tudi na Primorskem. Če je kaj razlike med prvimi in drugimi, potem je pač edino v tem, koga je oziroma koga bo prej pamet srečala. Dobro bi bilo, če bi vse hkrati in čimprej.

Nekako tako je razgovor med tistima dvema gospodoma tudi res izzvenel, in reči moram, da sem bil takoj nekoliko boljše volje in sem na svojo osamelost in na cigareto kar nekam pozabil.

Na drugo uho pa sem vlekel čisto drugačen, a tudi dokaj nenavaden razgovor, razgovor o — srnjaku. Res, o srnjaku, čisto pravem gozdnem srnjaku, čeprav bi človek mislil, da zdaj zunaj sploh ni nikjer več nobene divjadi, zlasti ne tako plahe in nežne, kakor je ljuba srna. Da, mislil bi, da so vso prepodili ljudje, ki so sami sklenili postati ne samo divjačine, temveč celo zverine...

Kmečka žena, ki so ji zadnji viharni dogodki po naši deželi očividno še globlje zarezali brazde v njena izsušena lica in ji še bolj zgubali kožo na njenih koščenih rokah, je pripovedovala čudno, za sedanje čase še desetkrat bolj čudno zgodbo o dveh srnah, o stari in mladiču. Še pred nedavnim so ju imeli pri njih doma, nekje v cerkniškem kotu slovenske zemlje. V vas pa so nekega dne pridivjali tolovaji s hribov, vse pokradli in izropali ter med drugim obsodili na smrt tudi tisto staro srno, ker jim je pač morala pečenka le prehudo dišati. Mladi so prizanesli ter jo pustili pri življenju, seveda ne iz usmiljenja do uboge živalice, temveč zato, ker je bila — »predrobnih kostic«. In ko so tisti tolovaji naslednji dan spet odšli, je ona kmečka žena sklenila odpeljati mlado srnico s seboj v Ljubljano. Med begunci, ki so ostali brez doma in dobrih ljudi, je romala z vlakom v Ljubljano tudi mlada srnica, ki se je je usmilila stara kmečka žena. In ta žena je pripovedovala, da srnice ne misli v Ljubljani prodati, temveč da jo namerava podariti, če bo le našla koga, ki bi imel za to primeren vrt. Takšna živalica mora imeti ne samo hrane, pač pa tudi prostora, da se naskače, nekoliko več svobode vsaj v zagrajenem vrtu.

Mislil sem si: o, pač, v Ljubljani ne bo težko najti primernega vrta za to živalico, bolj težko pa takšnega novega njenega gospodarja, ki bi jo imel vsaj polovico tako rad, kakor jo je imela tista kmečka žena, ki je dala zgraditi celo posebno gajbico, da bi v njej srnica potovala v Ljubljano, na varno, k dobrim ljudem, če jih je tam tudi kaj. Kako je zdaj s tisto, pred človeškimi zverinami preplašeno živalco, res ne vem, in če bom tisto kmečko ženo še kdaj srečal, jo bom gotovo vprašal in vam povedal...

In potem še razgovor za mojim hrbtom, za tistimi zapahnjenimi vrati brez kljuke. Tu pa nisem mogel razločiti nobene besede. Zazdelo se mi je le, kakor da sem nastavil uho na čebelji panj, v katerega so si drobne čebelice od vseh vetrov nanosile strdi za zimo. Da, čebelice, tudi to so neke vrste čebelice, ki so šle tisto jutro ali pa že pred nekaj dnevi ven na pašo. Nabrale so si »strdi«, morda tudi nekaj ajdove, skoraj pa bi si upal staviti, da pšenične, ržene, koruzne ali pa vsaj krompirjeve... Saj bo zima huda, morda še hujša, kakor je bila prejšnja, in bogve če bo gospodarju prišlo na misel, da je bila jesen slaba in da si te naše čebelice pri vsej svoji pridnosti niso mogle nanositi toliko hrane, da bi lahko brez gospodarjeve pomoči zdržale vso zimo do pomladi.

Za novo leto,
za god,
za nagrado,
za vsako priliko
je najlepše darilo

Quo vadis

Roman v slikah!

Dobite ga
v uredništvu »Slovenskega doma«.

Slike o Grčaricah, poslednji postaji na poti prenekaterega slovenskega junaka, ki je padel pod kroglami in noži »osvoboditeljev« — med njimi begunjskega župnika Viktorja Turka. Od leve na desno: razdejana cerkev od zunaj in od znotraj, spomin na junaški boj slovenskih nacionalistov s komunisti in italijansko cesarsko vojsko, porušene in požgane kmečke domačije.

Pisma nam in vam

Gospod urednik!

Pred nekaj tedni smo brali v »Slovenskem domu aktualen predlog notranjskega župana za bodočo obnovitev naših vasi in domov. Razmišljali smo te predloge in smo prišli do nekaterih dopolnitev, to pa posebno zato, ker so se medtem zaradi novega razvoja dogodkov pojavila nova vprašanja.

Komunisti so izgnali mnogo naših družin na predlog terencev. To priznavajo sami. Pognali so jih brez vsega in se polastili njihovega premoženja. Zato naj se, ko pride čas, tudi terencem zapleni vse premoženje in povrne tem, ki zdaj trpe škodo. Hiše terencev naj postanejo last tistih, ki so jim partizani že požgali domove oziroma groze, da jih še bodo. Za to naj skrbi Preselitveni odbor, ki ga je dobro zamislil notranjski župan.

I m a m p a t u d i p r e d l o g, k i b i s e d a l t a k o j i z p e l j a t i. Koliko ljubljanskih smrkavcev hodi po naših vaseh in gozdovih in živi od tega, kar so pustili nesrečni begunci, ki brez vsega zmrzujejo po ljubljanskih ulicah. Ali se vam zdi pravično, da svojci ljubljanskih razbojnikov žive mirno v svojih udobnih stanovanjih in se posmehujejo nesreči delavnih kmečkih ljudi? Če njihovi sinčki in hčerkice žive v lepih, zapuščenih domovih — v kolikor še niso požgani — in žive od njihovih žuljev, ali ne bi bilo pravično, da bi ti ubogi pregnanci zasedli njihove udobne sobe? Saj so itak prazne; zdaj pa se stiskajo po raznih šolah, da skupno revščino še bolj bridko občutijo. Pa naj se svojci banditov tudi nekoliko stisnejo in se privadijo skupnemu življenju v »bodočem raju«. Ti voluharčki imajo gotovo tudi kaj zaloge za naše ljudi?!

P r a v i c a z a h t e v a: Č e t r p e d r u ž i n e, k i s o p o š t e n e, n a j t r p e t u d i d r u ž i n e, k i s o v z g o j i l e r a z b o j n i k e!

D e j a n j a n a j p o k a ž e j o z a č e t e k n o v e g a r e d a!

Spoštovani gospod urednik!

Naši moški so se že ponovno izjavili v časopisih proti rabi za naše mišljenje tujega in priskutnega naziva »milostljiva«, a brez uspeha. Ali dovolite si meni kot ženi nekaj besedi o tem? Dovolj je žena in čast njim, ki načeloma in dosledno odklanjajo ta naziv, mnogo je pa še vedno takih, ki ga rade slišijo, in žal tudi takih, ki naravnost zahtevajo, da jih nazivamo tako. O teh zadnjih nekaj značilnih primerov:

Novoporočenca, oba revnih, kmetskih staršev. Ona, preprosto in neizobraženo dekle, je imela dovolj podjetnosti, da si je prihranila lepo vsotico. On je bil brez beliča, a imel je doktorat v žepu. Oba sta bila zelo ponosna na to, kar sta postala, zlasti ona, ko je postala čez noč »milostljiva«. In da bi vcepila to mnenje o sebi tudi drugim, je pričela pri služkinji, ko je zahtevala od nje, da ji imenuje pri vsakem nagovoru »milostljivo«, njega pa »gospoda doktorja«. Postala je poosebeljena »finesa« in v svoji pretiranosti že kar neznosna. Nobena reč ni bila več zanjo dovolj dobra in sama ni vedela več, kaj bi prav za prav rada. Služkinje so se pričele menjavati kot pomladno vreme, trgovci so se križali, kadar je milostljiva izbirala pri njih blago in šivilje so pri »probah« padale v nezavest.

Danes, po nekaj letih, ima ta milostljiva razkošno stanovanje natrpano s preprogami in umetninami, ima toalete, briljante, perzijanski kožuh, ima moža doktorja. Nima pa prijetnega doma, nima ljubečega moža in nima nobenega prijatelja ali prijateljice. Napačen ponos in napuh jo še vedno priganjata, da nosi glavo pretirano pokonci kot našopirjen puran, v srcu pa je nezadovoljna in nesrečna žena. Še vedno se ne zaveda, da se spoštovanje in ljubezen ne podarjata, niti ju ni mogoče kupiti z denarjem, pač pa ju mora vsak sam zaslužiti in si jo priboriti pod za pedjo.

Drug tak primer je lastnica nekega tukajšnjega »salona«, ki zahteva od svojih uslužbenk za svoje stranke in predvsem tudi zase naziv »milostljiva«. Sicer je izobražena ženska, a nima nikakršne srčne omike. Bila sem sama priča, kako se je za malenkost prav prostaško zadirala nad svojimi uslužbenkami. Njena obrt je tudi v teh časih zelo donosna in ima žena denar. Tudi sedaj si še vedno privošči vse, kar ji le srce poželi, od razkošij, zabav in novodobnih novotarij, pa do vsakovrstnih poslastic, zrezkov in zanjo posebej pečenega finega belega kruha. Toda za svoje uslužbenke ta ženska nima nikoli denarja za njihove plače ob koncu meseca. Vedno jih plačuje ločeno in v obrokih, ti obroki pa se vlečejo do prihodnjega meseca. Ob koncu leta se vsak gospodar spomni svojih uslužbencev po svojih močeh poleg redne plače s kakršno koli nagrado, ali vsaj toplo besedo in priznanjem. Naša milostljiva se je pač spomnila na starega leta dan svojih prijateljev in prijateljic, ko jim je razposlala darila, buteljke vina in drugo, na svoje uslužbenke je pa docela pozabila, saj se jih ni spomnila niti z golo plačo niti s prijazno besedo. Na »trinajsto plačo« pa seveda zaman čakajo. In ljudje blagrujejo te uslužbenke, saj morajo imeti nebesa pri takem šefu, milostljiva je vendar tako dobra. Tujim ljudem daje za male usluge visoko napitnino in po cvetličarnah in trgovinah jo poznajo, ko kupuje šopke in darila in jih okrog raznaša.

Zaničujem iz dna srca take in podobne ženske, katerih marsikakšna je po svojem premoženju oz. položaju moža »milostljiva gospa zdravnikova, ravnateljeva, svetnikova« itd., v resnici je pa navaden »zmaj« in strah vse svoje bližnje okolice. Nasprotno pa spoštujem in visoko cenim one ženske, ki so se iz malega povzpele visoko, a se niso prevzele in se ne sramujejo tega, ki so ostale še vedno preproste in naravne, ki se zavedajo poleg svojih pravic tudi dolžnosti do svojega bližnjega in vidijo tudi v podrejenem človeku.

Naš narod ima zdrav čut pri tem, ko uporablja naziv »milostljiva« običajno v posmehljivem pomenu besede za domišljavo, prevzetno in leno žensko. In katera ženska naj bi bila »gospa« in katera »milostljiva«? Prav ima oni starejši gospod, ki je dejal, da se gospa neha in milostljiva pričenja tam, kjer se pamet in vljudnost nehata prično pa se prismodarija, napuh in hinavščina jare gospode, in da ga vedno v črevesju zavije, kadar koli kje sliši: Moj poklon milostljiva, poljubljam roke milostljiva!«

Torej, drage žene, proč s tem grdim priskutnim nazivom, ki ne gre našim možem in sinovom prav nič rad z jezika, še manj pa od srca! Za ženo, ki je spoštovanja vredna, najde človek že sam brez tega nebroj načinov, da ji izkaže svoje spoštovanje, me pa glejmo, da se bomo tudi izkazale vredne tega. — K. M.

Spoštovani gospod urednik!

Nedavno sem bila priča zanimivemu razgovoru, ki jasno dokazuje, da je ponekod pri nas živeža še na pretek.

V Mostah je bilo. Pred kemično tovarno sta se srečala krepak kmečki možak srednjih let, nekje iz Tomišlja doma, in dekle iz ljubljanske okolice. Oba sta pripeljala v tovarno sončnične ter bučne peške v zamenjavo za olje. Dekle je pravkar natovarjalo na voz vreče s tropinami od pečk, češ da jih porabi doma kot krmilo za prašiče, tako je namreč povedala možu, na vprašanje, čemu ji bo to. Možakar pa ji na to pojasnilo odvrne, da on tega sploh ne rabi, ker ima doma dovolj turščice. Dekle ga z velikim zanimanjem vpraša, če pridela kaj dosti turščice. »No ja, kakih petdeset mernikov je imam še neorobkane, drugo sem pa že spravil; takole okrog sto mernikov jo menda bo,« je odgovoril mož. Dekle se začudi in boječe vpraša, če bi jo morda kaj prodal. Spomnila se je pri tem na mnoge znane ljubljanske družine, ki bi jim rada pomagala. Mož pa ji že med vprašanjem pade v besedo, da ne more in ne more prodati prav nič, ker rabi vse za — svoje konje in prašiče.

Kaj pravite, gospod urednik, ali ni to v teh težkih časih greh, velik greh, krmiti konje in prašiče s turščico, ko ljudje trpe tolikšno pomanjkanje? Ali ne bi bilo dobro, da bi v tak primer, ki gotovo ni osamljen, posegli in takim ljudem, ki so brez slehernega socialnega čuta, na kak način dopovedali, da smo ljudje vendarle nekaj več ko živali?

Judovska politika pred sto leti, danes – in pri nas

Leto 1844 je izšel roman »Coningsbey«, napisal ga je Benjamin Disraeli, poznejši lord Beaconsfield, ugleden politik, prvi Jud, ki je zasedel mesto ministrskega predsednika v britanskem imperiju. Zgodovinar Spamer ga označuje za pobornika svetovne nadvlade Judov kot izvoljenega naroda. Poznejši zgodovinarji pa kot moža, ki je postavil čvrste temelje angleško-judovski politiki na svetu. Preučevalci judovskega vprašanja pravijo, da vodijo judovsko politiko za osvojitev sveta še zdaj po njegovih smernicah (pa tudi te smernice niso bile takrat nove).

Roman, ki ga je napisal Disraeli o judovstvu, ni navadno pripovedniško delo, kak Karl May, temveč načelna obravnava judovskega vprašanja, njegovih ciljev, načrtov in načinov.

Glavna oseba v romanu je Jud *Sidonia*.

Sidonia je pristaš vladanja močne roke in nad mnogimi državami. Kdor se upre judovski volji, zapade — sodbi. Za nemirov na španskem polotoku je zaslužil Sidonia kot vojni dobavitelj — za o b e vojskujoči se stranki — ogromno premoženje.

Po sklenjenem miru se je v pričakovanju velikih finančnih poslov v Evropi in zavedajoč se svojih sposobnosti na tem področju ter raznih zvez s tujino odločil, izseliti se v Anglijo. Sodeloval je z vsem svojim imetjem pri waterloojskem posojilu, kjer je znova zaslužil ogromno premoženje in postal tako eden največjih kapitalistov v Evropi.

Že v Španiji je Sidonia videl, da bo Evropa, izčrpana od dolgotrajnih (napoleonskih) vojnah potrebovala kapitala, da vpostavi redno gospodarstvo. Sedaj je želel sadove svoje bistroumnosti in daljnovidnosti. Evropa je potrebovala denarja in Sidonia je posojal: Franciji, Avstriji, Rusiji, Prusiji...

V takem položaju je postal kmalu ena najpomembnejših osebnosti v Evropi. Razpredel je svoje mreže in nameščal po prestolnicah svoje brate, sorodnike in ljudi, ki jim je mogel zaupati denarne in razne zaupne posle. Tako postane gospodar, ki obvlada svetovni denarni trg, in s tem tudi vse drugo.

Ne samo v vrhovih, med ministri, poslanci, v parlamentih, tudi v podzemlju ima Sidonia svoje znance, sodelavce in zveze. Mnogo je potoval po svetu, izvrtal vse skrivnosti politike, ter se vrnil domov z ogromnim znanjem ter skušnjami, prost vsake sentimentalnosti ali čustev. Ni pa pustolovca v Evropi, s katerim ne bi bil navezal skrivnih stikov. Noben državni minister nima takih zvez z skrivnimi agenti ter političnimi špijoni kakor on. V stikih je z vsem zvitim izmečkom človeške družbe. Seznam njegovih znancev med Armenci, Grki, Tatari, Cigani, potujočimi Poljaki (Judi?) in Carbonari — osvetluje podzemske sile, o katerih ve človeštvo tako malo, ki pa imajo dejansko tolik vpliv na razvoj dogodkov...

Sidonia se zabava, ko primerja skrivne sile, ki usmerjajo razvoj dogodkov, z onimi dejstvi, ki prihajajo v javnost. Zato popolno ravnodušno bere poročila o vojnah, revolucijah, o želji po miru, in oživi samo, kadar potrebujejo knezi denar. Takrat ve, da so države v zadregi in da se začenja zanj p o s e l. Dobesedno pravi:

»Nikdar ne boste videli v Evropi velikega duhovnega gibanja, pri katerem ne bi bili v veliki meri udeleženi tudi Judje. Skrivnostna ruska diplomacija, ki vznemirja Zahodno Evropo, je organizirana in deloma vodena po Judih. Mogočni prevrat, ki se pripravlja in ki bo postal dejansko druga in večja reformacija ter o katerem vedo Angleži tako malo — se razvija v celoti pod vodstvom Judov...

»Vidite, svet vladajo povsem druge osebnosti, kakor mislijo oni, ki ne stojijo tudi za kulisami.«

O tem romanu Disraenla piše Henry Ford (avtomobilski tovarnar): »Disraeli razkriva v njem cilj, načrt in metode judovstva za dosego svetovne nadvlade nad vsemi narodi:

Posojati denar o b e m a vojskujočima se strankama... Sodelovati pri mirovnih pogajanjih ter zapletati stvari... Potem posojati denar za popravilo nastale škode, tisti denar, ki si ga je bil prej zaslužil pri vojnih dobavah... Posojati denar na oderuške obresti — vladarjem, ministrom, gospodarskim ustanovam — da se zapletejo v odvisnost. Omrežiti ministre z špijoni, izzivači, plačanimi agenti, poslanci. — Na drugi strani pa delati v zvezi s podzemljem, z izmečkom človeške družbe.

Že leta 1843. je napovedal revolucijo v Nemčiji, pet let pozneje je izbruhnila.

Disraeli je govoril odkrito, upal si je z resnico na dan, kakor bi bil prepričan, da bodo načrti judovstva zmagali. Za ves nejudovski svet bi moral biti ta korak resen opomin.«

Ford navaja v svojem delu (»Mednarodni Jud«) vsebino tega romana zato, da dokaže, da so že davno prej bili načrti judovstva za osvojitev sveta in da jim je Disraeli dal le obliko v navedenem romanu, dočim so tako zvani »Sionski zapisniki« (iz leta 1897) nova metoda judovstva za dosego svetovne nadvlade.

*

Z železno doslednostjo se izvaja ta judovski načrt, korak za korakom: Vedno več imetja prehaja v judovske roke, vedno več držav je od Judov popolnoma odvisnih, vedno več je pomagačev, kakor n. pr. poslušni ministri, framasonske lože, in vedno bolj se razkraja družba sama.

»Sionski zapisniki« napovedujejo »udarce« po Rusiji s kitajskimi ali japonskimi kanoni, padec carja itd. — Leta 1903 je napadla Japonska Rusijo, denar je posodil Japonski ameriški bankir Jud Jakob Schiff. Ruske ujetnike so podučevali v revolucionarnih naukih ter jih pošiljali v Rusijo — delat revolucijo (1905), ki se je pa ponesrečila.

Ker ni šlo tedaj, so poskusili zaplesti Rusijo v drugo vojno (prvo svetovno), ki naj bi pripravila pot revoluciji. Ples se je začel z umorom avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda, čigar smrt je sklenilo prostozidarstvo že l. 1912. Ruski car se je branil vojne, a zmagal je Izvolski — framazon, ki se je hvalil, da je svetovna vojna njegovo delo.

Ko je Rusija storila svojo dolžnost, so jo pustili na cedilu in jo dodobra razkrojili z delom revolucionarjev, ki so jih poslali z navodili, denarjem ter izdelanimi načrti — iz New Yorka. Finansirali so to »podjetje« Judje — z vseh delov sveta (Amerike, Francije, Nemčije itd.). In Rusija je postala »svobodna« tako, da je bilo v vladi 8 odstotkov Judov, in sicer *68 odstotkov Judov iz New Yorka.*

Ko se je pričel Balkan pomirjevati (zbližanje med jugoslovanskim kraljem Aleksandrom in bolgarskim kraljem Borisom) so že sklenile lože (Grenoble), da je treba »likvidirati balkanske dinastije, ker so reakcionarni ostanki preteklih časov«. Nekaj mesecev za tem je bil kralj Aleksander v Marseju umorjen. Za atentatorjem, ki so ga sicer ubili, je bila vsaka sled zabrisana, amater, ki je dogodek po naključju filmal, je bil zastrupljen, film je izginil ,policija ni vzela prstnih odtisov... itd.

Tako so izginili in bili »likvidirani« razni vladarji, ministri, vplivni ljudje. Na površju so se prikazali ljudje, ki jih je priporočila nevidna, skrita sila — framazonske lože. Njeni zaupniki in eksponenti so bili po vseh dvorih sveta, vse informacije o mednarodni politiki se stekajo v njihovi centrali, od koder izhajajo potem navodila in sklepi, ki se morajo izvesti — po zaupnikih ali vladnih ustanovah, ki so le lutka v rokah masonov. Tako je poučeval Sidonia mladega Coningsbey-a: »Vidite, svet vladajo povsem druge osebnosti, kakor mislijo oni, ki ne stojijo tudi za kulisami«.

Stari, šolani, pa izkušeni diplomati, si belijo glave, kako bi zasledili načrte teh skrivnih sil — centrale framazonstva, in se trudijo, da bi pravilno ločili diplomatske laži in prevare od dejanske resnice. Brez poznavanja teh načrtov tava diplomacija v temi.

Samo pri nas je vse jasno, visoka politika in strategija sta tu doma, kakor pri starogorških pastirjih poznavanje Homerja. Velik narod, kakor smo, hodimo lahko pomagat drugim z nasveti in dejanji.

Mesto politike lastnih koristi vodimo čisto — j u d o v s k o politiko: Čim več se poruši in uniči, več bo treba p o s o j i l a za obnavljanje vsega. In vsako večje posojilo na vknjižbo, naj ga dobi kmet ali narod, — prinaša obresti, mnogokrat pa še cel grunt povrhu. In za vse skupaj so dali nekaj malega napitnine skupinici ljudi pod vodstvom svojega človeka — Juda Baeblerja.

Leta Gospodovega 301

»Dostojanstvo in veličanstvo našega carstva postavlja zahtevo, da slično, kakor smo z božjo pomočjo zatrli roparstvo barbarov, tudi pred notranjimi zli vzdržimo za vedno pridobljeni mir.

Ako bi poznala kruta lakomnost, ki človeškemu rodu brezobzirno povzroča podraževanje potrebščin za življenje, ne morda v obdobjih let, mesecev, dni, marveč tako rekoč vsako uro in vsak hip, vsaj nekaj poštenega smisla za mero (odraževanja), bi nič ne rekli; zlasti bi tudi nič ne rekli, ako bi splošni gospodarski pogoji mogli požrešnost odpraviti.

Toda pohlep po imetju bližnjega se ustavlja šele na mejah mogočnega in zato ni več mogoče ostati pri življenju ljudem, tiranim v skrajno bedo, ter je poslhmal nastopila za nas, ki smo očetje človeštva, dolžnost, da s svojo uvidevnostjo dosežemo, česar smo od človečanstva zaman pričakovali.

Pozno prihaja to naše dejanje iz razloga, ker smo odlagali zdravilo v upanju, da se bodo krivci poboljšali, toda pokazalo se je, da naše zmernosti toliko let niso hoteli upoštevati.

Kdo zares je tako trdega srca in brez človekoljubja, da ne bi vedel ali občutil, da se je pri prodajah in trgovskih poslih na dnevnih trgih razuzdanost v cenah povzpela tako visoko, da nebrzdane pohlepnosti teh tatov ni mogla omiliti niti obilnost letin? Taki ljudje bi hoteli izkoristiti še zvezde. Hudujejo se celo nad dežjem, ki daje upanje za dobre žetve, ker smatrajo za lastno oškodovanje ono obilico, ki jo milostno naklanja nebo.

Drugi zopet škodujejo javnemu blagru s tem, da zmanjšujejo setve, tretji zopet vplivajo na trge. Ljubezen do človeštva nas navaja, da zavremo to njihovo požrešnost in da obrazložimo vzroke, ki so izčrpali našo dolgo potrpežljivost.

Smatramo za potrebno, da določimo ne morda cene življenjskim potrebščinam, marveč njihovo skrajno najvišjo mero, da tako zavremo pohlepnost. Naša volja je torej, naj nikjer v državi ne bodo prekoračene cene, zapisane v nadaljnjem seznamu, ne da bi seveda hoteli zabraniti še nižje cene tam, kjer je dovolj blaga. Hočemo, da tudi v primerih, ko mora biti živež prevažan, na nobenem kraju ne smejo biti cene višje od onih, ki jih določujemo.

V spoznanju, da je človeška narava taka, da prostovoljno le poredko hoče delati dobro, in vidoč, da je bil strah vedno najboljši učitelj za izpolnjevanje dolžnosti, odločamo, naj bodo kršilci tega pravilnika kaznovani s smrtjo. To določbo naj se ne smatra za kruto, kajti saj je vendar vsakomur lahko izogniti se posledicam s tem, da spoštuje postavo in se po njej ravna.

Ista kazen naj zadene tudi one, ki v želji kupiti podraženo blago, privolijo v prodajalčevo lakomnost, kakor tudi onega, ki bi odtegnil za preživljanje potrebno blago potrošnji.«

Kdo je izdal ta pametni, utemeljeni in pravični odlok?

Rimski cesar Dioklecijan leta 301. po Kr., torej pred 1642 leti! Pa bi ga vendar lahko nespremenjenega razglasili in uveljavili tudi danes. Potreba ni nič manjša in pohlep ni nič manj nebrzdan in nič manj umazan. Poldrug tisoč let staro zdravilo, pa bi bilo še danes res učinkovito!

Uredba o potrošnji tobaka

Šef pokrajinske uprave odreja:

Čl. 1. Počenši s 1. januarjem 1944 se tobak in tobačni izdelki vseh vrst ne smejo prodajati ali oddajati za potrošnjo občinstvu brez nakaznice, predpisane s to uredbo. — Moški, mlajši od 18 let in žensko, mlajše od 22 let in starejše od 55 let, nimajo pravice do nakaznice.

Čl. 2. Na po en odrezek nakaznice se tobačni izdelki lahko nabavijo v količini, ki jo občasno določi šef pokrajin. uprave.

Čl. 3. Nakaznica je poimensko označena, ni prenosna in je veljavna samo z izpolnjeno glavo. Koristiti se more samo v času veljavnosti, tako da prodajalec sam odreže ustrezni odrezek. — Potvorba, ali zloraba nakazhice se kaznuje po tej uredbi.

Čl. 4. Nakaznice izdajajo občinski preskrbovalni uradi. — Za razdeljevanje, uporabo in vračanje nakaznic veljajo predpisi o živilskih naakznicah (Službeni list št. 76-35 iz l. 1942). — Prvo nakaznico prejmejo potrošniki samo, če so pri občinskem preskrbovalnem uradu vložili prijavo z navedbo rojstnih podatkov.

Čl. 5. Glavni založniki smejo izvrševati naročila trafikam samo po odredbah uprave državnih monopolov.

Čl. 6. Prestopke določil te naredbe kaznuje redno sodišče s kaznijo strogega zapora do 5 let in z denarno kaznijo do 300 tisoč lir. — Poleg kazni sme sodišče izreči tudi zasego blaga in odvzeti pravico do prodaje tobaka za določen čas ali za vedno. — Pogojne kazni se ne morejo izrekati. — Postopek je pospešen.

Čl. 7. Ta naredba stopi v veljavo z dnem objave v Službenem listu.

Prezident: div. gen. **Rupnik**, s. r.

MALI OGLASI

POSODO IZ TRDEGA IN MEHKEGA LESA
za kisanje repe in za nasolitev mesa dobite pri GOSPODARSKI ZVEZI, Bleiweisova cesta št. 29.

BREZOVE METLE, DRŽAJE ZA OMELA
itd. dobite pri GOSPODARSKI ZVEZI, Bleiweisova cesta št. 29.

JEDILNE BUČE
in za krmo dobite v MAISTROVI ULICI št. 10.

DELNIŠKA DRUŽBA PIVOVARNE

UNION

želi vsem svojim cenj. odjemalcem piva, kvasa in špirita

SREČNO NOVO LETO!

S. S. VANDINE:

Skrivnostni zmaj

9

Dosedanja vsebina:

Po veseli domači zabavi pri Stammovih se gre vsa družba, razen gostitelja Rudolfa Stamma, kopat v bližnje umetno jezerce na Stammovem posestvu. Prvi skoči v vodo Montague, zaročenec Stammove sestre Berenike, in ga ni več iz vode. Leland, hišni prijatelj Stammovih, obvesti o tem čudnem dogodku policijo, ki takoj začne s preiskavo.

Pri zaslišavanju na Stammovem domu osumi Leland igralko Steele, ta pa njega, češ da je verjetno on spravil Montagueja s poti, ker je bil tudi sam zaljubljen v Bereniko. Hišnik Trainor potrdi, da se Stamm zaradi prehude pijanosti ni šel kopat in da zato ne more biti kriv Montaguejevega izginotja. Stamm, ki mu očividno ni preveč žal Mantagueja, kakor tudi drugim ne, razen Bereniki, pove, da bi se bil raje iznebil svojega finančnega svetovalca Greefa, ki da mu že dolgo greni življenje. Vražjeverna Stammova mati Matilda je prepričana, da je Montagueja ugrabil v jezeru zmaj, stari zaščitnik Stammove hiše, ki je umoril že več njenih sovražnikov. Njegovo truplo da je odnesel iz jezera in ga nekje skril. Greef meni, da je Montague pri svojem skoku v jezero z glavo priletel ob tla in se ubil, ali pa ga je zgrabil krč, da je utonil. V hudi slutnji, da bo Greej skušal zvaliti su mna Stamma, ta prihiti iz svoje sobe in kar naravnost obdolži Greefa, da je kriv Montaguejeve smrti. Po Lelandovem mnenju sta si Greef in Stamm skočila v lase najbrž zaradi kakšnega denarnega vprašanja.

Naslednje jutro se načelnik policijske okrožne uprave, Markham, in njegov prijatelj Vance vrneta k Stammovim, kjer jima polic. narednik poroča, da se čez noč ni zgodilo nič posebnega, le Leland in Berenika da sta imela po zajtrku dolg razgovor. Stamm se skuša opravičiti, ker se je bil ponoči tako silovito razjezil nad Greefom, in je pripravljen voditi policijsko komisijo k jezercu, iz katerega je bila voda že skoraj čisto odtekla. Izpustili so jo iz njega na Vancejevo željo, da bi se prepričali, če v njem res ni trupla, kakor je odločno zatrjevala Stammova mati Matilda. Stamm sam pa zatrjuje, da je Montaguejevo smrt treba pripisovati nesrečnemu naključju. Montague da je z glavo treščil ob dno in utonil in bodo njegovo truplo zatrdno našli kje na jezerskem dnu. A tudi ko je voda povsem odtekla, ni bilo za truplom ne duha ne sluha.

VIII. poglavje.

Skrivnostne stopinje.

Nedelja, 12. avg., ob 11.30.

Izid našega iskanja je bil tako presenetljiv in nepričakovan, da nekaj minut ni nihče spregovoril besede. Pogledal sem Markhama: Njegov obraz je bil ves nagrbančen in zbegan. In zazdelo se mi je, da vidim v njegovih očeh plaho osupljenje, ko da bi začutil učinek neznanih sil. Heath je nestrpno žvečil cigaro, kakor je imel navado vselej, kadar je bil položaj zamotan, in videti je bilo na njem, da je pripravljen tudi na najodločnejše korake. Stamm je debelo zijal v zapornico, pod katero je bila odtekla zadnja kaplja vode, in je stal okamenel, ko da bi gledal strahotno prikazen. Vance je bil videti še najbolj miren od vseh: njegove obrvi so bile nalahno privzdignjene, v njegovih sivih in hladnih očeh pa je bil njemu lastni izraz nevernosti. Rahel nasmeh zadovoljstva se je poigraval na njegovih ustnicah, na drugi strani pa se je iz vsega njegovega vedenja jasno videlo, da je bil pričakoval, da Montaguejevega trupla ne bo.

Stamm je spregovoril prvi:

»Kakšen vrag pa je to?« je pogodrnjal. »Neverjetno! Nemogoče!«

Začel je nestrpno brskati po žepu svoje športne srajce ter prinesel iz žepa kratko in temno cigareto, ki jo je s težavo prižgal.

Vance je komaj vidno zmajal z rameni in tudi on začel stikati po žepih za cigareto.

»Častna beseda,« je pomrmral, »da bo iskanje stopinj zdaj dokaj zanimivejše ko prej, ni res, gospod narednik?«

Heath ga je postrani pogledal.

»Da in ne... Kaj pa s to skalo, ki je padla v jezero? Morda je pa truplo pod njo?«

Vance je zmajal z glavo.

»Ne, gospod narednik. Ploskev te ogromne skale, ki se je zapičila v jezersko blato, bo široka približno štirideset centimetrov. Pod njo torej ne more biti skrito celo človeško truplo.«

Stamm si je vzel cigareto iz ust in se obrnil k Vanceju:

»Čisto prav imate,« je pripomnil. »Vaš pomislek mi ni sicer preveč všeč, toda dejstvo je, da je jezersko dno pretrdo, da bi kakšna skala mogla zabiti vanj človeško telo.« Pri tem je še enkrat pogledal proti nasipu. »Poiskati moramo kakšno drugo razlago, ki bi upravičevala izginotje Montaguejevega trupla.«

Heath je bil videti nezadovoljen in nemiren.

»Pa dobro,« je pogodrnjal čez nekaj časa in se pri tem obrnil k Vanceju. »Toda preteklo noč tu ni bilo nobenih stopinj, vsaj midva z Snitkinom jih nisva našla.«

»Poglejmo še enkrat,« je predlagal Vance. »Umestno bi bilo poklicati Snitkina. Olajšal nam bo delo.«

Heath se je brez besede obrnil ter odhitel po tlakovani poti v smeri proti cesti. Slišali smo, kako je poklical Snitkina, ki je stal na straži pri zapornici kakih pet sto metrov od East Roada. Markham je nestrpno hodil gor in dol.

»Gospod Stamm,« ga je vprašal, »morda pa vsaj slutite, kaj naj bi se bilo zgodilo z Montaguejem?«

Stamm je še vedno z nagubanim čelom strmel v jezersko dno. Zamišljeno je zmajal z glavo.

»Ne znam si stvari razložiti,« je odvrnil čez nekaj časa. »Morda pa se je zmuznil na tej strani.«

Vance se je Markhamu čudno nasmehnil. —

»Treba je upoštevati tudi zmaja kot eno izmed možnosti,« je šaljivo pripomnil. — Stamm se je zdrznil. Kar vijoličast je postal od jeze, in ustnice so se mu tresle, ko je govoril.:

»Za božjo voljo! Nikar znova ne vlecite na dan zmaja!« je začel kričati. »Stvar nam že tako in tako dela preveč preglavic, ne da bi računali še s tem pravljičnim bitjem! Vsaka stvar mora imeti svojo pametno razlago.«

»Da, o tem ni dvoma,« je vzdihnil Vance. »Pametno in dosledno predvsem.«

V tem trenutku sem za spremembo pogledal proti tisti ploščadi v tretjem nadstropju Stammove hiše in videl poleg gospe Stammove gospo Schwarzovo in zdravnika Hollidaya, ki sta jo skušala zlepa pripraviti do tega, da bi se vrnila v sobo.

Trenutek pozneje sta prišla k nam Heath in Snitkin.

Iskanje stopinj nam je vzelo precej časa. Vance, Snitkin in Heath so začeli na levi strani mreže ter potem načrtno nadaljevali z iskanjem tja do skalnatih kleči na naši desni strani. Oni štirioglati prostor je meril štiri do pet kvadratnih metrov. Svet bliže ob jezeru je bil ves razkopan, kos površine na koncu betonskega zidu v bližini mesta, kjer smo stali Markham, Stamm in jaz, pa je pokrivalo nekaj peska. Ko je nazadnje Vance končal s svojim raziskavanjem in se spet vrnil k nam, je bilo na njegovem obrazu nekaj zagonetnega.

»Nobenega sledu ni,« je pripomnil. — »Montague prav gotovo ni na tem kraju odšel iz jezera.«

Heath se je obrnil ves resen in nemiren in pogodrnjal:

»Že vnaprej sem vedel, da ne bomo ničesar našli. Prejšnjo noč sva s Snitkinom vse natančno preiskala v svetiljkami.«

Markham je nekaj čas gledal kamniti zid ter potem vprašal, ne da bi se ozrl na koga izmed nas:

»Kaj pa, če bi bil Montague zlezel na katerega od teh zidov in potem skočil od tod na cesto?«

Vance je zmajal z glavo, ko da bi hotel povedati, da ne verjame.

»Montague je bil lahko atlet, a veverica ni mogel biti.«

Stamm je stal nepremično, ko da se je bil nekam globoko zamislil. Potem pa je spregovoril:

»Če na tem mestu ni prišel iz jezera, potem res ne vem, kje naj bi se bil klatil.«

»Saj še ni rečeno, da ne bi bil na tem mestu prišel iz vode,« je odvrnil Vance. »Poglejmo še malo naokrog.« Krenil je proti mreži in šel tik ob njej dalje. Sledili smo mu drug za drugim, po indijansko, ne da bi se količkaj zavedali, kaj nas čaka. Ko je bil nekako sredi mreže, se je ustavil in se ozrl dol proti jezerski vodni črti. Bila je kakšna dva in pol metra od tiste pri zapornicah. Mreža je bila kovinasta in jo je na površju držala lahka plast luknjičaste snovi, zelo podobne betonskega zidu. Bilo je očitno, da se noben človek ne bi mogel povzpeti na vrh, če mu le ne bi bil pri tem kdo pomagal. Vance je odšel zadovoljno naprej na drugo stran mreže, tja do kopaliških slačilnic, ki so bile na skrajni točki jezera. Betonski nasip, ki je segal kak poldrugi meter nad vodno gladino, se je vlekel od konca mreže do jezu.

»Montague gotovo ni mogel skočiti čez ta nasip,« je pripomnil Heath. »Luči svetijo do sem, in kdo bi ga bil čisto gotovo moral videti.«

»Tako je,« je pritrdil Stamm. »Na tej točki že ni mogel priti iz jezera.«

Šli smo dalje k jezu. Vance je vse natančno pregledal, preskusil odpornost kovinaste mreže nad zapornico in se prepričal, da ni bilo v njej nobene luknje. Zlezel je potem pod jez v strugo prekopa, skozi katerega je bila odtekla vsa voda iz jezera, in se zadržal za trenutek na zobčastih in z algami pokritih skalah.

»Tu zastonj iščemo truplo,« mu je zaklical slednjič Stamm. »Že mesec dni na tej strani ni bilo niti toliko vode, da bi lahko odnesla čez jez crknjeno mačko.«

»Že, že res,« je ves zamišljen odvrnil Vance in skočil nazaj na breg, kjer smo stali mi. »Toda jaz ne iščem morda trupla. Tudi če bi bil vodni tok močan, ne bi bil mogel zanesti Montaguejevega trupla do sem. Če bi bil Montague utonil, bi bilo treba vsaj štiri in dvajset ur časa, da bi njegovo truplo prišlo na površje.«

»Dobro, pa kaj si potem iskal?« ga je vprašal Markham jezno.

»Tega še sam ne vem,« je odgovoril Vance. »Kar tako sem gledal, iskal... A vrnimo se zdaj na nasprotni breg. Oni majhni kos sveta, kjer ni nobenih stopinj, me zelo zanima.«

Vrnili smo se ob nasipu in omrežju tja do tistega majhnega prostora.

»Kaj pa misliš, da boš našel, Vance?« je potem vprašal Markham nekoliko pikro. »Kar zadeva stopinje, moram povedati, da je bil ves ta prostor že raziskan.«

Vance je bil resen in zamišljen.

»In vendar bi morale biti tu stopinje,« je odbil in pri tem nekam onemoglo zamahnil z roko. »Ta naš človek pač ni mogel odleteti po zraku...«

Nenadno je umolknil. Njegove oči so se kakor v sanjah zazrle v majhen, s poteptano travo poraščen kos sveta pred nami. Trenutek nato je stopil nekaj korakov naprej in pokleknil. Potem ko je nekaj sekund pozorno ogledoval tla na tistem mestu, je spet vstal in dejal:

»Mislil sem, da bi ta lahna raza utegnila zaslužiti pozornejši ogled. Toda gre le za pravokotno sled, ki je ni mogla zapustiti človeška noga.«

Heath je kar pihnil.

»Opazil sem jo preteklo noč tudi jaz, pripisoval pa ji nisem prav nobenega pomena, gospod Vance. Kaže, kakor da je nekdo na tem mestu postavil na tla kak zaboj ali težak kovčeg. A to se je lahko zgodilo že pred meseci ali vsaj pred tedni. Vsekakor pa je ta odtis več ko tri metre stran od jezera. Naj že bo sled česar koli, gotovo nima z našim primerom nobenega opravka.«

Stamm je vrgel cigareto proč in si spet vtaknil roke v žep. Po njegovem bledem obrazu bi človek sodil, da je bil zbegan.

»Vse se mi zdi zelo zagonetno, in da vam po pravici povem, ni mi nič kaj všeč. Po krivdi tega prokletega jezera bo izrečenega marsikaj na moj račun.«

Vance je pozorno stikal z očmi vzdolž mreže pred nami.

»Se vam zdi, gospod Stamm, da bi bil Montague lahko preplezal te skale? Od tod se vidi precej naravnih stopnic na vrh.«

Stamm je odločno odkimal.

»Ne. S te strani ni mogel oditi. Tiste skalne štrline so preveč narazen druga od druge. Ko sem bil še deček, sem bil nekoč na eni od njih čisto odrezan. Nisem mogel iti ne gor ne dol, in celega pol dneva je bilo treba, da sem se rešil iz zagate.«

»Kaj pa, če bi se bil Montague poslužil kakšne vrvi? Mar to ne bi bilo mogoče?«

»E... morda. Na tak način bi si bil že res lahko pomagal. Bil je dober telovadec in bi bil lahko plezal z rokami po vrvi, toda za božjo voljo, kakšen namen pa naj bi bil imel pri tem...?«

Markham ga je ustavil.

»To bi nam lahko služilo za dokaz, Vance. Preplezati te skale je edini način, kako priti iz jezera. Sicer pa se boš gotovo še spomnil, kaj ti je povedal Leland: Gospa Mc Adamova se je po Montaguejevem izginotju zastrmela nekam onstran jezera. Ko je nato slišala, kako je pljusknila voda, jo je skoraj čisto zmešalo. Morda je bila že prej kaj slutila, kaj namerava Montague, pa naj bi bilo to kar koli že.«

Vance je stisnil ustnice.

»Tvoja razlaga se mi zdi malo preveč zapletena,« je pripomnil. »Toda navsezadnje je naš prijatelj čisto resno izginil! Navedemo torej lahko protidokaz tej tvoji domnevi.« Potem se je obrnil k Stammu in nadaljeval: »Kako je mogoče od tu priti na vrh pečin?«

»To je lahko,« je odgovoril Stamm. »Gremo lahko po East Roadu in zavijemo okrog griča na oni strani, kjer je Indijanska jama. To je najvišja točka teh skalin, ki se strmo spuščajo proti Indijanski jami in indijanskemu naselju ter slednjič pri Spuyten Duyvilu dosežejo jezersko gladino. V desetih minutah smo tam, če nameravate iti tja.«

»Bolje bi bilo, če bi šli. Lahko bi videli, če so na vrhu kakšne stopinje.«

Stamm je krenil proti East Roadu, nato pa naprej do železne ograje, ki je zapirala cesto. Kakih sto metrov dalje smo zavili na levo, na precej široko stezo, ki je držala naravnost proti Indijanski jami. Tu smo se začeli vzpenjati po strmem pobočju skalnatih pečin. Čez nekaj minut smo bili že na vrhu in smo lahko gledali dol na izpraznjeno jezersko kotanjo, ki je ležala kakih petdeset metrov pod nami. Stara Stammova hiša na nasprotnem griču je bila videti skoraj v isti višini. Edino mesto, kjer bi bilo še kolikor toliko pametno iskati stopnje, je bil ozek prostor na vrhu pečin. In samo preko tega ozkega prostora bi bilo mogoče človeku, ki bi od jezerske strani prišel na vrh, iti spet z griča.

Toda navzlic pozornemu Vancejevemu, Heathovemu in Snitkinovemu iskanju ni bilo mogoče najti nobenih sledov ali stopinj in tudi ni bilo videti, da bi bila zemlja tam kje kaj razrita. To je bilo znamenje, da po silnem nalivu pretekle noči ni bil nihče tam gori. Celo mojim nestrokovnjaškim očem se je zdelo to očitno. Markham je bil razočaran.

»Jasno je,« je pripomnil nezaupno, »da moramo pustiti tudi misel, da bi bil Montague po tej poti odšel iz jezera.«

»Da, bojim se, da je res tako.« Vance si je vzel iz žepa cigareto in si jo prižgal z naerjeno pozornostjo. »Če je Montague prišel iz jezera čez pečine, jih je moral preleteti.« Stamm se je s svojim bledim obrazom ozrl naokrog.

»Kaj hočete reči s tem, gospod Vance? Morda bi se radi povrnili k oni bedariji o zmaju?«

Vance je privzdignil obrvi.

»Ne, odkrito povem, da nisem hotel s temi svojimi besedami namigovati nanjo. Toda vem, kaj vi mislite: Plasa oziroma Amangemokdom je bila krilata pošast, ni res?«

Stamm ga je pogledal in se pri tem nekam čemerno in jezno nasmehnil.

»Pripovedke o zmaju mi gredo počasi že malo na živce,« je dejal. »Dance me lahko mine potrpežljivost.«

Začel je brskati po žepih za novo cigareto ter stopil dalje proti robu pečin.

»Evo, tu je skala, o kateri sem vam prej pravil.« Pokazal je pri tem na skalo čisto na vrhu griča.

»Ona skala, ki je preteklo noč zgrmela v jezero, je stala na tej-le.«

Ogledoval si jo je nekaj trenutkov od strani ter z roko šel čez tanko razpoko, ki je šla vzporedno s pobočjem.

»Bal sem se, da se bo odčesnila tu, kjer se stikajo plasti. Tu sva jo včeraj z Lelandom skušala odtrgati. A zdi se, da ta kos skale, ki je ostal, kljub deževju stoji precej trdno.«

»Sila zanimivo.« Vance je bil že na tem, da se poda proti cesti, ki je držala nazaj k Indijanski jami in East Roadu, a ko smo prispeli do ozke tlakovane steze, ki gre od ceste proti jezeru, se je na moje veliko začudenje obrnil in šel nazaj. Videti je bilo, da ga je tisti ozek prostor med pečinami in mrežo premotil. Molče je obstal tam in premišljeval ter se zagledal nekam daleč čez prazno jezersko kotanjo. Tik za nami, nekoliko desno od steze, sem opazil majhno zidano zgradbo, široko približno pet, visoko pa štiri metre, skoraj povsem preraščeno z bršljanom. Le malo pozornosti sem ji povsetil in že sem bil čisto pozabil nanjo, ko je Vance nenadno vprašal Stamma:

»Kaj pa je onale nizka zidana zgradba, ki je videti kakor majhna kapelica?«

»Saj tudi je kapelica,« je odvrnil Stamm.

Stara družinska kapelica je to. Moj ded je želel biti pokopan na svojem posestvu in jo je dal zgraditi, da bi bili tu pokopani on in drugi družinski člani. A moj oče ni hotel biti pokopan tu. Izrazil je željo, da bi njegovo truplo zažgali in pepel shranili v običajno žaro. Kar sem na svetu, ta kapelica ni bila nikdar odprta. Moja mati pa vztraja pri tem, da bi jo po njeni smrti pokopali tu.« Stamm se je zamislil in se zbegano zrl naokoli. »Ne vem, kaj naj storim s to kapelico. Vse moje premoženje bo nekega dne požrlo mesto. Pod sedanjimi okoliščinami to posestvo ne more vzdržati več dolgo.«

»To je vse posledica našega trgovskega napredka,« je pomrmral Vance. »Kaj pa, je razen vašega deda še kdo tu pokopan?«

»Da,« je odvrnil Stamm nekam nebrižno. »V eni od grobnic je moja stara mati. Mislim, da je tu pokopanih tudi nekaj tet in mlajši brat mojega deda. Vsi so pomrli pred mojim rojstvom. Vpisani so v seznam rodbin skih članov, a nikdar se nisem potrudil, da bi si ta seznam ogledal. Najbrž bi moral uporabiti dinamit, če bi hotel odstraniti železna vrata in priti v kapelo. Nikdar mi ni bilo znano, kje so ključi teh vrat.«

»Morda pa vaša mati to ve,« je nebrižno vprašal Vance. Stamm ga je naglo ošinil z očmi.

»Čudno je to vaše povpraševanje. Mati mi je dejala pred leti, da je bila ključ skrila, da ne bi kdo mogel oskruniti kapele. Ima včasih takšne svojevrstne domislice, kakršna je tale, vse pa so v zvezi z rodbinskimi izročili in krajevnimi vražami.«

»Pa z zmajem nimajo nobene zveze?«

»Seveda jo imajo, naj jih vrag!« Stamm je stisnil zobe. »Vtepla si je v glavo neumno misel, da zmaj varuje duše naših mrtvih in da mu mora ona pomagati stražiti plesnive zemske ostanke Stammovih. Vi dobro veste, kako se takšne misli vcepijo starim ljudem v možgane.« Stamm je govoril, kakor da bi ga bila popadla jeza. A v njegovem glasu je bilo vendarle nekaj razsodnega. »Glede ključa pa mislim, da tudi če ga je bila res skrila, je verjetno zdaj že pozabila, kam ga je dala.«

Vance je zadovoljno odkimal.

»Ni da bi si vprav s tem ubijali glavo,« je dejal. »Ali se je kdaj zgodilo, da je v navzočnosti katerega vaših gostov kdo omenjal to kapelo?«

Stamm se je za trenutek zamislil.

»Ne,« je slednjič odvrnil. »Mislim, da nihče od njih ne ve, da je na mojem posestvu kje kakšna kapela. Razen Lelanda, seveda. Ker je skrita med drevje, se od doma ne vidi in s te strani jezera nihče nikoli ne prihaja k nam.«

Vance je nepremično zrl na staro Stammovo hišo. In ko sem pomislil sam pri sebi, kaj naj bi mu blodilo po glavi, se je čisto počasi obrnil in dejal Stammu:

»Veste, da bi si le rad malo pobliže ogledal to kapelo? Biti mora zelo romantična.« Že je zavil med drevjem dalje, Stamm pa za njim vdano in nejevoljno.

»Kaj ni nobene steze, ki bi držala tja?« je vprašal Vance.

»Je. Drži od East Roada sem, a je verjetno vsa preraščena s travo.«

Vance je prehodil kratko razdaljo, ki nas je ločila od kapelice. Tam se je ustavil ter si nekaj minut kapelo ogledoval. Strešna opeka te čokate zgradbe je bila videti že nekoliko razjedena spričo pogostega deževja. Del zunanjega zidu pa je preraščal bršljan. Kamni v zidu so bili prav takšni, kakor so jih rabili pri zidanju Stammove hiše. Na zahodni strani so bila vrata iz kovanega železa, ki so, kljub temu da so bila videti stara in zarjavela, vendarle zbujala vtis, da so zelo močna. Do vrat je držalo troje kamnitih z mahom poraslih stopnic. Kakor nam je pojasnil Stamm, je bila kapela po večini zgrajena tako, da so bila njena tla nekoliko pod ravnino okolice. Tik ob zidu je bil kup težkih, pod vplivom vremena že precej trhlih in skrivenčenih desk. Vance je obšel vso kapelo, si pri tem ogledal vsako najmanjšo podrobnost in se ustavil pri tistem kupu desk.

»Čemu služi ves ta les?« je vprašal.

»To je ostalo od tistega gradiva, ki so ga rabili pri izdelovanju zapornic nad vodno mrežo,« je pojasnil Stamm.

Vance se je spet odstranil in se vrnil zadaj k betoniranemu zidu.

»Zelo zanimivo,« je pripomnil, ko se mu je Stamm približal. »Kako težko si je misliti, da smo zdaj znotraj manhattanskih meja!«

Markham se je vse do tega trenutka vzdržal vsake pripombe. Zelo dobro pa sem videl, da je bil precej nejevoljen zaradi dozdevne oddaljitve od stvari. Njegovo vedenje je očitno razodevalo, da je že nestrpen.

»Vance, jasno je, da zdaj nimamo ničesar več opraviti tu. Brž ko smo videli, da ni nikjer nobenih stopinj, je možno edino le še, da je Montague izginil na način, ki bo verjetno pojasnjen šele tedaj, ko nam bo on sam to lahko razložil... Za zdaj pa mislim, da bi bilo bolje, če se odpravimo od tod...«

Odločen ton njegovega glasu me je prepričal, da se je Markham hudo boril sam s seboj in da v bistvu še daleč ni bil zadovoljen s potekom preiskave. Njegovo vedenje je bilo več ko utemeljeno, in sam sem lahko spoznal, da res ni bilo mogoče storiti kaj pametnejšega, kakor ravnati se po njegovem nasvetu.

Tudi Vance je kolebal.

»Priznam, Markham, da je tvoje sklepanje zelo dosledno,« mu je odvrnil počasi. »Toda v Montaguejevem izginotju je nekaj hudičevo nesmiselnega, in če nimaš kaj proti temu, bi šel rad malce pogledat okrog jezera.« Nato se je obrnil k Stammu in nadaljeval: »Koliko časa pa bo ostalo jezero prazno in voda ne bo začela teči čez zapornice?« Stamm je stopil bliže k mreži, da bi videl, koliko je voda medtem že narasla.

»Mislim, da še kakšne pol ure,« je odvrnil. »Jezero je zdaj prazno že približno poldrugo uro, največ pa more ostati dve uri. Če se po preteku tega časa ne odpro zapornice, bo voda v prekopu stopila čez bregova in začela teči proti najnižji točki tega posestva in se razlivati tja dol do East Roada.«

»Pol ure mi bo več ko zadostovalo,« je dejal Vance. »Gospod narednik, pojdiva po one plohe, ki so pri kapeli, ter narediva z njimi pot čez jezersko blato. Rad bi pregledal dno na tisti točki, kjer je Montague izginil.«

Heath, ki je nestrpno pričakoval, da bo vsaj zdaj našel kakšno razlago za ta nerazumljiv položaj, ki smo se v njem znašli, je pomignil Snitkinu, in oba sta se kar zapodila proti kapeli. V desetih minutah so bile deske že položene druga za drugo od točke, kjer smo stali, pa do sredine jezerskega dna. Treba je bilo položiti najprej eno desko. Plohi, ki so bili široki trideset centimetrov, debeli pa pet, so tako tvorili nekako suho leseno stezo čez jezersko dno, zakaj blata ni bilo nikjer tako na debelo, da bi se ti plohi čisto pogreznili vanj.

Markham je to delo opazoval mirno in vdano. Iz dima njegove cigare se je naredil okrog njegove glave kar cel oblak.

»Spet bomo po nepotrebnem zabili nekaj časa,« je pogodrnjal, ko si je Vance zavihal robove pri hlačah in stopil na prvo desko. »Za božjo voljo, kaj pa vendar misliš, da boš našel tu doli? Saj od tu lahko vidiš vse jezersko dno!«

Vance ga je zlobno pogledal čez ramo. »Da ti povem čisto iskreno, ne pričakujem, da bi kaj našel, dragi Markham. Toda to jezero me je nekam čudno omamilo. Ne bi si mogel odpustiti, da sem se bavil z neko skrivnostjo, ne da bi do dna prerešetal, v čem prav za prav ta skrivnost tiči. Pojdimo, narednikov most je dovolj suh.« Markham je stopil za njim, čeprav nerad.

»Zadovoljen sem, da ne pričakuješ, da bi kaj našel,« je zbadljivo pogodrnjal. »Sem pa mislil, da hočeš poiskati tu samega zmaja!«

»Ne,« se je nasmehnil Vance. Kakor vsa izročila pravijo, Plasa ni mogel biti nikdar nekaj nevidnega, čeprav so se nekateri zmaji iz vzhodnjaškega bajeslovja lahko po mili volji spreminjali na primer v lepe ženske.«

Stamm, ki je hodil pred menoj po deski, se je ustavil in si šel z roko čez čelo.

»Želel bi, da pustite pri miru tega prokletega zmaja,« je ugovarjal na pol v jezi, na pol v strahu. »Za danes dopoldne imajo moji živci že dovolj.«

»Oprostite,« je pomrmral Vance. »Nismo vas mislili razburjati.«

Vance je zdaj prispel že na konec zadnje deske, nekoliko čez sredino jezerskega dna in se oziral naokrog ter pri tem držal roko nad očmi. Drugi smo stali v vrsti za njim. Sonce je neusmiljeno žgalo. Ni bilo niti najmanjše sapice, da bi v tem dušečem vzdušju mogli vsaj nekoliko laže zadihati. Onstran Stamma in Markhama je stal Vance. Njegove oči so begale po prostranem blatu in nisem mogel razumeti čudne muhe, ki ga je bila pičila, da se je odločil za to, na videz tako brezpomembno početje. Čeprav sem cenil Vancejevo prebrisanost in bistrovidnost, sem vendarle počasi začel razumevati Markhamovo vedenje in sem prišel celo tako daleč, da sem si že predstavljal naravnost burkast konec tega svojevrstnega dogodka...

Med takšnim premišljevanjem sem hipoma opazil, kako je Vance na koncu deske pokleknil in se sklonil v smeri proti odskočni deski.

»O bogovi!« sem ga slišal vzklikniti. »O veliki in milostni bogovi!«

Storil je nekaj nepričakovanega. Stopil je na sredo blata, si nataknil naočnik, se sklonil in si začel pozorno ogledovati nekaj, kar je odkril.

»Kaj pa si našel, Vance?« ga je glasno vprašal Markham ves nestrpen.

»Trenutek, prosim,« mu je odvrnil Vance, ki ni mogel skriti svojega vznemirjenja. »Ne ganite se.«

Stopil je nekaj korakov naprej, mi pa smo ga tiho in brez glasu gledali. Čez nekaj trenutkov se je čisto počasi obrnil proti pečinam in se potem spet vrnil v smeri, ki je bila skoraj vzporedna zasilni leseni stezi, na kateri smo stali. Ves čas so bile njegove oči zamaknjene v jezersko dno, in kar nekam nagonsko smo se premikali po deskah sem in tja, kakor se je pač on oddaljeval ali se približeval tesnemu prostoru ob pečinah. Ko je prišel že čisto blizu strmega zasipa, se je ustavil:

»Gospod narednik,« je ukazal, »naredite brv s to desko.«

Heath ga je hitro ubogal. Ko je bila deska na svojem mestu, nam je Vance velel, naj stopimo z njim vred nanjo. Razvrstili smo se po njej in bili že kar vnaprej vsi nemirni. Nobenega poma ni moglo biti. Vancejev zbegan pogled in njegov glas sta razodevala, da je bil odkril nekaj posebnega. A nihče od nas si ni mogel niti misliti, vsaj v onem trenutku ne, kako nekaj strahotnega in groznega, na videz tako tujega vsaki življenjski resničnosti, je razodevalo ono Vancejevo odkritje.

Vance se je sklonil naprej in pokazal na pas jezerskega blatnega dna.

»Evo, to je tisto, kar sem iskal, Markham! Našel sem stopinje tu dol sredi jezera, v bližini odskočne deske. Obrnjene proti onemu malemu hribu. Zmešane so in gredo v nasprotne smeri. Tečejo v krogu sredi jezera.«

Tisto, kar je Vance kazal, je bilo na prvi mah skoraj nevidno, to pa zaradi tega, ker blato ni bilo ravno. Ko pa smo nekoliko natančneje pogledali v smeri njegovega kazalca, se je pokazalo jasno v vsej svoji strahotnosti.

Tam spodaj pred nami je bil v jezerskem blatu odtis — o tem ni bilo nobenega dvoma — neke vrste močnega kremplja, dolgega kakih štirideset centimetrov in nekako nazobčanega. Potem so bile tam še druge, prejšnji podobne stopinje, nepravilno raztresene levo in desno. Najstrašnejše pa so bile številne stopinje, ki so bile kakor sledovi ogromnih triprstnih tac kakšne pravljične pošasti.

Med knjigami in pisatelji:

Severin Šali

Prošnja

(Iz zbirke Srečavanja s smrtjo)

Tebi, Večni,
ki si to zemljo ustvaril,
upodobil jo in jo napolnil
ko vrtnar posodo dragoceno
z žlahtnim cvetjem
izvoljenih teles in duš,
da je sončna ko zoreči klas,
pojem
prošnjo pesem za nas!
Pojem, ko se dan skloni v mrak,
pojem, ko jutranje rose krope
našo in tvojo zemljo,
mesta, vasice, poljá in goré.
Pojem ob tožni spremljavi mrtvih
ki so v molke mrličev [zvonov,
prelili svoj glas.
Pojem Ti, Večni,
in prosim
za nas!

Ne sam —
le pevec sem, struna,
ki tisoče prstov drhti preko nje,
le klic med tisoči klicev,
le roka med tisoči sklenjenih rok,
vijočih se k Tebi,
o Bog,
da slišiš nas
in uslišiš!
Glej,
ljubil si nas vse doslej.
Tvoje roké
so blagoslavljale njive,
travnike, hoste in hleve,
klenega zrnja nam sipale v kašče,
rezale dober in tečen kruh;
zemlji dajal si plodne rasti,
žuljavim rokam miren počitek v nočeh.
Blago si čuval nad srečo družin,
se sklanjal nad zibke,
mehko zapiral
za večni spanec oči.
Bili smo v Tvojih dlaneh
dragi in ljubljeni drobec sveta.

Zakaj, Stvarnik naš,
Oče naš,
Rednik naših rodov,
odmaknil si roko,
odvzel blagoslov
z duš in teles,
hiš in poljá?

Zakaj si nas peljal
v temo mrtvaških senc,
na bridke otoke
in mesta izgnanstva?
Velik je moral biti naš greh,
da si spremenil se
v Maščevalca.

Usmili se nas!

Z bridkim trpljenjem nas očiščuješ;
zdaj skloni se k nam,
spet Oče nam bodi
in vrni nas k mizi
svojo dobrote!

Glej, ranjena zemlja,
polomljeni plugi,
požgani domovi,
kjer hodil si v gosti,
porušene cerkve,
kjer bil je Tvoj hram,
Te prosijo: Mir!

Glej, solze vseh mater
s smrtjo v očeh
in vzdihi očetov
in joki žená
in bednih otrok
in mrtvi v grobeh
Te kličejo, prosijo:
Usmili se nas!

Poljubi to zemljo,
zaceli nam rane,
sence razgrni,
luč smrti utrni,
povrni se k nam!

Naj v čisto vedrino
ko svetli zvonovi
v jutro nedeljsko
zapoje Tvoj glas:
Setev bom vašo spet blagoslovil,
mrtva ognjišča z ljubeznijo vžgal!

Oče, naš Oče,
usmili se nas!

List iz spominske knjige. (Risba Ivana Cankarja, objavljena v zbirki »Cankarjeva pisma«, ki jih je v originalni, prelepi bibliofilski obliki izdala Ljudska tiskarna v Ljubljani)

LITERARNI VEČER NAJMLAJŠIH

Literarni večer »najmlajših« v korist Zimske pomoči je privabil v frančiškansko dvorano predpretekli torek lepo število občinstva, ki je počastilo mlade pesnike in pisatelje, prvič stopajoče pred javnost, hkrati pa z razumevanjem podprlo plemenito akcijo prirediteljev.

Uspele prireditve ne moremo meriti toliko z umetniškim merilom, kolikor s priznavanjem prizadevnosti teh novih romarjev na slovenski Parnas, ki bi radi v sodobni pesniški besedi dali izraza svojim občutjem in doživljanjem časa, v katerem stopajo na svojo literarno pot.

Tega in onega smo bili že srečali v Domu in svetu, Obisku in še kje, vendar je bil ta večer zanje literarni »krst«, ki je pokazal nekatere njihove odlike, pa tudi slabosti.

Kot pesnik je bil od nastopajočih gotovo najmočnejši Stanko Bračko s svojimi impresionističnimi podobami. Močan v izrazu in metaforah. Le zaradi avtorjeve, preveč vsakdanji govorici podobne recitacije pesmi niso prišle do tiste veljave, kakor bi bile lahko.

V tem ga je zelo prekosil drugi pesnik, Pavle Oblak, ki je občuteno in doživeto prebral nekaj lepih, čampovsko nadahnjenih ljubavnih pesmi. Oba, sicer še docela subjektivna lirika, kažeta močno nadarjenost in tenak posluh za pesniški izraz.

Prozo so brali Ljenko Urbančič, Nikolaj Jeločnik in Marjan Gorjup. Od teh je naredil največ vtisa Jeločnik, ki je tudi edini med nastopajočimi imel krepko poudarjeno sodobno poanto. Zgodbi, ki ju je bral, »Mali« in »Jaslice« sta pokazali krepak literarni prijem, plastiko in barvo in tudi precej dobro kompozicijo. Le slogovno je še neizčiščen in neraben. Mislim, da bi ob resnem prizadevanju iz okolja, iz katerega je vzel ti črtici, lahko napisal močno zgodbo.

Gorjup, za katerega sodim, da je najmlajši med njimi, je prebral štiri odlomke iz »Utrinkov mladosti«. Njegove simpatično in živahno pisane — in lepo brane — stvari, kažejo sicer še slabosti — tudi Cankar je preveč sodeloval pri njih — vendar kažejo, da se bo lahko razvil v dobrega pripovednika. Tudi psihološko je precej poglobljen in me v tej zvezi, kar je odlika, ki je ni imel nihče drugi od nastopajočih, spominja na Simčiča.

In Urbančič? Ne vem, ali ima morda kaj boljših stvari, toda »Potepuške črtice«, ki jih je bral, niso prijele. Ne samo da mu manjka intuicije, tudi stila ne obvlada. Pesniški jezik namreč ni vsakdanja govorica, bežen pogovor na ulici. Njegove zgodbe niso ne črtice, ne novele ne feljton. Res ne vem, kam spadajo. Doživetja ne pripoveduješ, doživetje upodabljaš. Slikaš s pesniško besedo. Potem lahko še tako navaden dogodek na potu spremeniš v umetnino. Urbančič bo moral, če hoče služiti Muzam, ubrati drugo pot. Najti si nov izraz!

V začetku recitacij je Jeločnik prebral Pregljevo zgodbo »Tolminske matere sveta noč«, ki za uvod v ta večer ni bila srečno izbrana. Človek bi si bil prej želel Pregljeve hvalnice slovenskemu jeziku iz »Muznika«.

V presledku pa je Jelka Staničeva krasno in popolno odigrala na violini »Himno soncu« Rimsky-Korzakova in Bazzinijev »Ples palčkov«. Njeno igranje je bilo poslušalcem, ki so ji navdušeno ploskali, resničen umetniški užitek.

Severin Šali.

Srečanje s pesnikom
„Srečavanj s smrtjo“

Za letošnji božič je založba Ljudske knjigarne dala naročnikom »Naše knjige« lepo in primerno darilo: novo pesniško zbirko **Severina Šalija: Srečavanja s smrtjo.** Avtor, ki spada med najpomembnejše pesnike mladega rodu, je dal tej svoji drugi zbirki (prva je bila »Slap tišine«) sodoben in izrazit naslov, ki že sam pove, da so pesmi nastajale v naši s krvjo in smrtno senco napolnjeni dobi. Akademski slikar Riko Debenjak je za naslovno stran ustvaril primerno podobo, izdelano v stilu starih »Totentanzov«.

Ker bo prijatelje pesniške besede gotovo zanimalo, kako je zbirka rasla in zorela, sem šel obiskat avtorja, da bi mu postavil nekaj vprašanj. Njegova soba je prijetno zatočišče misli. Hiša, kjer stanuje, stoji sredi mesta, vendar docela odmaknjena hrušču in trušču.

Iz proproste, boemske sobe je lep pogled na mesto in grad, ki je, ko sem Šalija obiskal, čemel in sanjal v poznem mraku. Polica s knjigami, knjige na mizi, staro sveto pismo, Březina, Machov Maj in — mrtvaška glava. Na steni lesen križ, Sajovčeva Pokrajina, Gajškova lirična podoba na pesnikove verze: »Moja misel ti je zvesta, tvoja hodi v moje sanje,« in seveda — humoristična Spitzwegova podoba »Ubogi poet«, ki dela prijatelju Severinu posebno veselje. Kajti navzlic njegovi mistično usmerjeni naturi ga le ne zapusti vesela dolenjska šegavost.

»Ubog je poet le na prvi pogled, saj mu sred zime peč kurijo rime,« je Šali šaljivo recitiral. Povabil me je, naj sedem, sam pa se je zleknil za mizo. Šali je po naravi miren, sam vase zaprt, tuhtajoč duh, ki pa se v pogovoru, ki ga zanima, hitro razvname in odkrije. »Veš, moja zaprtost je ostanek žalostne mladosti,« mi je nekoč dejal.

»Torej povej mi nekaj o svoji novi zbirki, ki si ji dal tak mračen naslov.«

— Ne vem, kaj bi povedal. Pesmi govore pač same. Zbirka, prav za prav zbirčica, je nastala v zadnjih dveh letih. Želel sem jo izdati, da bi jo imel »kot ogledalo teh težkih dni in za spomin.« Če jo boš bral, boš videl, da se precej loči od moje prve, izrazito lirične in subjektivne. Usodnost časa tudi pesnike pomakne drugam — in više. Danes je težko pisati pesmi, ker

Severin Šali (karikatura)

manjka človeku dvoje: zunanje in notranje umerjenosti ter tišine, da bi mogel v zastrti in krhki pesniški besedi dati izraza apokaliptičnj grozi in bridkosti, ki pritiska srca in duše. Kajti lirična pesem je tudi takrat, ko hoče podati neko objektivizacijo zunanjosti, vendar le tiha, subjektivna pesnikova izpoved doživetij in preživetij. Moja zbirka je uglašena na motive smrti. Vidiš, so nekatere stvari, ki so posebno blizu vsakemu. Meni na primer podoba smrti. Že kot otrok, ministrant pri neštetih pogrebih, sem veliko mislil o njej. Mnogo kasneje, ko sem skoro sam stal pred njo, pa mi je postala »veliko doživetje«. Seveda ne v smislu nekega zanikavanja življenja, marveč kot njegova dopolnitev. Priroden konec materialnega bivanja, nujen vhod v drugi, duhovni svet, brez katerega bi bilo vse življenje gola, brezsmiselna praznina, kjer ne bi mogli dogajanjem določiti nobenega merila, ne jim dati kakršno koli vrednost. Samo biološka funkcija telesnosti strahotno zbledi pred vzvišeno skrivnostjo smrti. Ali to so misli, ki še čakajo, da dozore v pesniški izraz in obliko. Ta zbirka je v naslovu posvečena oni veliki, skoraj kolektivni smrti, ki danes na naših njivah »žanje svojo veliko žetev« (Cankar)! Žalosti, ki je osebna in splošna, toda ki ima svojo duhovno utemeljenost in izžareva sijaj v naš mrak in na pot v življenjsko globino. Zato mislim, da so te pesmi, navzlic srečavanju s smrtjo, v svoji osnovi vendarle optimistične. Vsaj hotel sem, da bi bile. Na nek način so mi ljube. Kakšna pa je njihova objektivna pesniška vrednost, bodo seveda presodili drugi.

»Najbrž imaš spet kakšne nove načrte?«

— Veš, dragi Tone, poezija je, če jo resno vzameš, preklicano resna in zahtevna stvar. Večna borba za oblikovanje in izraz. Včasih se zazdi, da je človek suh ko puščava, da ne more in ne bo mogel povedati ničesar več. To so mračni trenutki, potlej se spet nekaj »sprožiš« in poganja v novo iskanje. — Sicer pa človek v svojih spoznavanjih in doživetjih neprenehoma zori. Poglej, tamle imam nekaj Rilkeja. Kakšne strme stopnice je prehodil pesnik od »Daru hišnim bogovom« do »Duinskih elegij« in »Sonetov Orfeju«! Pa Prešeren, in drugi. Pesništvo je težaška rabota. Sanjam o pesmih, kjer bi združil Verlainovo čustvenost in Valeryjev »kemični substrat poezije«. Srce in spoznanje, življenje in misel. Zdaj, ko je zbirka izšla, šele opažam, kaj ji vse manjka. Zato snujem novo: Vstajenje! Srečavanju s smrtjo za dopolnitev.

Tone G.

MILE BUDAK - SEVERIN ŠALI:

SMRT NORE MUSINKE

Vule še niti do Vrbanovega mlina ni mogel priti, ko je začelo prav na gosto snežiti. Snežilo je, kakor bi nevidna roka odprla nebeško sframbe in spustila na zemljo ves sneg, kar so ga nahranili od Jezusovega rojstva pa vse do tega dne. Teh zalog pa je bilo toliko, da so bile neusahljive, kakor — kadar daje Vsemogočni.

Do noči ga je zapadlo do kolena, čez noč pa je zamel vsa pota in pretrgal vsako zvezo med posameznimi vasmi.

Baro je resno zaskrbelo zaradi Vula, vendar se je tolažila, da se mu je posrečilo še dosti pred poldnem dospeti v Gračac in tako uiti tistemu najhujšemu, kar je prišlo šele proti večeru. Takrat je namreč zdivjalo kakor še nikoli, odkar sta Bog in njegova Lika. A v Liki zbesne vsako leto meteži, da jim ni para daleč naokoli. Drugo jutro je vsiral lep dan, sicer zastrt z lahnimi oblaki, vendar pa prav prijeten in ne premrzel. Bara se je zveselila, misleč, da je tako vreme najpripravnejše za Vulov posel, kajti noben popotnik ne gazi rad dolgo po snegu do pasu; če pa, vendar ne more zbrisati sledov, da ga ne bi našli.

Tudi naslednji dan je bil lep, zato je starka upala, da bo Vule morda že prišel, če je kaj zvedel, ali ni ga bilo. Ni ga bilo niti tretji dan, ki sicer ni bil tako lep kot prejšnja dva, a je bil vendar še precej prijeten in tudi snežilo ni. Prišel je šele osmi dan, ko je bila Bara že skoraj znorela od skrbi in žalosti za njim. Res ga je ljubila kot svojega otroka in bila je v hudih skrbeh, če se ni morda tudi njemu kaj zgodilo. Zato je vsa blažena zasijala od veselja, ko ga je zagledala, čeprav je bil sam in potemnel v obraz, kakor bi ga potegnili iz groba.

»Kako je, Vule, golobček moj?« ga je vprašala, ko ga je pričakala na pragu.

»Končano je, strina!« je odgovoril Vule, po licih mu je spolzelo nekaj debelih solza. Ugriznil se je v ustnice, da ne bi zajokal, čeljust pa mu je šklepetala kot v najhujši mrzlici. »Za božjo voljo, strina, če bi bila ti videla...«

Bara je odrevenela, ga molče prijela za podpazduho in odpeljala k ognjišču kakor otroka, ga posadila na trinožec, sedla na tla zraven njega na podvito nogo ter se nemo zastrmela vanj kakor brez pameti. Dobrih novic sploh ni pričakovala, ker se je popolnoma zavedala vse nesreče, ki spremlja njeno ubogo snaho, vendar ji je zdaj stisnila srce neslutena strahovita bolečina, kakršne ni mogla pričakovati, ko je zagledala Vula, kakšen je, in ko ji je rekel tistih nekaj besed.

»No, dragi?« je zašepetala kakor z drugega sveta. »Povej...«

»Prvi dan se še ganiti ni mogla iz Gračca«, je počasi in umerjeno kakor pri spovedi pripovedoval Vule. »Pri Mandini sem bil v krčmi. Ona mi je takoj povedala, da je Marija nekje okrog Cerovca, ker so jo ljudje menda še prejšnji dan videli. Hotel sem pri priči tja, toda pametna Mandina me ni pustila. Zato sem prenočil v njeni hiši, zjutraj pa zgodaj krenil. Ni bilo lahko, ker so bili zameti za moža visoki, in sem se moral vrniti. Tri dni sem moral čakati, dokler niso nekateri malo skidali, drugi pa nekoliko zorali. Ko sem prišel v vas, so mi povedali, da je nekje blizu, toda kje je prav ta čas, ni vedel nihče.«

»Ali so ljudje vedeli, koga iščeš?«

»Kajpak, kajpak. Takoj so zvedeli, ker je bila že dalj časa, kot so pravili, tam okrog po vaseh in po planini. Zato so jo vsi poznali. Povedali so mi, da je odhajala tudi na Vratca proti Dalmaciji, a se je zmerom vračala sem. Begal sem okrog in jo iskal, toda nisem je mogel najti, medtem pa se je bilo že zmračilo. Spal sem pri nekem dobrem možu in ženi. Lepo sta me sprejela in mi povedala kar sta vedela.«

»Pa si jima razložil, kdo in kaj si?«

»I, seveda, takoj. »Jeranov Vule sem«, sem jima rekel, »ona je Musinka, moja žena.«

»Da, res je tako!« je Bara potrdila Vulovo izjavo in priznanje. »Pred Bogom in pred poštenimi ljudmi sta mož in žena in, če se še nista mogla poročiti, vama bo Bog že odpustil... Kaj pa je bilo potlej sinko?«

»Tako sem tam prenočil in povedal tistemu poštenjaku, da bom šel navsezgodaj iskat svojo Musinko. »Tudi jaz pojdem s teboj« — je rekel oni — »drugega dela tako nimam. Pa je bolje, da sva dva, ker se je nateplo tistih pasjih gobcev, da se še prestopiti ne moreš«.

»Je mislil volkove?!« mu je segla Bara v besedo.

»I seveda. Volkov se je neki zaredilo, da se jim človek komaj ogiblje. In tako sva odšla ob svitu v goro. Gaz je bila še kar dobra.«

Ko je prišel Vule s svojim pripovedovanjem prav do tod, sta stopila v kuhinjo Roko in Lukan. Vule je utihnil in se je nekajkrat v zadregi ozrl okrog, kakor da bi kaj iskal, nato pa je nadaljeval:

»Vseeno je, ali povem zdaj ali potlej!«

»Kaj pa?« je vprašala starka.

»Otrokom, strina,« je na pol razložil Vule in umolknil.

»Kakor veš.«

»Torej!... Hodila sva morda dobrih tisoč korakov, ko sva zagledala človeško sled vstran proti nekaki dolinici. On je hotel naprej, jaz pa sem ga ustavil in mu rekel: »Bratec, tole moram gledat.« In takoj sem šel. Še trideset korakov nisem naredil, ko mi šine kapa kvišku. Za pet ran božjih, imel sem tudi kaj videti!«

Bara se je vznemirila, otroka sta se premaknila, Vule pa je zamencal na stolčku. Starka se je pobožno prekrižala in vsa zlezla vase, da bi jo bil lahko dal v žep. Tiho je vzdihnila:

»Joj meni, revici sivi... Povej, povej..«

»Bili so trije, taki kot največji ovni...«

»Oo... Bog se nas usmili.., Kaj so delali, vrag jih vzemi?!«

Vulu je beseda obtičala v grlu, pa je nenadoma skočil, kakor bi ga bila nevidna velikanova roka vrgla v zrak.

»Ko so me zagledali, so vsi trije dvignili glave in divje zarenčali name, jaz pa sem bil brez vsega kakor zdajle.«

»Gorje se mi... A kje je bil oni možak?«

»Videl je, da grozi nevarnost, in je pritekel k meni. Imel je na rami puško in, ko je zagledal tiste tri zverine, je pomeril in ustrelil mednje. Razbežali so se, toda ne daleč. Ne vem, ali so odskočili ali ne za dve sto korakov in spet obstali ko vkovani ter srpeli v naju — srpeli ko divji krvoločneži.«

»In pri kom sta jih zalotila?« je zahlipala Bara, kakor bi si trgala srce na koščke.

»To, to strina moja, o sveta nebesa...« je zastokal Vule in bruhnil v bridek jok. »Kot Bogu mi verjemi, da sem bil vse laže prenesel kot to, pa je že vse prišlo nadme. Da, vse je bilo laže...«

»A kaj je bilo, sinko, za božjo voljo?«

»Njo, strina, so raztrgali!« je zašepetal Vule, kakor bi si trgal koščke drobovja. »Obraz je imela popolnoma cel in zdrav...«

»Gorje mi revi na vekomaj!« je zastokala Bara, kakor da bi ne bila že sama pričakovala take novice, se prijela za glavo in začela na ves glas vekati.

Tudi Lukan in Roko sta planila v jok.

»Nikari tako,« jih je tolažil Vule, a besede mu je bilo komaj slišati med jokom in stokom. »Nikari, ker potlej je tudi meni hudo... Grdo me je videti in slišati, da tulim kakor baba, toda ne morem drugače!« je zavpil na ves glas, kakor bi ga kdo zabodel z nožem v srce.

Po dolgem in krčevitem joku se je Vule prvi zavedel in spet dejal:

»Torej tako... Majčkeno je bilo še ostalo... Tisto sva zavila v njene cunje in odnesla s seboj v vas...«

»Gorje mi, moja dobra Marija,« je vekala Bara na ves glas. »Ti si srečna, ker si se rešila nesreče, toda kaj bom počela jaz, revica stara, s temile ptički?!«

Onemeli so in vsi hlipali v solzah in zadržanih stokih, zunaj pa je nastajala jasna zimska noč in se stapljala z belino debelega snega v nekako čarobno bleščavo med dnevom in nočjo, kakršno more roditi samo zimski večer podvelebitskih vremenskih in zemeljskih prilik, snega in neba.

Ker je babica sedela nasproti Vula, sta fantička počasi in neopazno prišla k starki vsak na eno stran in sedla zraven nje na tla, prislonila glavi na starčevska kolena, jokala in ji s solzami močila naročje.

Ogenj na ognjišču je le še slabotno medlel, ker so bili vsi pozabili nanj. Morda bi bili vsi tako od bridkosti pospali in ponoči zmrznili, če bi se ne bila Bara prva zavedla.

»Kar je, je! Bog bodi zahvaljen tudi za to! Ti bolje veš kakor mi...«

»Res je!« je potrdil Vule in se malce zravnal na stolčku, kamor je bil prej spet sedel in obsedel kakor vkovan.

»Kar je, je!« je spet rekla starka. »Vidiš, sinko, kakor bi te bil sam ljubi Bog združil s temi revčki.«

»Res je, strina...«

»Lahko ostaneš dokler hočeš.«

»Strina, kakor svoji materi sem ti hvaležen, toda ne morem,« je odgovoril Vule in vstal. »Ne morem, strina, četudi mi daruješ vse, kar je svetoroškega in lovinskega.«

Nekaj trenutkov je še stal, potem pa je rekel zelo tiho in skoraj pobožno:

»Pa zbogom, strina! Zbogom, otroci...«

Počasi je odšel iz hiše in nihče več ga ni videl ne na vasi ne v fari ne v občini. Nekateri so pravili, da so slišali o njem, nihče pa ni mogel trditi da je govoril z njim. Odšel je in odnesel v svojih očeh zadnjo podobo raztrganega Musinkinega telesa...

(Zaključno poglavje iz romana »Musinka«, ki je te dni izšel pri Ljudski knjigarni kot poslednji zvezek IV. letnika »Naše knjige«.)

Kriza.

»Boris Savinkov je bil srce in duša ‚bojnega odseka'. Da so prijeli njega, to je za socialne revolucionarje pomenilo hudo izgubo.«

Tako je o tem dogodku pisal eden izmed prevratnikov, zvest tovariš Borisa Savinkova.

Posebno je ta reč zadela njegove ožje nasilniške sodelavce, zlasti Silberberga. Ta je takoj sklenil, da bo Savinkova rešil iz ječe.

Šel je do Azeva ter mu povedal, da bo skušal Savinkovu in drugim jetnikom pomagati, da bi se rešili iz ječe v Sebastopolu. Od Azeva je zahteval samo denarnih sredstev, ničesar drugega.

Toda s tem je zadel Azeva na tisto mesto, na katerem je bil edino občutljiv: pri denarju.

Azev mu je najprej skušal odsvetovati, zakaj prav nič mu ni dišalo, da bi za tekmece, katerih se je bil komaj in pa tako lepo rešil, zdaj razmetaval še denar. Dokazoval je, da je nemogoče rešiti vse tri jetnike. Zdrava pamet svetuje, naj nikar ne žrtvujejo še nadaljnjih tovarišev iz »bojnega odseka«, ki je že tako in tako hudo prizadet po zadnjih izgubah.

Toda Silberberg se ni dal odpraviti s takimi in podobnimi zahtevami. Trmasto je vztrajal pri svoji misli ter se obrnil, ko mu je pri Azevu spodletelo, kar na glavni odbor stranke.

Glavni odbor je njegov načrt odobril, mu dal potrebna denarna sredstva ter vso podporo, katero je potreboval.

Takoj ko se mu je to posrečilo doseči, je Silberberg odpotoval v Sebastopol. Tam se je dobil s Savinkovljevo ženo, ki mu je natanko poročala o vsem, kar se je bilo dogodilo.

Če je človek o Silberbergovem načrtu le malo premišljeval, je moral priti do sklepa, da vsebuje nepremagljive težave. Toda Silberberg ni bil človek, ki bi se bil dal zlahka oplašiti. Že v dejstvu, da so razpravo odgodili, je videl znamenje, da se bo stvar posrečila.

Proti koncu meseca junija je dobil zvezo z nepričakovanim prostovoljnim pomočnikom. To je bil častnik Vasilij Suljatický, ki je bil po mišljenju prevratnik. Ta je pogosto bil dodeljen straži v ječi.

Silberberg je v prvem trenutku mislil na to, da bi poskusil z oboroženim napadom na ječo, toda Suljatický mu je to odsvetoval. Menil je namreč, da bi bilo moči rešiti le Savinkova. To bi storil on, in sicer takoj prvič, ko bo spet dodeljen straži.

Silberberg je predlog Suljatickega premislil in videl, da je najbolje, če bo ravnal tako.

Suljatický je več manj kakor trikrat poskušal, da bi svoj naklep izvedel, toda ni se mu posrečilo.

V noči na 29. julij, ko je bil spet v službi, je poskusil še enkrat. Stopil je v celico k Savinkovu, mu potisnil v roke samokres, mu dal obuti par službenih škornjev, katere je pred očmi stražnika sezul vojaku, ki je spal.

Ko je bil Savinkov tako oborožen in obut, je vzel brisačo ter zavil proti umivalnici.

Suljatický, ki je šel za njim, je stražam govoril:

»Umivat se gre... Pravi, da mu je slabo.«

Savinkov in Suljatický sta stopila v umivalnico, kjer so bili vojaki. Savinkov se je začel umivati, Suljatický pa je šel zaklepat vrata.

Nato je jetnika odvedel v temno sobico blizu umivalnice.

Savinkov si je ondi odrezal brke in se preoblekel. Suljatický ga je spremljal do stražnice, ne da bi ju bil kdo od stražnikov ustavil.

V stražnici je nekaj vojakov spalo, drugi pa so poslušali tovariša, ki jim je nekaj bral.

Ko sta Savinkov in Suljatický prišla tja, se jih je nekaj ozrlo, toda preden je utegnil kdo kaj reči, sta bila že spet na hodniku, ki je držal do sobe, kjer so se med službo mudili častniki, ki so poveljevali straži.

Vrata v sobo so bila odprta. Nekdo od častnikov je sedel za mizo in kazal vratom hrbet, drugi je ležal na počivalniku.

Stražnik, ki je stal pred sobo, ju je pustil mimo, ne da bi bil kaj rekel, ko je videl, da sta v uniformi.

Naglo sta zavila okoli ogla ter zavila proti mestu.

V tesni uličici blizu jetnišnice sta dobila mornarja Fedorja Bosenka, ki ga je bil tja postavil Silberberg. Mornar je imel zavoj obleke, toda Savinkov se ni maral ustaviti niti za toliko, da bi se bil preoblekel.

Suljatický mu je torej izročil dovoljenje, izdano na ime nekega vojaka. To naj bi Savinkov nosil pri sebi, če bi morda srečal kake nočne vojaške obhodnike.

Že se je delal dan. V jetnišnici so bili stvar že opazili, spravili vse na noge ter poslali patrolo v hišo, kjer je stanovala Savinkovljeva žena.

Begunci so se bili medtem skrili v hiši nekega delavca, se tam preoblekli, potem pa je Bosenko Savinkova in Suljatickega odvedel v podzemeljsko votlino, kjer sta ostala skrita do naslednjega večera.

Policija je bila ves dan na nogah, da bi ujela bugenca. Ta dva pa sta medtem napisala naslednjo izjavo, ki so jo potem natisnili ter jo povsod razširili:

»V noči od 28. na 29. julij je na zapoved »bojnega odseka« socialno revolucionarne stranke in s pomočjo prostovoljca V. M. Suljatickega iz 51. polka bil osvobojen član te stranke, Boris Viktorovič Savinkov, ki so ga imeli zaprtega v osrednji jetnišnici v Sebastopolu.«

Zvečer so Savinkov, Suljatický, Bosenko, Silberberg in neki študent, ki se jim je ponudil za vodnika, nemoteno zapustili mesto, ne da bi jih bil kdo nadlegoval. Dolgo so hodili po stepi za mestom in nazadnje prispeli na kmetijo nekega Nemca.

Tam so se ustavili za kakih deset dni. Na bližnjem hribčku so namestili opazovalnico ter tam zapovrstjo stražili. Spat so hodili v gozd.

7. avgusta so odšli s kmetije. Krenili so proti morju, in sicer ob reki Kači. Kakih petdeset metrov od brega jih je čakala jadrnica, ki ji je zapovedoval B. N. Nikitenko, bivši mornariški praporščak, ki se je ponudil, da odvede begunce po morju v Romunijo, četudi ni pripadal nobenemu prevratniškemu združenju.

Naslednji dan so vzdignili sidro. Potovanje je trajalo tri dni in je poteklo še kar srečno.

Nikitenko jih je izkrcal v romunskem pristanišču Sulini, potem pa se je takoj vrnil v Sebastopol.

Begunci so imeli potna dovoljenja samo za notranjost Rusije. Zaradi tega so v Sulini takoj šli na ruski konzulat.

Konzulu so pravili, da so šli iz Sebastopola z jadrnico na kratek izlet, pa jih je na morju zajela nevihta in jih gnala proti romunski obali.

Konzul jim je verjel ter jim dal dovoljenje, da se lahko vrnejo v Rusijo čez Galac in Jassy.

A Savinkov, ki je imel potni list za tujino, je krenil v Bukarešto. Tam je obiskal nekega znanca, ki je bil učitelj romunskega prestolonaslednika. Po posredovanju tega je dosegel, da so v Bukarešto lahko prišli tudi ostali tovariši.

Iz Bukarešte je Savinkov potoval v Basel, od koder je pisal generalu Neplujevu, predsedniku sodišča v Sebastopolu in raznim odvetnikom. V pismih je sporočal, da on, Dvojnikov in Nazarov niso imeli z atentatom v Sebastopolu nič posla.

Sodišče je to izjavo upoštevalo ter je tudi ostala dva osumljenca izpustilo.

Vrnitev Azeva v »bojni odsek« je vse člane zelo opogumila. Sklenili so, da bodo atentat na Stolipina pripravili še enkrat.

Savinkov je vrhu tega zvedel, da bo notranji minister Durnov prišel zaradi zdravljenja v Švico, pa je naročil teroristki Tatjani Leontijevi, naj ga ubije.

Nekateri med njimi Gerasimov, v svojih spominih trdijo, da je Leontijeva pri tem svojem poskusu za umor Durnova ravnala na lastno pest.

Res da se je bila obrnila na Savinkova, da bi ji dovolil sodelovati pri umorih, toda Savinkov ji je svetoval, naj si rajši zdravi živce, češ da ji bo to dosti bolj koristilo.

Leontijeva je bila tedaj stara komaj nekaj čez dvajset let. Bila je hči bivšega carskega guvernerja v Irkutsku in so jo vzgojili v zavodu za plemiške hčere. Ko je prišla iz šole, je postala carličina dvorna gospodična. Zaradi tega je imela prost vstop v carsko palačo. To jo je spravilo na misel, da bi ubila samega carja.

Leontijeva je značilen primer pokvarjenega »boljšega« otroka, ki je iskal utešenja za svoje bolestne nagone in za svojo naveličanost v političnem terorizmu, ker je v atentatih videl novo, dražljivo razvedrilo in tvegano igro, nič drugega.

Leontijeva je bila pred kratkim prišla iz ječe in je takoj odpotovala v tujino, da bi tam lahko znova začela z nasilniškim delom.

Savinkov jo je opozoril, da biva minister Durnov v Interlaknu, in sicer pod imenom Müller.

Toda nekdo je na priprave za atentat opozoril Ohrano, ki je takoj obvestila Durnova. Ta je takoj zamenjal bivališče — Azev se je spet enkrat izkazal pri policiji.

Leontijeva ministra ni poznala in tudi ni vedela, da je šel drugam. V hotel, kjer je prej bival Durnov, je na nesrečo prišel neki Francoz, ki se je pisal Müller. Dekle je ubilo tega.

Seveda je ta zadeva vzbudila mnogo hrupa in nakopala revolucionarjem novih nasprotnikov. Kazalo je, kakor da se je vse zarotilo proti »bojnemu odseku«, kateremu je zdaj šlo vse narobe.

Ko so hoteli začeti s pripravami za atentat na Stolipina, se je pokazalo, da je ta zadeva vedno bolj težavna in nevarna. Nazadnje je prišlo tako daleč, da so se člani odseka sešli na sejo v Terjokiju in sklenili, da priprave za umor ministrskega predsednika odložo.

Vsi so čutili, da so dobili zdaj novega skrivnostnega nasprotnika, kateremu niso kos.

Konec septembra je bil v Imatri drugi zbor socialno revolucionarne stranke. Zadnja seja se je bavila z »bojnim odsekom«.

Člani glavnega odbora so bili zelo nezadovoljni z Azevim in Savinkovim ter so na seji to nezadovoljstvo tudi čisto jasno in zgovorno pokazali.

Toda Azeva ni bila volja, da bi prenašal kake očitke. To še zlasti zaradi tega ne, ker je bil ves divji zaradi glasov, ki jih je o njegovih zvezah z Ohrano širil Ryss-Mortimer.

V slovitih besedah je torej odgovornost za zadnje neuspehe »bojnega odseka« zvračal na glavni odbor. Tega je dolžil, da zavira in omejuje revolucionarno delo ter ne mara upoštevati prizadevanj tistih, ki se žrtvujejo in izpostavljajo lastno življenje za stvar itd. itd.

Savinkov je Azevu v dobri veri pomagal. Dejal je, da je vzrok za neuspehe tudi v Azevljevi in njegovi utrujenosti in pa v načinih, ki so zdaj že zastareli. Azev in on sta potrebna oddiha.

Glavni odbor je spoznal, da so te pripombe utemeljene, in je Azeva in Savinkova razrešil vodstva »bojnega odseka«.

Azev in Savinkov sta se zdaj torej umaknila s prizorišča, toda ne sama. Z njima so šli tudi vsi tovariši.

Tako je Gerasimov lahko dejal, da se je njegov načrt docela uresničil: »bojnega odseka«, najnevarnejše prevratniške ustanove ni bilo več, razšla se je sama zaradi neuspehov in zaradi izčrpanosti.

Azev je bil zares truden in bolan. Zaradi tega je poslušal nasvet zdravnikov ter je z ženo in otroki odpotoval v Italijo. Nekaj časa je ostal na rivieri, a si je ves čas dopisoval s Savinkovim in z drugimi tovariši.

Ta čas je slišal o inženirju Sergiju Ivanoviču Buhalu, ki da je izumil močan stroj, s pomočjo katerega se da leteti. To je bilo tista leta, ko je letalstvo dosezalo prve uspehe in Azev se je za izum ter izumitelja začel takoj zelo zanimati.

Med vsemi sodobnimi izumi, ki bi lahko nasilnikom pomagali pri njihovem delu, se mu je ta zdel najpomembnejš.

Odpotoval je v Monaco, da bi govoril z Buhalom. Potem je o stvari obvestil Savinkova ter se z njim razgovarjal o možnosti, da bi Buhalovo letalo uporabili za polet nad carsko Zimsko palačo ali nad dvorcem v Carskem selu ter iz njega spuščali bombe.

Pogajanja z inženirjem so se dolgo vlekla. Azev je o vsem obveščal Glavni odbor. Ta ga je pooblastil, da lahko izplača inženirju dvajset tisoč rubljev. Toliko je namreč Buhalo potreboval, da bi si uredil delavnice in izdelal stroj.

Buhalo se je takoj preselil v okolico mesta in začel delati. Azev je dobil naročilo, naj bo v tesni zvezi z njim in naj delo skrbno spremlja.

Azev je o vsem tem obveščal tudi Gerasimova, načelnika carske politične policije. Temu je govoril, da ne verjame v resnost Buhalovih poskusov. Predočeval mu je to reč kot nov pripomoček za izpraznjevanje revolucionarskih blagajn.

Načelniku Ohrane je tudi sporočal vse novice, ki jih je dobival od tovarišev, zlasti pa tiste, ki mu jih je pošiljal Savinkov.

Toda novice niso vedno prišle do policije o pravem času, ali pa so bile pomanjkljive. Azev je svojega policijskega predstojnika skušal tolažiti s tem in onim.

Govoril mu je, da se v glavnem odboru stranke ne bo posrečilo, da bi ustanovil in uredil kak nov »bojni odsek«, zlasti pa ne takega, ki bi bil sposoben nastopiti v kaj kratkem času.

Gerasimov je bil v začetku prav tak optimist kakor Azev, potem je pa kar na lepem zapazil, da nima več v rokah vseh niti prevratniškega delovanja, kakor jih je z Azevljevo pomočjo imel dozdaj. Čutil je, da nad nekaterimi rečmi izgublja nadzorstvo.

Kaj se je primerilo?

Nekaj, česar nista pričakovala in vnaprej videla ne on ne Azev. Bojišče, ki ga je »bojni odsek« zapustil, so zdaj zavzele tri nove nasilniške skupine, o katerih Azev ni mogel policiji poslati niti najneznatnejšega obvestila, ker niti sam ni vedel zanje.

Ko sta bila Azev in Savinkov v tujini, je glavni odbor stranke naložil Silberbergu, naj ustanovi novo ubijalsko skupino, ki bo ravnala natanko po navodilih stranke in ne bo delala ničesar na lastno pest. Drži naj se izročila in načinov razpuščenega »bojnega odseka« ter o vsem obvešča glavni odbor.

Silberberg je v novo skupino poklical razen svoje žene Ksenije teroriste Suljatickega, Kudrjaceva in druge. Začel je takoj pripravljati atentat na Stolipina, na Durnova, na generala von Launitza, policijskega ravnatelja v Petrogradu. Za temi žrtvami naj bi prišla na vrsto veliki knez Nikolaj Nikolajevič in pa car sam.

Skupina se je naselila blizu finskega kraja Imatre v hotelu, ki je ležal sredi gozda. Kdor se je oglasil za sobo v hotelu, je vedno dobil isti odgovor: »Vse zasedeno«.

Nasilniki so tam živeli sami zase, razpravljali, pripravljali razstreliva, se urili v streljanju s samokresom.

Novembra se je skupina pomnožila z novimi člani. Prišli so Nikitenko, Boris Zinjavski in Marija Prokofjevna.

Nikitenko je bil bivši mornariški častnik, ki je pomagal Savinkovu zbežati iz Sebastopola. Potem je tudi sam stopil med prevratnike.

Skupina je v Petrogradu takoj začela nadzirati svoje žrtve na dva načina. Njeni kočijaži in pocestni prodajalci so pazili po vseh cestah in trgih, koder so se gibali ljudje, ki so jih morilci vzeli na muho.

Drugi njeni agentje so zbirali podatke v višji družbi, med znanci, med železničarji in poštarji.

Nikitenko je v tem času nabral precej obvestil o carju. Ta bi utegnila koristiti pri bodočem atentatu nanj, zato so jih skrbno spravili.

Decembra se je morilcem posrečilo dobiti vabilo za slovesnost v kapeli Zdravstvenega poskusnega zavoda, katere naj bi se udeležila tudi Stolipin in von Launitz.

Kudrjacev je 3. januarja ubil Launitza s tremi streli iz samokresa. Stolipina na slovesnosti ni bilo.

Gerasimov je za atentata zvedel in je prejšnji večer opozoril obe žrtvi in jima svetoval, naj se slovesnosti ne udeležita. Von Launitz sveta ni maral poslušati in je svojo neprevidnost plačal z življenjem.

Drugo skupino ubijalcev je vodila neka ženska. Bila je to E. Lapina, ki so ji v domači družbi dejali »tovarišica Lepa«.

Tretjo skupino je ustanovil Letonec Albert Trauberg, z zarotniškim imenom Karl. Ta je začel delati v Petrogradu proti koncu leta 1906.

Trauberg je bil zelo drzen človek in sila dober organizator. Komaj je svojo skupino ustanovil, jo je ponudil glavnemu odboru.

Toda Savinkov se je upiral, da bi to skupino priznali za samostojno. Argunov in Černov pa sta bila za to.

Skupina si je nadela ime »Leteči oddelek severnega odseka«.

Verjetno je, da se je Savinkov temu upiral pod vplivom Azeva, ki je imel pač precej razloga, da je nasprotoval novim vsiljivcem, s katerimi ni imel prav nobenih zvez in ni vedel, kaj delajo. Edino, kar je vedel o njih, je bilo to, da se njihov poglavar imenuje Karl in je to naglo sporočil Gerasimovu.

Gerasimov je bil zdaj zares v škripcih. Vse mu je uhajalo iz rok, odkar Azev ni bil več na mestu.

Verjetno je, da je Azev tedaj, ko se je s Savinkovim odstranil iz »bojnega odseka« res nameraval pustiti svoje nevarno dvojno življenje ter se umakniti v brezimno in zložno zasebnost.

Toda to je bilo laže želeti kakor pa uresničiti.

Življenje, ki ga je bil izbral in živel toliko let, mu je omogočilo, da si je nakopičil lepe denarje, katere bi bil zdaj rad v miru užival. Toda po drugi strani se je s svojo nevarno igro temu življenju zapisal na smrt in ga zdaj ni izpustilo iz svojih klešč.

Včerajšnji dvoličnī Azev se je upiral rojstvu novega Azeva, preprostega in skromnega.

Ni dvoma, da je končni cilj vsega Azevljevega zločinskega, dvoličnega nehanja bil miren, zgoden in udoben pokoj, saj vemo, da mož ni ničesar na svetu tako cenil kakor udobno, razkošno življenje. Prav zaradi tega se je bil tudi zapisal hudiču.

Toda zdaj, ko bi bil ta svoj sen rad uresničil, je šele videl, kako zelo mu je temna preteklost zvezala roke.

Vrh tega se je zgodilo še nekaj, kar je vso reč še bolj zapletlo; nekaj, česar bi ne bil nihče niti v sanjah pričakoval.

Kdo bi si bil mislil, da bo v to mračno in sramotno življenje Evna Azeva posegla z neubranljivo silo — ljubezen.

G. Pevsner:

Dvojno življenje Evna Azeva

24

Helena Jakličeva:

Signorino *(Iz zbirke »Slike z juga«)*

Za mesec dni smo se naselili v poletni vili na prijetnem gričku visoko nad Tibero.

Za pinjevim drevoredom je ograjno dvorišče ali tratica okoli moderno urejene hiše, ob zidu navzdol so vinogradi, navzgor pa koruzna polja prav do pinijevega gozdiča, ki se kakor razprostrta dlan tišči neba in se ti zdi, da se moraš povzpeti tja gor, pa bi naslonil glavo prav k nebu, k tisti mili očarljivi sinjini tam, ki je lepa kakor krščanstvo samo.

Vile se tišči kmetska hiša s hlevom in dvorom za kuretino. Kadar si zaželimo kruha ali jaje ali koruznih storžičkov, tedaj se kdo od služinčadi povzpne na kamnite stopnice in naroči ljudem, kaj naj pripravijo onim ob tej in tej uri.

Notranjost hiše je zelo preprosta: kamnitna tla, pleteni stoli, ogenj v podzidku. Po dvorišču se preletavajo gosi in kokoši, v hlevcu drgečejo zajci, na ostrešku grulijo golobje.

Na stopnicah ob opornem zidu sloni desetletna Rita, drobno, temnolaso dekletce, in se ozira skozi visoko, z drevjem prepreženo ograjo na gosposko dvorišče. Tam so otroci zagnali vrišč na gugalnici, kjer jih poganja postrežnica — infermiera.

Sredi travice leži pod velikim pisanim sončnikom signora in si od časa do časa utre v noge nekaj olja radi lepše barve. Včasih pokliče postrežnico, da jo povpraša, kako je otročičkom, ali imajo pokrite glavice, ali niso že utrujeni.

Signorino Luciano pripravlja ob zidu puško za lov. Popoldne ga pospremi tja stričev oskrbnik, ki ima spretno roko in poznanstva. Sinko je dokončal skušnje in ima veliki oddih.

Čas poteka mirno, v kuhinji mrmra stari kuhar iz Assisija, ker mu perutnina ne gre hitro od rok, namreč skubljenje. Od časa do časa pokliče sobarico oziroma kameriero Ani. Nič se ne zmeri zanj. Sam mora previdno natakniti kuro na raženj in vrtilo se bo ali ne bo. Gospoda ne bo na kosilu, toda to ni nikaka olajšava zanj.

Kako bo potekel dan? Bogi vedi. Šli bi k Tiberi — pa je prevroče in komarji pikajo. V pineto bi se napotili — pa je predaleč. Najbližja je stričeva vila na sosednjem griču sredi bujnega gozdiča — toda stric umira. Ko bo umrl, bodo časniki oživeli za dva, tri dni. Končal bo svoje življenje v vili nad Tibero, kjer je nekoč ubirala svoje pesmi znana umbrijska pesnica.

Vila je v starem slogu s štirimi nadzidki kakor gradovi. Bršljan je zastrl stene do vrha, kjer se vzpenjajo stolpiči rdeče barve. Dvorišče je zasenčeno z drevjem — tu pinije, tam listavci; tu hrast, tam lovor. Na sončni strani razvedri sliko vodnjak sredi gredic.

Prostor na gričku, ki se vleče do navpičnih skal, ki branijo dostop, je zasajen z vinogradi in breskvami. Do vhodnih vrat vodijo celi drevoredi borovcev, cipres in pinij.

No, stric pa umira in obiski umro z njim.

Včasih zabrni avto — tam nekje ob Tiberi, ki teče ob glavni cesti vsa topla, med drevjem in kakor brez pesmi. Onstran vode se vrsti grič za gričem., vže dalje in vse više.

Voz zaropota tik pred gospejinim drevoredom. Konjič pripelje na vozu gospo, ki sama vodi. Obraz ji je temno ogorel, ustna rdeča, lasje v polžkih vrh glave.

Gospa iz Rima. Obisk.

Veselo si podajo roke, se objamejo, posedejo pod velikim sončnikom in razpredejo pogovor o tem in onem; kompletno osebje, to je najnujnejše. Kuhar je star — ali dela izvrstno. Otroci imajo postrežnico in vzgojiteljico. Lepega dne bodo začeli govoriti nemško ali francosko. Stric umira. Pričakujejo njegovega sina iz Rima.

In kdo se jih še spomni v tej samoti? Napovedal se je sinov profesor — duhovnik, in to za popoldne.

Na kmetovi strani se je oglasil šum in kričanje.

»Preglasni so ti ljudje« vzdihne signora in zamahne z roko.

No, krik noče ponehati. Poklicala bo osebje, naj se vendar zavzame za mir. Prihiti stari kuhar in z njim kamerijera Ani in še kamerijer Luigi, ki dobavlja vse potrebno iz doline. Vsi k sosedovim ali h kmetu!

Tam se je zbrala vsa družina vzdolž koruznega polja. Nekdo lomi storže. Tat je, ubijejo ga! Morda pa je zver.

»Ljubi moji, signora ima obiske,« kliče Luigi. Kuhar cepeta z nogami in se roti: »Man..., kokoške se mi žgo.«

Od njive priteče Rita:

»Tatu lovijo ali zver. Med koruzo hodi in lomi storže.«

»Volk?«

Ani zbeži za ograjo, kuhar nazaj h kokoškam, Luigi naznanja gospe, Signora v sobe in na okna, signorino grabi puško. Gospa iz Rima miri.

Nekoč v časih svetega Frančiška se je dogodilo tisto o volku, da je hodil razsajat po okolici Gubbia. Pozneje pa se ni nikoli več zgodilo, gozdovi so se skrčili, lovci pomnožili.

Gospa si z robčkom hladi čelo in strmi v koruzno polje. Rita drži gorjačo v roki, gospodar kmet vihti vile, sinu je dovolj močan kol, ženska se je oborožila z grabljami, dekle se bo branilo s sekiro. Ob slamnati kopi na hlodu sedi vzgojiteljica in mirno zre vse to dogajanje kakor človek, ki mu je vse to le slika.

Koruzno polje šumi; tisto notri se giblje, sklanja, odriva. Že se bliža robu, še nekaj skokov in hop!

Nepremično strme ljudje v gibljivo točko, roke vseh dvignjene v zamah — a tedaj se pokaže izmed zelenja okrogli obraz sina četrtošolca. Upadejo gorjače, vile, kol in sekira in Rita vzklikne kakor v sladkem strahu: »Signorino!«

Z okna rahel vzklik onesveščujoče se mame: »Cezar!«

Gospodič vrže naročaj storžev na tla in naroči ženskam:

»Napecite tole za po kosilu.«

Vsi vržejo stran orožje, ženske se vrnejo v hišo, Rita pa storže v predpasnik.

Sonce se je pomaknilo na poldne, moški so posedli pod oljko okoli slamnate kope, kjer jim vzgojiteljica prijazno in domače prisluhne. Od vile se prikaže Ani v belem predpasniku, beli čepici in rokavicah in se vljudno približa tujki:

»Signorina! Kosilo je pripravljeno.« Dvigne se naglo in hiti za klicem. Ani jo počaka pri vratih in ji da prostor. Vzgojiteljica zaupno:

»Tički?« Ani smehljajoč se odvrne: »Ne, signora, pečene kokoške.«

Primorci!

V »Slovenčevi knjižnici« je lansko leto izšla lepa knjiga

Veselja dom

ki jo je sestavil prof. Miklavž Kuret. V tej knjigi so zbrane številne družinske igre, zabave, čarovnije itd., ki morejo služiti v razvedrilo vsakomur zlasti pa družinam z otroki! Zahtevajte to knjigo po Vaših trafikah in knjigarnah ali pa jo naročite pri **upravi „Slovenčeve knjižnice" Ljubljana, Kopitarjeva ul. št. 6.**

+

V NEIZMERNI BOLEČINI,
A VDANI V NEDOUMLJIVE SKLEPE BOŽJE PREVIDNOSTI
NAZNANJAMO,
DA JE 15. OKTOBRA 1943
UMRL SVETE MUČENIŠKE SMRTI V BLIŽINI KOČEVJA
NAŠ NAJBOLJŠI MOŽ IN OČKA

ALOJZ MATIČIČ

TRGOVEC V BEGUNJAH PRI CERKNICI

V STAROSTI SEDEM IN TRIDESET LET.

DNE 15. DECEMBRA JE ODŠEL ZA NJIM ŠE NAŠ ZLATI

JANEZEK

ŠELE V PETEM LETU ŽIVLJENJA.

BEGUNJE, RAKEK, PLANINA DNE 29. DECEMBRA 1943.

TEREZIJA,
ŽENA, OZIROMA MATI Z OTROKI:
TATJANO, SLAVKOM, SIMONO, JAKCEM
IN OSTALIM SORODSTVOM

Nadaljevanje in izpopolnitev seznama o Kočevju

»Nobena stvar ni tako skrita, da ne bi postala očita...« Tako se začenja in nadaljuje poglavje, ki ga je naš list načel in ga bo nadaljeval, ker hoče naliti čiste vode v zmedo, katero so zagrešili ljudje, ki so poslušali klic zla, pa niso pomislili, kakšne strahote se bodo zgrnile zaradi tega nad naš narod. Nedolžna kri kliče do neba po kazni, pravica naj poseže po vseh tistih, ki so poteptali v blato vse narodne svetinje in utirali v Sloveniji pot komunizmu.

So to sicer krvave strani, ki jih pišemo, toda zaradi službe resnici je treba opustiti vse ozire ter razkrinkati zla dela ljudi, ki so se udinjali zlodeju ter brez sile dali svojo podporo zločincem, ki so po peklenskem načrtu vrgli našo domovino v vihar državljanske vojne.

Kočevskih junakov nova vrsta

O kočevskih rdečkarjih in tolovajskih oprodah še ni bila izrečena zadnja beseda. Danes moramo objaviti dopolnilo k našemu članku o krivicah tega, da je Kočevje bilo rdeče, in navajamo imena še nekaj ljudi, ki so zaslužili, da si jih narod zapomni in po njihovih zaslugah sodi.

V Kočevju je živel in deloval polkovnik bivše jugoslovanske vojske *Vodopivec*. Pustimo njegovo prisego, dano kralju in ljudstvu, pustimo dvoličnost in stremuštvo, toda zaradi resnice je treba povedati tole:

Polkovnik Vodopivec je bil vodja nekakih »omladincev«. Kaj so bili in hoteli, pred badoglievsko izdajo ni vedel nihče. Pokazali so se šele 9. septembra.

Vodopivec in zobar Štoka sta se pridružila propadli badoljevski svojati in zahtevala, da se obramba kraja prepusti njim. Vodopivčeva prva skrb je bila, da je slovenskim brambovcem pripodočil: »Pojdite čimprej iz mesta, sicer bo tekla kri!«

A kaj bi pomenil polkovnik, ako ne bi imel za seboj tudi vojske. Imel jo je, in tedaj smo zvedeli kakšno. Sam je rekel: »Zunaj čakajo tri brigade, najmanj šest sto ljudi. Ti bodo ob treh popoldne zasedli mesto.«

Drugače je Vodopivec na vsa usta trdil, da ni komunist.

Boris Štoka, po poklicu zobar, ni bil nepomemben človek. Igral je vidno vlogo, ko so se komunisti pogajali s savojskimi Lahi za izročitev oblasti. Pozneje ni bil kos položaju, kajti kmalu jo je potegnil do Ljubljane, od tam pa v Trst. Stalno se je družil z dr. Hočevarjem in dr. Premrovom ter je za požigalce slovenske domovine daroval 10.000 lir.

Ing. *Sadar Vilko* je sodeloval v terenskem odboru OF in je bil zvest oproda dr. Hočevarja in Finka. Ako je bil deležen istih ali še večjih dobrot »svobode« kakor Fink, bo ob priliki lahko pojasnil sam.

Profesor *Šeško* je bil v Kočevju vodilni komunist, ki je po bogve kakšni pomoti padel pri cesarski vojski v nemilost in svoje delo plačal z glavo. Vneti priganjalki za »svobodo« pa sta ostali njegovi sestri, prva trafikantinja, druga pa šivilja. Po »osvoboditvi« sta hoteli doseči svoje in dosegli sta. »Niti vboda ne narediva za partizane, dokler ne bo maščevana kri njihovega brata.« In bili so ubiti: posestnik *Škrl* Ivan in žena *Marija* ter njun zet *Martinčič* Franc.

Ti ženski sta bili med tistimi navdušenimi Kočevaricami, ki so ob prihodu tolovajev vzklikale in »osvoboditeljem« pripenjale nageljne na prsa.

Mile Marija, delavka pri trgovski lesni družbi SAICI je bila terenska odbornica za Podgorsko ulico. Med »svobodo« je bila agitatorica za mitinge in grozila ljudem, da bodo krvavo plačali, če se jih ne udeleže. Za svoje delo je prejela kravo. Krmo so ji morali preskrbeti ostali uslužbenci SAICIja, seveda na stroške družbe in z vednostjo ravnatelja *Piščanca*.

V Slovenski vasi je igral zvestega slugo orožnik *Glas*. Izdajal je tam dovolilnice za kočevsko mesto in nikdar ni zamudil prilike, da ne bi povedal, da je terenski odbornik OF.

Silno vnet delavec v OF in pomočnik učitelja Gerlanca je bil *Žagar* Jože, uradnik kočevske gozdne uprave. Brez njega si ni mogoče misliti stalnega omizja za katerim so sedeli Gerlanc, Kovač, dr. Hočevar, Hinko Bravničar in podobni.

Kočevsko dijaštvo ni hotelo zaostajati za svojimi »vzorniki«. Dijak *Konradi*, sin davčnega inšpektorja, je bil med njimi vodilni organizator, odkar je prišel iz internacije. Bil je med »omladinci«, ki so pod vodstvom polkovnika Vodopivca nastopili 9. decembra in odpirali vrata banditom. Užival je zaupanje vseh ofarskih odborov, saj je vodil vse tajne preiskave in se s to svojo vlogo po mestu bahal.

Konradijeva desna roka je bil dijak *Medic* Franc. Nasilnik, ki mu ga ni para, izhaja iz družine šolskega sluge, ko je dala 6 banditov. To so: dve hčerki, oče, dva sinova in zet. Mati in najmlajši sin Dore sta bila vneta obveščevalca.

Kristan Milena, uradnica pri lesni družbi SAICI, doma iz Stare cerkve pri Kočevju, je bila stara gozdovnica in se je že prej komunistom v gozdu žrtvovala za tri mesece. Pozabila seveda ni cesarskih Lahov in je tudi pri njih z dušo, telesom in mesom služila »veliki« stvari.

Navdušen komunist je bil uradnik »Foreste« *Lenič* Jože. Ta mož je stalno govoril prijateljem in tovarišem, da revolucija mora biti, žrtve morajo padati in kri teči. Zase si je pa zaželel drugačne svobode, kakor je komunistična, in jo je kam pobral.

Sami so se izdajali

Blagajničarka komunistične OF v Kočevju je bila *Bogatajeva*, uslužbenka Auerspergovega veleposestva. Njena sestra je bila uradnica v Tekstilni. Obe sta bili agilni terenki. Nekoč sta v zmotnem prepričanju, da govorita s svojimi dragimi gozdovniki, zaupali dvema slovenskima brambovcema tole: »Ne moreva dati denarja vama, sva ga že poslali v gozd, in sicer po rokah učitelja Gerlanca.«

V Tekstilni je bila mreža na gosto razpredena. Uradnik *Ferjančič* je dve leti zbiral denar za zločinske namene in širil podtalni tisk. Poznavalci razmer ga štejejo med najhujše in najbolj zakrknjene priganjače OF v Kočevju. Tudi ta mož je pred letom nasedel nastavljeni pasti in napačnim ljudem v slepi veri povedal sledeče: »Blago smo že odpeljali v Rog, denar pa izročili gdč. Bogataje vi, ki ima v rokah vso blagajno. Nekaj blaga bomo še nabrali. Pridite ga iskat čez tri dni.«

Poglavje o krivcih ne bi bilo popolno, ako bi izpustili ime kočevskega župana *Grabrijana*. Mož je znal spretno telovaditi in je 8. septembra zvečer dobil od Italijanov pooblastilo, naj poskrbi za red v mestu. Ni se obiral niti trenutek in si ni belil glave z vprašanjem kako. Obvestil je polkovnika Vodopivca in dentista Štoka, ki sta poskrbela za »red in mir« in za prelivanje slovenske krvi. Kdo ve iz kakšnih razlogov je pozabil na vaško stražo, ki je bila v mestu že dobro leto, a se njene navzočnosti v usodnem trenutku ni spomnil... Je sploh ni vprašal, ali bi dala kaj mož za ohranitev reda in miru...

Tolovaje in gozdne razmere v Rogu je dobro poznal kočevski davčni sluga *Bizjak* Lojze. Srce mu je od navdušenja kipelo, da je odpeljal s seboj v gozd tudi dva sinova in dve hčerki.

Za tolovaje in njihovo stvar se je skoraj pretegnil tudi uslužbenec kočevskega konzuma *Petek*. Dan pred napadom rdečih brigad na Kočevje, je ta dejal svojemu prijatelju. »Grem po strojnico, ki jo imam skrito.«

Rudar *Hegler* je bil član terenskega odbora OF. Bil je neustrašen propagandist, njegova hčerka pa je raznašala mobilizacijske pozive.

Zločinski drobiž

V Mlaki pri Stari Cerkvi živi družina *Fajdiga*. Vse veje in vejice družine so komunistične in so se utrjevale v svojem prepričanju tudi po gozdu.

Od letošnjega maja pa do izdaje je igrala vlogo gozdne vile tudi *Zevnik* Slava iz Šalke vasi.

Star komunist je *Kajfež* Mirko, ki je 8. septembra članom vaške straže, ko so prosili za voz in konje, zabrusil: »Vrag vas vzemi, hudičevi belogardisti! Marš ven!«

Med stare bandite je treba prišteti *Kajfeža* Jožeta iz Kočevja, sodnijskega sluga *Pereniča*, ki je bil sam v gozdu z otroki vred, *Troha* iz Kočevja, ki je šel na letovišče v hribe s hčerkami vred, ki so bile poprej ljubice badoljevske svojati. V to družbo spada tudi železničar *Pintar* iz Kočevja, komunist po prepričanju in delu, čigar hčerka se je zmerom odlikovala tako, kakor se ne bi smela. Svojega dela ne bo mogla zatajiti tudi družina *Padovac*. Delali so »za stvar« kakor mravlje, posebno žena. V to vrsto spada tudi cerkovnik *Dora*, ki stanuje v kočevskem »nebotičniku«. *Bregant* Anton, starejši in mlajši, rudarja, bosta gotovo toliko možaka, da bosta tudi v drugačnih razmerah priznala, da nista bila prisiljena delati za komunizem.

Za posebne zasluge je dobila plačilo sodnijska uradnica *Čučkova*, ki je postala osebna tajnica kočevskega poveljnika učiteljiščnika Šubica.

Ko je bilo treba zbirati nageljne za bandite, ki so prinesli »blagoslov« Kočevju, trgovka *Iljčeva* ni zamudila prilike in ni štedila z denarjem. Sipala je rože in hrabrila sina, ki je bil pri tajni policiji. Bila je izredno vestna in ni nikoli zamudila komunističnih sestankov v prostorih SAICIja.

Kočevskim rdečim damam gospa *Konradijeva* ni delala sramote. Garala je za »osvobodilce«, se udeleževala komunističnih sestankov in zbirala prispevke, koder je mogla. S svojo vnetostjo je precej nadkrilila celo svojega moža.

Zamero bi si nakopali, ako bi izpustili iz tega seznama tudi inž. *Ilerška*, ki je bil geometer pri družbi Emona v Kočevju. Ta ni nikoli pozabil naravnost ali po ovinkih povedati, da je komunist in da se bori »za boljši svet«.

Rdeče seme v kočevskem rudniku

Kočevsko mesto je imelo nešteto odborov in sekcij OF, toda glavno politično vlogo so igrali člani rajonskega in terenskega odbora.

Rudniško področje je imelo svoj terenski odbor, ki je imel naslov »Terenski odbor — Rudnik: Šalka vas«. V tem odboru je bil glavni tajnik pomočnik rudniškega hišnika *Bregant* Pavle. Po razsulu se je kot komisar rudnika pokazal *Železnik* Franc, bivši gostilničar v Trbovljah. Poveljnik rudniškega delavstva in vojaški referent je bil *Marcon* Ivan, njegov pomočnik paznik *Kajtna* Milan, drugi pomočnik pa elektrarniški nameščenec *Mišič* Ivan.

V terenskem odboru so bili med drugimi tudi naslednji: rudniški strojnik Stanko *Knavs*, propagandist, rudar Ignac *Pirc*, propagandist, rudniški zidar *Kavšček* Franc, rudniški strojnik *Čuk* Karol, električni delovodja *Majer* Anton, ki je bil blagajnik terenskega odbora in je vodil rudarski obrambni odsek.

Geometer *Uranič* Ivan je bil gospodarski poročevalec, njegov sosvetovalec pa je bil gostilničar *Horvatič* Martin.

Zelo delaven je bil mizar *Božič*, nič manj pa strojnik *Zupan* Rudolf, čigar 16-letni sin je bil po domače »pravi cvet«. Zupanov krščanskosocialistični tovariš strojnik *Hren* Jernej je po svoji strupenosti in zagrizenosti vse prave partijce daleč prekašal.

Z odkritimi kartami so po izdaji igrali miner *Jerman* Franc, rudar *Tomažič* Franc in njegova hčerka, konzumski pomočnik *Drolc* Franjo (ki je bil potem komisar rudniškega konzuma), bivši trgovec iz Laškega *Herlah*, ki je igral vodilno vlogo v konzumu, paznik *Jerebičnik* Avgust, ki se je pa s tovariši sprl, ker ni bila potešena njegova želja po visokih funkcijah; posebno težka riba pa je *Šulc* Karol, rudniški ključavničar, ki je nadziral ves rudnik in s svojim očesom nikoli ni prezrl niti partijca ali krščanskega socialista, še manj pa slehernika, ki ni javno prisegal nanj in na rdečo sodrgo.

Duša vsega podtalnega rovarjenja, rdeče propagande in krvavega obračunavanja z nasprotniki je bil *Vizjak* Adolf, upravnik bratovske skladnice, ki je v Kočevje prišel iz Trbovelj. Ako je bil oče gonilna sila vsega zločinstva, sta mu otroka, sin Uroš in hčerka osmošolka, skušala delati čast in sta neutrudno organizirala mitinge, sestavljala govore, naganjala ljudi na zbore in packala razne plakate.

Dnevničarka *Kastigar* Ivanka je vodila vohunsko službo v rudniku in uživala povsod nedeljeno zaupanje. Zaradi brhkosti, ki je ni poprej utrgovala niti cesarskim častnikom, je imela tudi v terenskem odboru posebno mesto: bila je ljubica prav vseh odbornikov.

Pri naštevanju kočevskih rdečkarjev ne smemo iti mimo imen rudarja *Grimšiča* Franca (nekdanjega orožnika), rudarja *Mikca* Jožeta, rudarja *Istiniča* Viktorja, rudarja *Korena* Franca, rudarja *Pogorelca* Jožefa, rudarja *Šketlja* Jožeta in rudarja *Koščaka* Jožefa.

Rudniški mitingi

Že pred 8. septembrom so bile komunistične organizacije v rudniku, bratovski skladnici ter konzumu popolnoma razpredene in so vneto delovale. Cesarske oblasti so vedele za podtalno delo, vendar so zamižale na obe očesi. Na bližnjem Pahorju so prirejali komunisti stalne mitinge, katerih so se prebivalci rudniškega revirja v skupinah redno udeleževali. Čim se je razvedelo za izdajo cesarske vojske, so bili vsi funkcionarji na svojih mestih, miner *Jerman* Franc pa je prevzel poveljstvo rudniških straž in je rdeče rudniške vojščake razmestil po vseh objektih.

Mitingi so se vrstili drug za drugim. Po slogu se niso prav nič razlikovali od enakih prireditev v drugih krajih. Največkrat sta govorila tolovaj *Gregor* in tolovajka *Marija*, potem *Bregant* in *Čuk*.

Ta čas je bil terenski odbor skoraj nepretrgoma na delu. *Megušar* Milan, uradnik bratovske skladnice, ki je bil več kot leto dni v gozdovih, je članom odbora za uvod k vsaki seji držal teoretična predavanja in jim razlagal marksizem. Sejalci so se vsakokrat ukvarjali z vprašanjem svojih nasprotnikov in bili soglasnega mnenja, da je treba vse te ljudi spraviti s poti. Glene načina pa sta se pojavili dve mnenji: eni so zahtevali, da jih pobijejo na mestu, drugi pa so bili za opreznejši postopek tako, da bi jih poslali v prvo bojno črto in jih tam s silo gonili v boj, da bi jih pokosile nasprotnikove krogle.

Ne smemo pozabiti splošne mobilizacije, ki jo je temeljito izvedel *Šulc* Karol. Ta komunist je hodil od stanovanja do stanovanja in gonil ljudi v »vojsko«.

Blagoslov novih mezd

Porazen odmev med rdečkarskimi rudarji je izzval sklep terenskega odbora OF, *da se bo delavstvo moralo žrtvovati za uspeh revolucije in bo moralo na dan brez nagrade ali običajne mezde delati po dve do štiri ure več kakor doslej*. Ukaz je bil strog in delavci so kleli in se pridušali, ker so bili poprej navajeni zakonitih mezd za nadure in so zmerom zagnali krik, kadar so mislili, da jim je bila pravica odškrtnjena. *Vrh tega so jim skrčili mezde in so določili kot najvišji mesečni mezdni znesek 400 lir*. Preden je nezadovoljstvo in razočaranje nad boljševiškim delavskim rajem privrelo do vrhunca, so z mobilizacijo potegnili v brigade 90 odstotkov vsega rudniškega delavstva (v celoti ga je bilo okrog 300).

Nov tuš na razgrete glave je bila odredba, *da družine vpoklicanih rudarjev ne prejmejo nobene podpore*. Ne smemo se čuditi, ako je med rudniškim ženstvom zavrelo.

Ob zatonu rdeče zvezde

Strah se je polastil prebivalstva rudniškega revirja kakor meščanov samih. Propaganda je bobnala in navduševala ljudi, naj ne nasedajo zlobnim govoricam in se ne tresejo pred grozečo nevarnostjo. Težko je bilo verjeti tem zagotovilom, ko so pa istočasno posebni komunistični oddelki pospravljali vse, kar je bilo kaj vrednega, in odnašali na varnejše kraje v gozd. Zunaj v zavetju so gradili dve tiskarni, za kateri so stroje pobrali v Novem mestu in kočevski tiskarni. Namenjeni sta bili Koprivniku. Cele kolone voz in vpreg so odvažale v gozdove, živež in blago iz rudniškega konzuma, praznilo se je materialno rudniško skladišče, odnašali so posodo, šipe, karbid, strojno olje in bencin. Vse se je grmadilo v Željnskih gmajnah, kjer so postavljali barake za rudniško delavstvo.

V gozdu se je moralo skoraj vse prebivalstvo zbrati in iz delavcev se je sestavila posebna četa. Nenadoma je planil mednje glas: »Nemci so tu!« Niso se ljudje še zavedli, v kakšnem položaju da so, že jih je razburila druga novica. »Obkoljeni smo!« Zmeda je bila popolna. Vse je bežalo brezglavo in se skušalo rešiti. Poveljniki niso imeli niti toliko časa, da bi si odpasali pasove, temveč so jih kar rezali. Junak vseh junakov je bil kočevski terenski prenapetež Hinko *Bravničar*, ki jo je prvi popihal..

Preplašena in zmedena raja je ostala sama, brez poveljnikov in brez hrane. Strojnice so regljale od vseh strani, a vojščaki »hrabre vojske« so odvrgli od sebe vse, kar je spominjalo na orožje. Tedaj so se pojavile med njimi ženske, ki so prišle po može. Povedale so, da se ne bo nikomur storilo nič žalega, ako se bo mirno vrnil na delo. Tisti, ki so se sklenili prebiti za vsako ceno, so večji del popadali pod kroglami. Med takšnimi so bili *Jagodič*, *Mišič*, *Šifrer*, *Dombi* in več drugih. Ostali, ki so pravočasno odvrgli od sebe vse, kar je dišalo po orožju, so se potuhnili in se pod vodstvom žena vrnili na delo. Rudnik je začel spet obratovati, le hrane je primanjkovalo. *Bregant* in voznik *Hudoklin* sta sklenila, da bosta živež, kar ga je v gozdu še ostalo, zvozila nazaj v konzum. Toda mesto v konzumsko skladišče sta vse skupaj odvlekla na svoja domova.

Razdobje pritajenega miru in poboljševanja je trajalo do začetka decembra, ko so se komunisti Kočevja vnovič lotili. Med napadom na mesto so komunisti začasno zasedli rudnik.

V konzumu je bilo nekaj živil, ki so prišla iz Ljubljane. Vso zalogo so izpraznili in odpeljali. Napadalci so pobrali vse rudniške konje, opremo, odvlekli precej ljudi, med njimi tudi starce in bolehne ljudi. Terenci so pobrali tudi 19.000 lir bratovske skladnice, namenjenih za izplačilo rudarskih pokojnin. Ljudem, ki so ostali praznih rok, so odgovorili, naj se za pokojnine obrnejo na oblasti.

Takšno temeljito zdravilno lekcijo so prejeli kočevski in rudniški rdečkarji, ki so prej kar goreli za komunizem in tolovaje. Vse hridke izkušnje so bile potrebne, da so ljudje sploh začeli resneje in trezneje motriti položaj in pokopavati blazne upe in sanje, katerim so se tako brezpogojno vdajali. Hudo, pa vendar potrebno, ker bi sicer ljudje ne izpregledali nikoli in ne obudili kesa nad zločini, katerim so enoglasno ploskali, pa čeprav je pred njiovimi očmi tekla v potokih slovenska kri.

Še en »zgodovinski« dokument o rdeči vojski

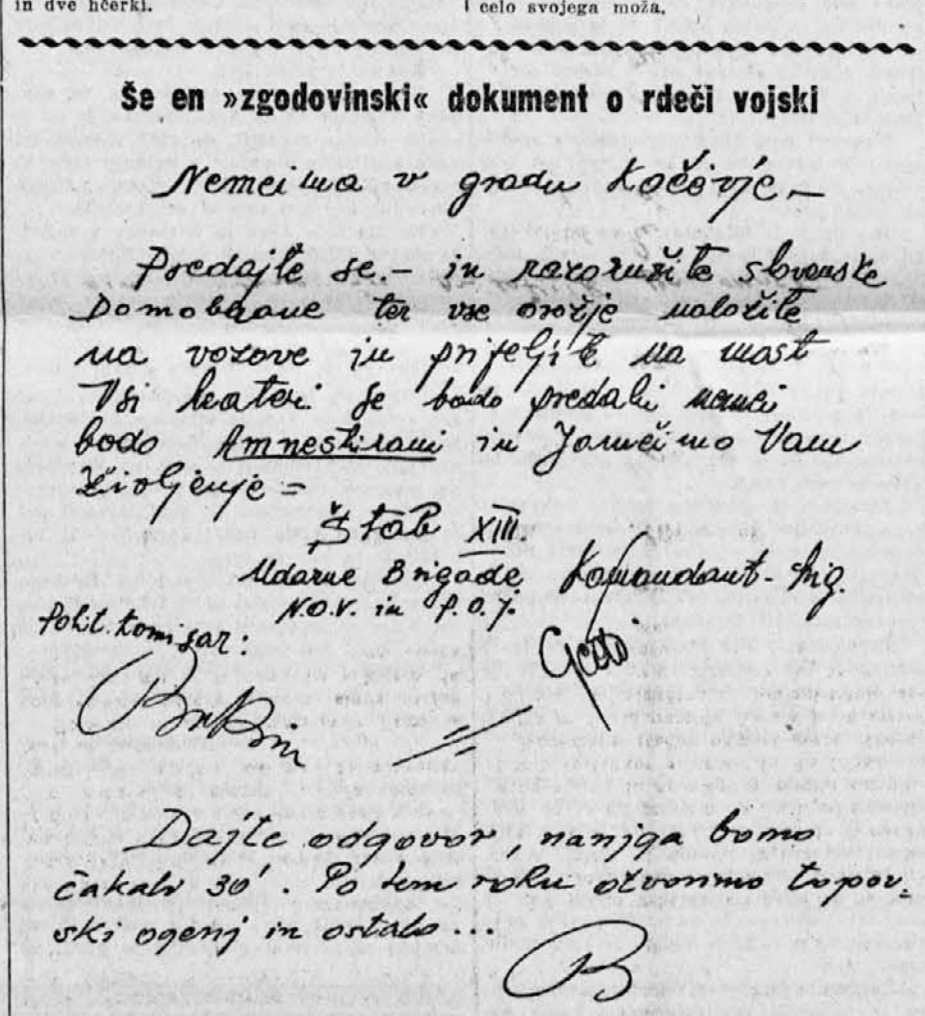
Nemci v gradu Kočevje —

Predajte se. — in razorožite slovenske Domobrane ter vse orožje naložite na vozove in pripeljate na most Vsi kateri se bodo predali nemci bodo Amnestirani in Jamčimo Vam življenje =

Štab XIII.
Udarne Brigade Komandant - brig.
N.O.V. in P.O.J.

Polit. komisar:

Dajte odgovor, nanjga bomo čakali 30'. Po tem roku otvorimo topovski ogenj in ostalo...

Fotografski posnetek poziva za vdajo, ki ga je poveljniku nemške posadke v kočevskem gradu poslal poglavar rdečih tolp tretji dan boja. Besedilo te zanimive listine se glasi:

Nemcima v gradu Kočevje —

Predajte se. — In razorožite slovenske Domobrane ter vse orožje naložite na vozove in pripeljate na most Vsi kateri se bodo predali nemci bodo Amnestirani in Jamčimo Vam življenje —

Štab XIII. Udarne Brigade N. O. V. in P. O. J.

Polit. komisar: Brkin **Komandant brig.: Gedo**

Dajte odgovor, nanjga bomo čakali 30. Po tem roku otvorimo topovski ogenj in ostalo... B

Kočevje po drugem obisku »osvoboditeljev«

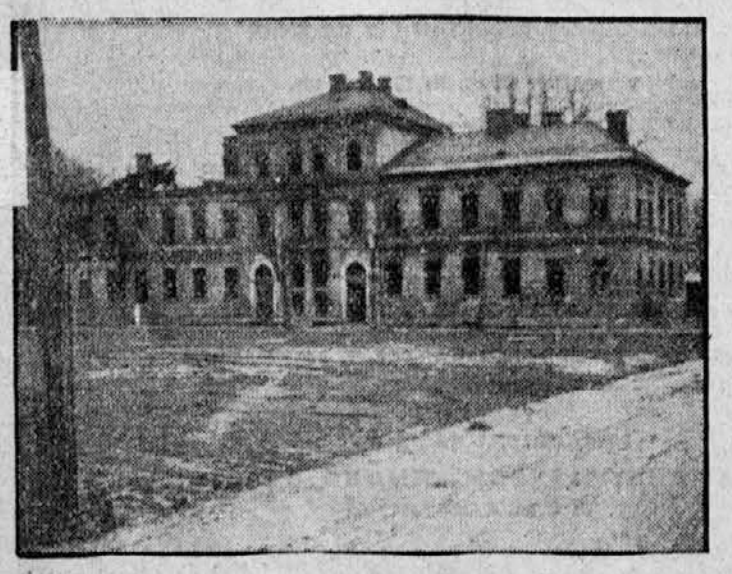

Na levi: uničena kočevska šola, ki so jo požgali komunisti. — V sredi: tako so oskrunili tolovaji kočevske junake — mrtve so jih do golega slačili in jih oropali vsega. — Na desni: vhod v Auerspergov grad postojanko, kjer so se naši junaki branili do zadnjega — in zmagali

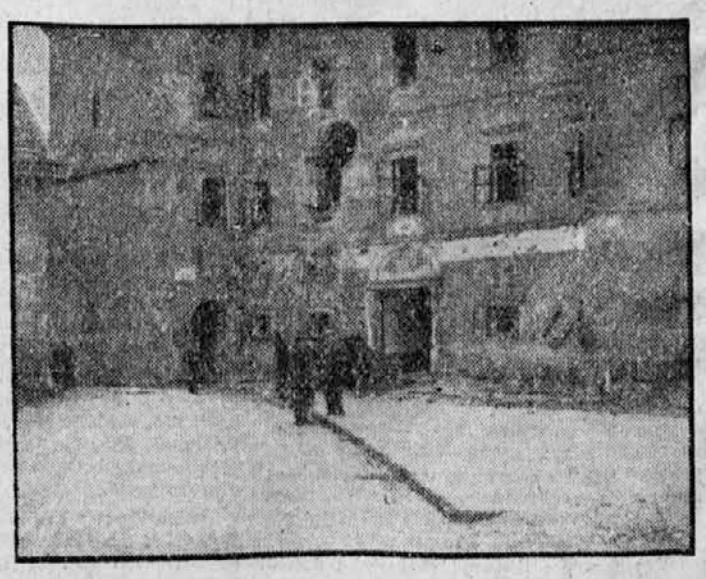

Schriftleiter • urednik: Mirko Javornik / Herausgeber - izdajatelj: inž. Jože Sodja / Für die Ljudska tiskarna - za Ljudsko tiskarno: Jože Kramarič / Uredništvo, uprava in tiskarna: Ljubljana, Kopitarjeva 6. Telefon: 40-01 do 40-05 / Rokopisov ne vračamo / Mesečna naročnina 6 lir, za inozemstvo 12 lir.